

รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่น
ประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

การค้นคว้าอิสระเสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมศึกษา
ปีการศึกษา 2567
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่น
ประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

การค้นคว้าอิสระเสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมศึกษา
ปีการศึกษา 2567
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

การค้นคว้าอิสระ เรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักท้องถิ่น
ประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์”
ของ ทรงธรรม บุญอยู่
ได้รับการพิจารณาให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.วศิน ปัญญาอุตรตระกูล)
อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา ศรีพันธ์)
หัวหน้าภาควิชาบริหาร วิจัย และพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา

ชื่อเรื่อง	รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่น ประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์
ผู้วิจัย	ทรงธรรม บุญอยู่
ประธานที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.วสิน ปัญญาวุธตระกูล
ประเภทสารนิพนธ์	การค้นคว้าอิสระ กศ.ม. สาขาสังคมศึกษา, มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2567
คำสำคัญ	รูปแบบการจัดการเรียนรู้, ชุมชนเป็นฐาน, สำนึกรักษ์ท้องถิ่น, ประวัติศาสตร์ เมืองลับแล

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ 2) เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่น ประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ ที่มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ 1) ครูผู้สอน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่สอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ไม่น้อยกว่า 2 ปี ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาของรัฐในอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 3 คน 2) ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองลับแล จำนวน 2 คน 3) นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนมัธยมศึกษาในพื้นที่อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 15 คน และ 4) นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนดำนแม่คำมันพิทยาคม อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 17 คน โดยมีขอบเขตด้านพื้นที่ คือ อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่น ประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ที่เหมาะสม คือ รักษ์ (รับ) แล โมเดล (Rak Rup Lae Learning Model) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้ **ขั้นตอนที่ 1 รับ** คือ การเปิดรับสิ่งใหม่ ที่จะได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์และมุมมองใหม่ๆ ทั้งครูและนักเรียนโดยมีแนวคิดที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ Open Eye หมายถึง การเปิดตาปรับความคิด เตรียมพร้อมที่จะเรียนรู้ต้องสังเกต ตั้งคำถาม และการมองเห็นคุณค่าของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยไม่ยึดติดกับกรอบความคิดแบบเดิม และ Open Mind หมายถึง การเปิดใจ ปรับทัศนคติของตนใหม่และยอมรับความหลากหลายทางความคิด ความเชื่อ และคุณค่าที่ปรากฏในประวัติศาสตร์

ท้องถิ่น พร้อมทั้งพัฒนาตนเองอยู่เสมอ **ขั้นตอนที่ 2 แล** หมายถึง การแลเห็น ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองลับแลจากการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาที่เกิดขึ้นนำไปสู่แนวทางในการจัดการเรียนรู้ ทั้งหมด 6 ด้านประกอบด้วย ด้านครูผู้สอน ด้านนักเรียน ด้านเนื้อหา ด้านสื่อการสอน ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล เพื่อให้ได้แนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองลับแลด้วยชุดกิจกรรม 5 กิจกรรม ประกอบด้วย กิจกรรมที่ 1 เรียนรู้ลับแลที่ไม่ใช่แค่ตำนาน กิจกรรมที่ 2 เหตุการณ์สำคัญสร้างสรรค์ลับแล กิจกรรมที่ 3 ย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองลับแล กิจกรรมที่ 4 มองหลักฐานผ่านลับแล และกิจกรรมที่ 5 สืบสานเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล และ **ขั้นตอนที่ 3 รักษ์** คือ ความรักและความภาคภูมิใจในรากเหง้าท้องถิ่นของตนเองผ่านการศึกษาทำกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม ในขั้นตอนนี้รับและขั้นตอนแลเพื่อให้เกิดสำนึกท้องถิ่นที่เรียนรู้การเกิดขึ้นของอดีต และการปรับตัวในฐานะส่วนหนึ่งของชุมชนที่จะนำไปสู่การเป็นพลเมืองโลกและสร้างสำนึกเชิงสากลในอนาคต

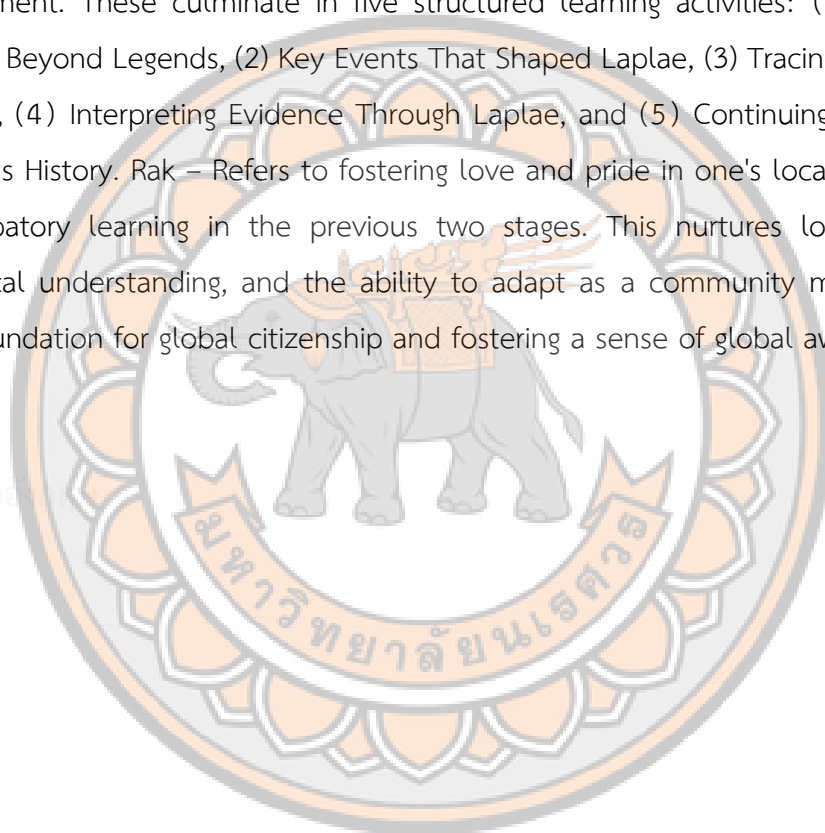
Title	COMMUNITY-BASED LEARNING MANAGEMENT MODEL TO PROMOTE LOCAL HERITAGE AWARENESS OF LAPLAE CITY'S HISTORY FOR UPPER SECONDARY SCHOOL STUDENTS IN SECONDARY SCHOOLS OF LAPLAE DISTRICT, UTTARADIT PROVINCE
Author	Songtam Boonyou
Advisor	Associate Professor Wasin Panyavuttrakul, Ph.D.
Academic Paper	M.Ed. Independent Study in Social Studies - (Plan B), Naresuan University, 2024
Keywords	Learning Management Model, Community-Based Learning, Sense of Local Pride, History of Laplae Town

ABSTRACT

The objectives of this research are 1) To study the current conditions and problems in the teaching and learning of the history of Laplae Town among upper secondary school students in Laplae District, Uttaradit Province, and 2) To develop a community-based learning model to foster local pride and historical awareness of Laplae Town among these students. The primary informants included: (1) three social studies teachers with at least two years of experience teaching history at public secondary schools in Laplae District, (2) two local historians or community experts with knowledge and experience in Laplae Town history, (3) fifteen Grade 10 students from a secondary school in Laplae District during the second semester of the 2024 academic year, and (4) seventeen Grade 10 students from Dan Mae Khamman Pittayakhom School, also located in Laplae District.

This research was conducted in Laplae District, Uttaradit Province. The study found that a suitable community-based learning model to promote local consciousness and historical awareness among upper secondary school students in Laplae is the "Rak (Rup) Lae Learning Model." This model consists of three core stages: Rup – Refers to being open to new knowledge through experiences and fresh perspectives for both teachers and students. This stage is grounded in two key

concepts: Open Eye emphasizes observation, questioning, and recognizing the value of local history without being constrained by conventional thinking. Open Mind highlights the importance of adjusting one's attitude, embracing diverse ideas, beliefs, and values present in local history, and continuously developing oneself. Lae – Involves recognizing the importance of studying Laplae's local history based on current conditions and challenges. This leads to learning management guidelines in six areas: teachers, students, content, instructional media, learning process, and assessment. These culminate in five structured learning activities: (1) Discovering Laplae Beyond Legends, (2) Key Events That Shaped Laplae, (3) Tracing the History of Laplae, (4) Interpreting Evidence Through Laplae, and (5) Continuing the Legacy of Laplae's History. Rak – Refers to fostering love and pride in one's local roots through participatory learning in the previous two stages. This nurtures local awareness, historical understanding, and the ability to adapt as a community member—laying the foundation for global citizenship and fostering a sense of global awareness in the future.

ประกาศคุณูปการ

การค้นคว้าอิสระ เรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึก
รักษ์ท้องถิ่นประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนระดับ
มัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาจาก
รองศาสตราจารย์ ดร.วศิน ปัญญาวุธตระกูล อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ ที่คอยให้คำปรึกษา
แนะนำ ช่วยเหลือ แก้ไข และให้แนวทางในการค้นคว้าอิสระในครั้งนี้ ขอกราบขอพระคุณเป็นอย่างสูง
มา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัญรา ศรีพันธ์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน
ที่คอยให้คำปรึกษา แนะนำ และให้แนวคิดสำคัญ อีกทั้งมีการติดตามความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง
ด้วยความใส่ใจ รวมไปถึงคอยให้กำลังใจเสมอมา นอกจากนี้ขอกราบขอพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์
ดร.รังสรรค์ เกตุอ้อต ที่ให้คำแนะนำ ชี้แนะ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องจนทำให้การค้นคว้าอิสระ
ฉบับนี้ มีรายละเอียดความถูกต้อง สมบูรณ์ และมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ จันทรแดง ประธานการสอบการค้นคว้า
อิสระ ที่กรุณาสละเวลาอันมีค่าของท่านในการให้คำแนะนำ และข้อเสนอแนะในการปรับปรุง แก้ไข
ข้อบกพร่องจนทำให้การค้นคว้าอิสระในครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอขอบคุณ คุณครูและผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์เพื่อเก็บ
ข้อมูลประกอบการทำวิจัยในครั้งนี้ ตลอดจนให้คำแนะนำเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณ นายวีระพนธ์ คำดี ผู้อำนวยการโรงเรียนด่านแม่คำมันพิทยาคม ที่กรุณา
อนุญาตและอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลการทำวิจัยในครั้งนี้รวมถึงคณะครูและนักเรียน
โรงเรียนด่านแม่คำมันพิทยาคม ที่ให้ความช่วยเหลือและให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น
อย่างดี

ขอขอบคุณคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ที่ดูแลและอำนวยความสะดวกใน
การวิจัยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา รวมทั้งขอขอบคุณอาจารย์ประจำหลักสูตรทุกท่าน พี่ และเพื่อน
ที่ให้คำแนะนำเสมอมา

สุดท้ายนี้ ขอกราบขอพระคุณ บิดา มารดา และผู้มีพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง ที่คอย
สนับสนุนและคอยเป็นแรงบันดาลใจที่ดีตลอดมา ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการค้นคว้าอิสระฉบับนี้จะ
เป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจและนำไปพัฒนาทางการศึกษาต่อไป

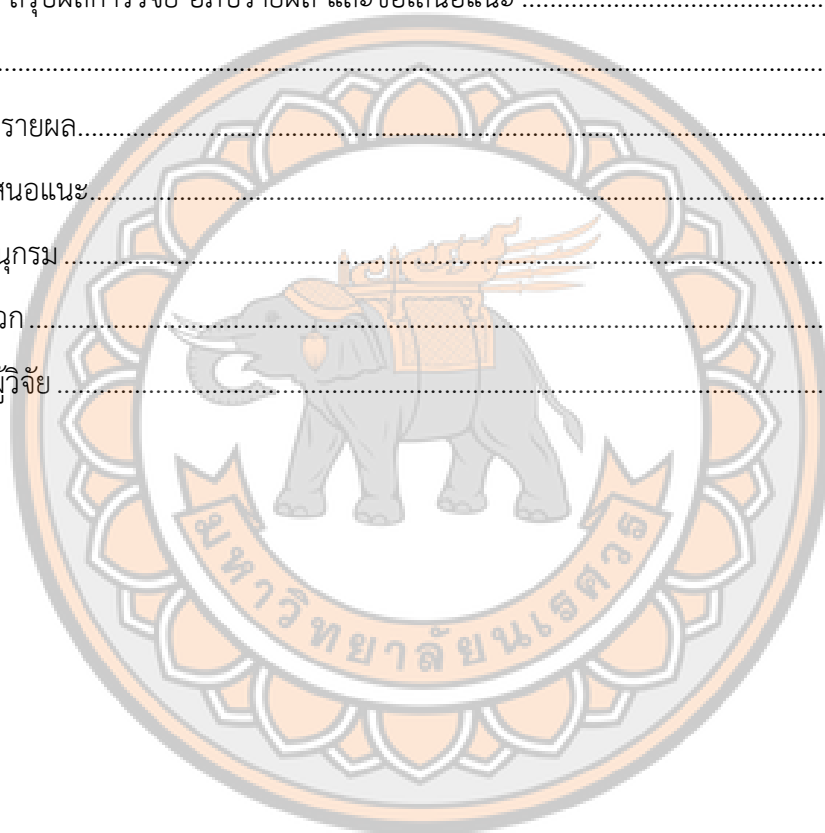
ทรงธรรม บุญอยู่

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
ประกาศคุณูปการ	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
คำถามในการวิจัย	7
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
ขอบเขตของงานวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	10
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้.....	13
แนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน.....	23
หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระประวัติศาสตร์.....	30
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	32
ประวัติศาสตร์เมืองลับแล.....	40
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	58
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	65
ผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	65
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	69
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	70
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	71
การตรวจสอบข้อมูล.....	71

บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	73
ผลศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล โรงเรียนระดับ	
มัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์	73
ผลเพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนักรักษ์ท้องถิ่น	
ประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนระดับ	
มัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์	85
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	115
สรุป.....	115
อภิปรายผล.....	122
ข้อเสนอแนะ.....	125
บรรณานุกรม	127
ภาคผนวก	133
ประวัติผู้วิจัย	164

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง 1 ระยะเวลาในการดำเนินการ.....	9
ตาราง 2 การสรุปขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน.....	28
ตาราง 3 การสังเคราะห์ขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน.....	29
ตาราง 4 ตัวชี้วัดระหว่างทางและปลายทาง ส 4.1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6.....	31
ตาราง 5 ตัวชี้วัดระหว่างทางและปลายทาง ส 4.2 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6.....	31
ตาราง 6 ตัวชี้วัดระหว่างทางและปลายทาง ส 4.3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6.....	32
ตาราง 7 แสดงเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (ผู้เชี่ยวชาญ).....	66
ตาราง 8 แสดงเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (โรงเรียน).....	67
ตาราง 9 แสดงเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (ครูผู้สอน).....	67
ตาราง 10 แสดงเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (ระดับชั้นของนักเรียน).....	68
ตาราง 11 แสดงเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มที่ 1 (นักเรียน).....	68
ตาราง 12 แสดงวิธีการดำเนินงานวิจัย.....	72
ตาราง 13 การสรุปสภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เมืองลับแล.....	84
ตาราง 14 การวิเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล.....	86
ตาราง 15 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมเมืองลับแล ประวัติศาสตร์ที่ไม่ลับ.....	90
ตาราง 16 สรุปผลลัพธ์ที่นักเรียนได้รับภายหลังการจัดการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์เมืองลับแล.....	113

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพ 1 สวนสาธารณะม่อนจำศีล.....	52
ภาพ 2 ระบบชลประทานฝ่ายหลวง.....	53
ภาพ 3 อนุสาวรีย์เจ้าฟ้าฮ่ามกุมาร	54
ภาพ 4 วัดม่อนพัฒนาราม (ม่อนอารักษ์).....	55
ภาพ 5 วัดทองลับแล.....	56
ภาพ 6 วัดดอนสัก	57
ภาพ 7 พิพิธภัณฑ์เมืองลับแล.....	58
ภาพ 8 กรอบแนวคิด.....	64
ภาพ 9 การสัมภาษณ์ครู คนที่ 1.....	75
ภาพ 10 การสัมภาษณ์ครู คนที่ 2.....	76
ภาพ 11 การสัมภาษณ์นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4.....	77
ภาพ 12 การสัมภาษณ์นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4.....	78
ภาพ 13 การสัมภาษณ์ครู คนที่ 3.....	79
ภาพ 14 การสัมภาษณ์นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4.....	81
ภาพ 15 การสัมภาษณ์นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4.....	81
ภาพ 16 การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 1.....	83
ภาพ 17 การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 2.....	83
ภาพ 18 แผนภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ รักษ์ (รับ) แล โมเดล (Rak Rup Lae Learning Model).....	87
ภาพ 19 การตั้งคำถามและกำหนดขอบเขต.....	91
ภาพ 20 การตั้งคำถามและกำหนดขอบเขต.....	91
ภาพ 21 การปั้นดินน้ำมัน โมเดลด้านแม่คำมันในอดีต.....	92
ภาพ 22 การปั้นดินน้ำมัน โมเดลด้านแม่คำมันในอดีต.....	92
ภาพ 23 การปั้นดินน้ำมัน โมเดลด้านแม่คำมันในอดีต.....	93

ภาพ 24 การปั้นดินน้ำมัน โมเดลด่านแม่คำมันในอดีต.....	93
ภาพ 25 การศึกษาเกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญประวัติศาสตร์ลับแล.....	94
ภาพ 26 การศึกษาเกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญประวัติศาสตร์ลับแล.....	94
ภาพ 27 การสรุปผังความคิดเกี่ยวกับประวัติพระศรีพนมมาศ.....	95
ภาพ 28 การนำเสนอผังความคิดเกี่ยวกับประวัติพระศรีพนมมาศ.....	95
ภาพ 29 การนำเสนอผังความคิดเกี่ยวกับประวัติพระศรีพนมมาศ.....	95
ภาพ 30 การเข้าศึกษาและเรียนรู้สวนสาธารณะม่อนจำศีล.....	96
ภาพ 31 การเข้าศึกษาและเรียนรู้สวนสาธารณะม่อนจำศีล.....	97
ภาพ 32 การเข้าศึกษาและเรียนรู้ระบบชลประทานฝายหลวง.....	97
ภาพ 33 การเข้าศึกษาและเรียนรู้ระบบชลประทานฝายหลวง.....	98
ภาพ 34 การเข้าศึกษาและเรียนรู้วัดม่อนพัฒนาราม (ม่อนอารักษ์)	98
ภาพ 35 หลักฐานก่อนประวัติศาสตร์ที่พบบนม่อนอารักษ์.....	99
ภาพ 36 หลักฐานก่อนประวัติศาสตร์ที่พบบนม่อนอารักษ์.....	99
ภาพ 37 หลักฐานก่อนประวัติศาสตร์ที่พบบนม่อนอารักษ์.....	99
ภาพ 38 การเข้าศึกษาและเรียนรู้วัดทองลับแล.....	100
ภาพ 39 ภาพสะท้อนเจดีย์กลับหัว ในพระอุโบสถ.....	100
ภาพ 40 การเข้าศึกษาและเรียนรู้วัดดอนสัก.....	101
ภาพ 41 บานประตูไม้โบราณ สมัยอยุธยา วัดดอนสัก.....	101
ภาพ 42 การเข้าศึกษาและเรียนรู้พิพิธภัณฑ์เมืองลับแล.....	102
ภาพ 43 การเข้าชมเรือนพระศรีพนมมาศ.....	102
ภาพ 44 สมุดบันทึกกิจกรรม จากการลงพื้นที่เรียนรู้.....	103
ภาพ 45 สมุดบันทึกกิจกรรม จากการลงพื้นที่เรียนรู้.....	103
ภาพ 46 ชิ้นงานศิลปสรุปกิจกรรมย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองลับแล.....	104
ภาพ 47 ชิ้นงานนักเรียนเส้นเวลาประวัติศาสตร์เมืองลับแล.....	105
ภาพ 48 ชิ้นงานนักเรียนเส้นเวลาประวัติศาสตร์เมืองลับแล.....	105

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประวัติศาสตร์ หมายถึง การศึกษาเรื่องราวอันเกี่ยวข้องกับมนุษย์ในอดีต โดยศึกษาและค้นคว้าข้อเท็จจริงผ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งข้อเท็จจริงเหล่านี้อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้เสมอ หากมีการค้นพบหลักฐานใหม่ที่มีความน่าเชื่อถือและมีความเป็นไปได้มากกว่าเก่าและใจความสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ ยังคงเป็นการเรียนรู้จากข้อผิดพลาดที่ผ่านมาในอดีตเพื่อนำมาเป็นบทเรียนและป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นซ้ำรอยเดิม นอกจากนี้ยังเป็นการทำความเข้าใจรากเหง้าและความเป็นมาของตนเอง จนนำไปสู่การนำองค์ความรู้จากอดีตมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาและปรับใช้ในปัจจุบันอย่างมีเหตุผล รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้คนสามารถปรับตัวเข้ากับสังคม เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขและยั่งยืน สอดคล้องกับธงชัย วินิจจะกูล (2562) กล่าวว่า ประวัติศาสตร์ คือ การเข้าใจอดีตรวมทั้งทำความเข้าใจว่าความรู้เกี่ยวกับเรื่องในอดีตนั้นสร้างใหม่ได้ตลอดเวลา เนื่องจากความคิดและมุมมองของผู้ที่เขียนประวัติศาสตร์ในแต่ละสมัยย่อมเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า การศึกษาประวัติศาสตร์มีความสำคัญอย่างมากต่อทุกสังคมเพราะเป็นกระบวนการที่ช่วยสร้างคุณค่าให้แก่สังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนใช้ในการอธิบายความเป็นมาของสังคมในอดีตได้อย่างมีเหตุผล และสอดคล้องกับฐานันท์ รักษ์กุล (2565) ที่กล่าวว่า ประวัติศาสตร์ หมายถึง การศึกษาข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ในอดีตที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ โดยมุ่งเน้นการทำความเข้าใจถึงพัฒนาการ ความสามารถ พฤติกรรม และความสัมพันธ์ของมนุษย์ในมิติต่าง ๆ ได้แก่ การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และปรัชญา แม้ว่าเหตุการณ์ในอดีตจะไม่สามารถสืบค้นข้อเท็จจริงได้อย่างสมบูรณ์ทั้งหมด แต่สิ่งที่เกิดขึ้นล้วนส่งผลกระทบต่อสังคมหรือผู้คนในยุคหนึ่งและอาจมีผลสืบเนื่องถึงสังคมอื่น ๆ ในเวลาต่อมา การศึกษาประวัติศาสตร์จึงต้องอาศัยการค้นคว้า วิเคราะห์ และตีความจากหลักฐานที่มีเพื่อสร้างความเข้าใจในความเชื่อมโยงระหว่างอดีตกับปัจจุบันอย่างมีเหตุผลและเป็นระบบ

การจัดการเรียนรู้ในรายวิชาประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาหลายคนมองว่าเป็นเรื่องน่าเบื่อและไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร เนื่องมาจากเนื้อหาวิชาที่มีจำนวนมากมีแต่การสู้รบทำสงคราม อีกทั้งการสอนในปัจจุบันส่วนใหญ่ยังเน้นเพียงการท่องจำวัน เดือน ปี และชื่อบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ รวมไปถึงหลักสูตรการศึกษาที่มีแนวคิดแบบรัฐจะเน้นการเรียนรู้เพียงประวัติศาสตร์ชาติหรือ

ประวัติศาสตร์กระแสหลักและจัดให้เรียนเหมือนกันทั่วประเทศ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้คนหลงลืมความเป็นตัวตน รากเหง้า และแก่นแท้ของท้องถิ่นใกล้ตัว ซึ่งแท้จริงแล้วความรักและความภาคภูมิใจควรเริ่มต้นจากท้องถิ่น แล้วจึงนำไปสู่การส่งเสริมความรักประเทศชาติควบคู่กันไป การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์จึงควรสร้างเข้าใจถึงเรื่องราวเหตุการณ์ต่าง ๆ ในอดีต อีกทั้งอธิบายเหตุและผลของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตที่ส่งผลกระทบต่อมาจนถึงปัจจุบัน ส่งเสริมการเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และชาติกำเนิดของตน ซึ่งตามที่ได้มีการปรับปรุงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสวงหาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาการคิดสร้างแรงบันดาลใจและทำความเข้าใจในท้องถิ่นให้มากขึ้น ครูจึงต้องเป็นผู้เปิดประสบการณ์ในการเรียนรู้ท้องถิ่น โดยใช้การสร้างความรู้สึกร่วมและทำให้นักเรียนได้เห็นความสำคัญ เห็นคุณค่า และเกิดความตระหนัก นำไปสู่ความสงสัยและใฝ่รู้ที่จะแสวงหาคำตอบ นอกจากนี้ครูยังต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทมาเป็นผู้สนับสนุน แนะนำ และจัดบรรยากาศที่เหมาะสม ทำให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

กระทรวงศึกษาธิการได้ออกประกาศเกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา โดยกำหนดให้จัดการเรียนการสอนใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และเพิ่มสำคัญของรายวิชา ประวัติศาสตร์ โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และตามมติคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครั้งที่ 11/2565 เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2565 โดยกำหนดให้มีการจัดเวลาเรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์ ดังนี้ ระดับประถมศึกษาไม่น้อยกว่า 40 ชั่วโมงต่อปี ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นไม่น้อยกว่า 40 ชั่วโมงต่อปี (เทียบเท่า 1 หน่วยกิตต่อปี) และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รวม 80 ชั่วโมงตลอด 3 ปี (เทียบเท่า 2 หน่วยกิต) แนวทางดังกล่าวสะท้อนถึงการให้ความสำคัญกับวิชาประวัติศาสตร์มากยิ่งขึ้น โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ตระหนักถึงคุณค่าและมรดกตกทอดจากบรรพชน อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ควรได้รับการรักษา สืบสาน ต่อยอด และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับยุคปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2567) ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและได้มีการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์มาอย่างต่อเนื่อง ทั้งยังสอดคล้องกับนโยบายการขับเคลื่อนหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเน้นการจัดการเรียนรู้ผ่านแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อบูรณาการตัวชี้วัดตามมาตรฐานการเรียนรู้และสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาเกี่ยวกับชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพแนวทางดังกล่าวมุ่งส่งเสริมให้การจัดการเรียนรู้มีลักษณะเป็นการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย (Meaningful Learning) ซึ่งช่วยสร้างประสบการณ์ตรงและพัฒนาทักษะอย่างรอบด้าน รวมทั้งสอดคล้องกับบริบทของโลกยุคใหม่ เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายดังกล่าว สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาจึงได้ดำเนินโครงการพัฒนา

แนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในสังคมร่วมสมัย โดยมีเป้าหมายเพื่อเปิดพื้นที่การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ใน มิติใหม่ที่สอดคล้องกับบริบทของยุคสมัยและองค์ความรู้ที่เปลี่ยนแปลงไปตามโลกาภิวัตน์ ตลอดจนส่งเสริมความเข้าใจในประวัติศาสตร์อย่างลึกซึ้งและมีความตระหนักในความเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ

สุรศักดิ์ พันธุ์เจริญวรกุล รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ กล่าวในงาน “Kick Off ขับเคลื่อนการเรียนการสอนประวัติศาสตร์และหน้าที่พลเมืองในโรงเรียน พร้อมจัดมหกรรมเรียนรู้ประวัติศาสตร์ 4 ภูมิภาค ผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย” ไว้ว่า ประเทศชาตินั้นจะเจริญรุ่งเรืองได้ด้วยประชาชนทุกช่วงวัยที่เข้าใจในรากฐานและวัฒนธรรมไทย รวมถึงมีความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ชาติ มีจิตสำนึกรักความเป็นไทย มีคุณธรรม จริยธรรม มีค่านิยมและหลักคิดที่ถูกต้องต่อบ้านเมืองและสถาบันสำคัญของชาติ ดังนั้น การพัฒนาเยาวชนในวัยเรียนต้องอาศัยกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาให้เยาวชนของชาติให้รัก ห่วงแหน และ มีจิตสำนึกที่ดีในการพัฒนาประเทศ ซึ่งในปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 กระทรวงศึกษาธิการประกาศนโยบายและจุดเน้นด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมุ่งเน้นการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมืองและศีลธรรมให้มีความทันสมัย น่าสนใจ เหมาะสมกับวัยและบริบทของพื้นที่ ซึ่งการประสานและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อสร้างจิตสำนึกรักในแผ่นดินเกิด นับเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่กระทรวงศึกษาธิการดำเนินงานที่จะขับเคลื่อนให้เป็นรูปธรรม ส่วนทางด้าน ธนุ วงษ์จินดา เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าวว่า สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ความสำคัญกับการสร้างจิตสำนึกความเป็นไทย ความภูมิใจในชาติและยึดมั่นสถาบันอย่างมาก ซึ่งหนึ่งในนโยบายและจุดเน้นของ สพฐ. ปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 - 2568 คือ การให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง ศีลธรรม และประชาธิปไตย ที่เน้นให้ผู้เรียนได้มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นพลเมืองคุณภาพ รู้จักรากเหง้าตัวตนประวัติศาสตร์ชาติด้วยการใช้สื่อการสอนที่ทันสมัยเหมาะกับเด็กยุคใหม่ ทั้งนี้ได้มีการสั่งการให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทุกเขตเป็นพี่เลี้ยงแก่โรงเรียนดำเนินการทบทวนรูปแบบวิธีการจัดการเรียนการสอน ให้ใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อนักเรียนได้รู้จักและเข้าใจถึงรากเหง้า เข้าใจเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและประเทศชาติในแง่มุมต่าง ๆ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย รวมทั้งฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์และวิพากษ์ ไม่ใช่แค่ท่องจำตามหนังสือตำรา คลิปวิดีโอ หรือจดจำตามคำที่ครูบอกเล่า เพื่อให้นักเรียนเข้าใจและเห็นบทเรียนจากอดีต เชื่อมโยงความเป็นมาเป็นไปสู่สังคมปัจจุบัน เห็นแนวทางของภูมิปัญญาที่เป็น Soft Power เห็นคุณค่าของอดีตที่ต่อยอดไปสู่อนาคตในมิติเศรษฐกิจ สังคม และหน้าที่พลเมืองได้ (ประชาสัมพันธ์ สพฐ., 2566)

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community Based Learning : CBL) เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในประเทศสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย ทวีปแอฟริกา และเอเชีย โดยถูกเรียกอีกชื่อว่า การเรียนรู้บริการสังคม ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่มุ่งส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับบุคคลและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน (Flecky, 2011) รวมไปถึงเป็นการบูรณาการเนื้อหาตามหลักสูตรให้เข้ากับบริบทของชุมชน โดยเน้นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริง ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของครู ผู้เรียน และสมาชิกในชุมชน เช่น การศึกษาเรื่องราวประวัติศาสตร์วัฒนธรรม การประกอบอาชีพหัตถกรรม พื้นบ้าน หรือการแพทย์แผนไทยในชุมชน ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากในห้องเรียน กระบวนการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานยังส่งเสริมการสะท้อนคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Reflection) เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาทางวิชาการควบคู่กับการตระหนักถึงบริบททางสังคมและชุมชนอย่างลึกซึ้ง รวมทั้งมุ่งพัฒนาผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะที่จำเป็นและหลากหลายในศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การคิดเชิงวิพากษ์ การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อในฐานะสมาชิกของชุมชน นอกจากนี้ยังตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงส่งผลให้เกิดประโยชน์ร่วมกันในชุมชน ทั้งในด้านการจุดประสงค์ของหลักสูตรและเป็นไปตามเป้าหมายของชุมชน และสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในเชิงบวกจนนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน (กัญญาณัฐ สิมสวัสดิ์, 2565) ชุมชนจึงถือเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยตรงผ่านประสบการณ์จริงที่สามารถเกิดขึ้นได้ด้วยตนเองและเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ผู้เรียนจะได้ศึกษาและเข้าใจถึงสภาพความเป็นจริงของสิ่งต่าง ๆ ภายในชุมชน ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น เช่น ลักษณะภูมิประเทศ ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ประวัติความเป็นมา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนสิ่งก่อสร้างและสถาปัตยกรรม ดังนั้น การบูรณาการชุมชนเข้ากับกระบวนการจัดการเรียนการสอนจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถส่งเสริมให้การเรียนรู้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วิทยาลัยช่างศิลปะสุพรรณบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์, 2556) จึงเห็นได้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานมีความเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะนำมาปรับใช้กับการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หมายถึง การศึกษาประวัติศาสตร์ในพื้นที่ขนาดเล็ก ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับชีวิตและบริบทของผู้เรียนโดยตรง อันเป็นปัจจัยที่กระตุ้นให้เกิดความสนใจใคร่รู้และแรงจูงใจในการศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชนและตนเองมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ยังมีความหมายครอบคลุมในหลากหลายมิติ ได้แก่ ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์สิ่งของ และประวัติศาสตร์บาดแผล เป็นต้น รวมถึงการเปิดพื้นที่ให้ผู้คนในท้องถิ่นได้มีโอกาสส่งเสียง แสดงความคิดเห็น และถ่ายทอด

เรื่องราวของตนเอง อันเป็นกระบวนการที่จะนำไปสู่การรับฟังและทำความเข้าใจร่วมกันในหลากหลายมิติอย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2567) นอกจากนี้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับตัวของเราเอง จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างมาก ที่จะช่วยให้เข้าใจถึงเรื่องราวของตนเองและชุมชนท้องถิ่น ทั้งยังสอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนในเชิงรุกและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง จากการฝึกทักษะการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองและการสืบค้น ตรวจสอบ และคิดวิเคราะห์จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่หลากหลาย อีกทั้งการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีส่วนช่วยสร้างความรัก ความเข้าใจ และภาคภูมิใจในท้องถิ่น รวมไปถึงเป็นการเอื้อต่อการสืบค้นทุนทางวัฒนธรรมเพื่อนำไปต่อยอดอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ จนนำไปสู่การสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นผ่านการเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาได้ในที่สุด (พิพัฒน์ กระแจะจันทร์, 2567)

การศึกษาประวัติศาสตร์และประเพณีของท้องถิ่น ส่งผลให้คนในชุมชนท้องถิ่นเกิดความรักและความผูกพันกัน การที่ลูกหลานได้ฟังเรื่องเล่าจากคนเฒ่าคนแก่ทำให้พวกเขามีความสุขและรู้สึกว่ามีคุณค่า ลูกหลานเกิดความสนใจในเรื่องเล่าได้รับฟังได้นึกถึงบรรพบุรุษของตน การเข้าร่วมในงานประเพณีต่าง ๆ ของชุมชนก็มีความหมายมากขึ้นในสายตาคนรุ่นใหม่ นอกจากความรู้สึกผูกพันและความภาคภูมิใจแล้ว ยังส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างพอประมาณและยั่งยืนต่อไปด้วย (นันทนา ราชเฉลิม, 2556) นอกจากนี้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสามารถสร้างความรักและความผูกพันแก่คนในท้องถิ่นได้เพราะเหตุที่ว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คือ เรื่องราวบรรพบุรุษ และความเป็นมาของชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ มีความเฉพาะเจาะจงรวมถึงมีเสน่ห์เฉพาะของแต่ละชุมชนท้องถิ่น หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งจัดทำชุดข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นเป็นของตนเอง นำมาสร้างความรักและความผูกพันทำให้คนรู้จักท้องถิ่นตนและภูมิใจในท้องถิ่นดังเช่นความภูมิใจในความเป็นชาติ เมื่อนั้นความเป็นพลเมืองท้องถิ่นจะมีขึ้นและเข้มแข็งพร้อมใส่ใจในงานของบ้านเมืองในที่สุด (สุนทรชัย ขอบยศ, 2562)

เมืองลับแล เป็นพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ที่มีความเป็นมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่ช่วงยุคก่อนประวัติศาสตร์มาจนถึงปัจจุบัน ผู้คนมักรู้จักและคุ้นชินเพียงเรื่องเล่าเกี่ยวกับตำนานเมืองลับแล เขตห้ามพูดโกหกเพียงเท่านั้น แต่แท้จริงแล้วยังมีรายละเอียดและข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์อีกมากมายให้คนในท้องถิ่น รวมไปถึงสาธารณชนได้ศึกษาและเรียนรู้ที่ผ่านมามีการค้นพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งน้อยคนนักที่จะรู้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์เมืองลับแลอย่างลึกซึ้ง นอกจากจะไม่มีสอนตามตำราเรียนแล้วยังได้ไม่ได้รับความสนใจจากคนในพื้นที่เท่าที่ควร จนทำให้เรื่องราวในอดีตของเมืองลับแลแทบเลือนหายไป อาจจะถูกเหลือไว้เป็นเพียงความลับที่ยากจะแลเห็นได้อย่างชัดเจน ด้วยเหตุนี้ คณะกรรมการการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองลับแล จึงมีการศึกษาค้นคว้า เพื่อแสวงหารากเหง้าและที่มาของเมืองลับแล ตลอดจนทำความเข้าใจถึงพลวัตทางสังคมและ

วิถีชีวิตของผู้คนในพื้นที่ดังกล่าวอย่างลึกซึ้งและรอบด้าน และเทศบาลตำบลศรีพนมมาศจึงได้มีการเผยแพร่และส่งต่อหนังสือเมืองลับแล(ง) ตำนาน เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์และ ข้อค้นพบใหม่ ให้กับโรงเรียนต่าง ๆ ในเขตพื้นที่อำเภอลับแล เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลและเนื้อหาในการศึกษาประวัติศาสตร์ เมืองลับแลให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียนต่อไป สอดคล้องกับ ปรัชญา เสริฐลือชา (2565) นายอำเภอลับแลในขณะนั้น ที่กล่าวว่า เมืองลับแลมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอย่างยาวนาน ซึ่งปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์อันเก่าแก่ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์ สิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อเวลาผ่านไปอย่างยาวนาน หากไม่มีการบอกต่อ ส่งต่อหรือบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ไม่นานก็จะถูกลืมและลบเลือนหายไปคนรุ่นหลังจึงไม่อาจรับรู้และรับทราบความเป็นมาครั้งเก่าก่อนของบ้านเกิดเมืองนอนตัวเองในที่สุด และสอดคล้องกับ เจริญ ศรุตีสุต (2565) นายกเทศมนตรีตำบลศรีพนมมาศ กล่าวว่า เมืองลับแลมีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ วัฒนธรรม วิถีชีวิต เรื่องเล่า และตำนานที่เล่าขานกันมายาวนานนับได้ว่าเป็นเมืองแห่งอารยธรรมที่เต็มไปด้วยแหล่งเรียนรู้และรากฐานทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์จนถึงยุคประวัติศาสตร์ จากการที่คณะกรรมการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองลับแล (เมืองลับแลง) ได้ทำการสืบค้น วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ซึ่งช่วยเติมเต็มข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ให้สมบูรณ์มากขึ้น ช่วยส่งเสริมให้เมืองลับแลเป็นเมืองแห่งการเรียนรู้วิถีชีวิต สังคม และเมืองท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ในอนาคต

จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่าการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันเป็นไปตามเนื้อหาของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้รูปแบบการสอนที่บทบาทส่วนใหญ่อยู่ที่ครู ที่มีการบรรยายหน้าชั้นเรียนสอนตามพาวเวอร์พอยต์ หรือให้นักเรียนศึกษาเนื้อหาจากตำราที่ใช้ประกอบการสอนเน้นท่องจำวัน เวลา ชื่อบุคคลและเหตุการณ์เรื่องราวระดับชาติไม่ได้เข้าใจถึงประวัติศาสตร์อย่างแท้จริง นักเรียนมีบทบาทและส่วนร่วมในการเรียนน้อย รวมถึงจำนวนครูที่น้อยลงแต่กลับมีภาระงานมาก ส่งผลให้ไม่มีบุคลากรที่ช่วยสอน จึงทำให้การเรียนการสอนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ลับแลมีไม่มากนักในแต่ละโรงเรียน อีกทั้งการใช้สื่อการสอนยังค่อนข้างจำกัดไม่เพียงพอและไม่มีความหลากหลาย ทั้งยังขาดกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงพื้นที่เรียนรู้จากสถานที่จริง ซึ่งรายวิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่มีเนื้อหาสลับซับซ้อน จำเป็นต้องอาศัยเวลาในการทำความเข้าใจ การเปรียบเทียบข้อมูลและการเรียนรู้จากสภาพจริง รวมไปถึงนักเรียนยังมองไม่เห็นถึงความสำคัญ ส่งผลให้นักเรียนขาดความสนใจและไม่สามารถทำความเข้าใจเนื้อหาได้อย่างลึกซึ้งขาดความรักและความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง นอกจากนี้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่ใช้อย่างคงไม่มีความหลากหลายและเหมาะสมเท่าที่ควร

ด้วยเหตุผลกล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองลับแล นอกเหนือไปจากประวัติศาสตร์กระแสหลักตามที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดไว้ ทำให้เข้าใจประวัติศาสตร์ใกล้ตัวอีกทั้งส่งเสริมให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติและเรียนรู้จากสถานที่จริงนำไปสู่การส่งเสริมความรักและความภาคภูมิใจในรากเหง้าท้องถิ่นของตนเอง ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักท้องถิ่น ประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ เพื่อให้การเรียนรู้สอดคล้องบริบทของชุมชน ตลอดจนนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

คำถามการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นอย่างไร
2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักท้องถิ่น ประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ที่เหมาะสม ควรมีลักษณะอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์
2. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักท้องถิ่น ประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักท้องถิ่น ประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มีขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

1.1 ผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มที่ 1

จากการศึกษาเอกสาร ตำรา และลงพื้นที่สัมภาษณ์ในที่มีความเกี่ยวข้องกับเนื้อหาการวิจัยครั้งนี้ ทำให้สามารถคัดเลือกผู้ที่มีความรู้และเหมาะสมในการให้ข้อมูลด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองลับแล ซึ่งประกอบด้วย

1.1.1 ครูผู้สอน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่สอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ ไม่น้อยกว่า 2 ปี ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาของรัฐในอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 3 คน แบ่งเป็น

1. ครูโรงเรียนดำนแม่คำมันพิทยาคม จำนวน 1 คน
2. ครูโรงเรียนลับแลพิทยาคม จำนวน 1 คน
3. ครูโรงเรียนลับแลศรีวิทยา จำนวน 1 คน

1.1.2 ผู้เชี่ยวชาญ ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองลับแล จำนวน 2 คน

1.1.3 นักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 15 คน แบ่งเป็น

1. นักเรียน โรงเรียนดำนแม่คำมันพิทยาคม จำนวน 5 คน
2. นักเรียน โรงเรียนลับแลพิทยาคม จำนวน 5 คน
3. นักเรียน โรงเรียนลับแลศรีวิทยา จำนวน 5 คน

1.2 ผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มที่ 2

1.2.1 นักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนดำนแม่คำมันพิทยาคม อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 17 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

2.1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแลในด้านต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย

1. ด้านครูผู้สอน
2. ด้านนักเรียน
3. ด้านเนื้อหา
4. ด้านสื่อการสอน
5. ด้านการจัดการเรียนรู้
6. ด้านการวัดและประเมินผล

2.2 การสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนักักรักษ์ท้องถิ่น ประวัติศาสตร์เมืองลับแล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

4. ขอบเขตด้านเวลา ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2567 - เมษายน 2568

ตารางที่ 1 ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย

กิจกรรม	เดือน											
	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.
1. การเลือกเรื่อง คำถาม และกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัย	←→											
2. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง		←→										
3. ติดต่อหน่วยงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องรวบรวมข้อมูล			←→									
4. เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์				←→								
5. สร้างเครื่องมือและจัดกิจกรรมการเรียนรู้						←→						
6. วิเคราะห์และแปลผล									←→			
7. นำเสนอผลการวิจัย											←→	

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน หมายถึง แบบแผนแนวทางการดำเนินการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรในชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความหมายและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ ผู้เรียนได้ศึกษาและเรียนรู้จากบริบทจริงของชุมชน ผ่านการมีส่วนร่วมกับบุคคล องค์กร หรือแหล่งข้อมูลภายในชุมชน อันนำไปสู่การสร้างพลเมืองที่มีจิตสำนึกต่อสังคมและสามารถพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. สำนึกรักษ์ท้องถิ่น หมายถึง ความรัก ความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าและความสำคัญของรากเหง้าท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งเป็นความรู้สึกลึกภายในที่แสดงออกมาผ่านพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการศึกษาและเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น บุคคลสำคัญหรือแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ นำไปสู่การรักษาและอนุรักษ์องค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ให้คงอยู่ส่งเสริมให้เกิดการต่อยอดและพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

3. ประวัติศาสตร์เมืองลับแล หมายถึง ความเป็นมาของท้องถิ่นโดยเชื่อมโยงระหว่างบุคคลกับพื้นที่ซึ่งสามารถอธิบายเชื่อมโยงในมิติของเวลา โดยมีมิติที่สะท้อนความเคลื่อนไหวของคนที่ถูกพันกับพื้นที่ โดยผู้คนจะมีความรู้สึกผูกพันและรู้สึกถึงความเป็นตัวตนของคนท้องถิ่นนั้น ๆ เพราะความเชื่อที่มีร่วมกันในทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

4. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

5. โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐที่จัดการเรียนการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 ในเขตอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ประกอบด้วย 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนดำนแม่คำมันพิทยาคม โรงเรียนลับแลพิทยาคม และโรงเรียนลับแลศรีวิทยา

ประโยชน์ของงานวิจัย

1. นักเรียน ได้ความรู้และประสบการณ์จากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่นประวัติศาสตร์ลับแล นำไปสู่คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่กำหนดไว้

2. ครู ได้แนวทางการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่นประวัติศาสตร์เมืองลับแล ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์อย่างมีประสิทธิภาพ

3. สถานศึกษา ได้นำผลการวิจัยไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนและมีประสิทธิภาพ ตลอดจนตอบสนองนโยบายการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่น

4. ชุมชนอำเภอลับแล ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในสนับสนุนด้านการศึกษา โดยนำแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์มาใช้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามบริบทของพื้นที่ รวมไปถึงสามารถต่อยอดไปสู่การพัฒนาชุมชนในด้านเศรษฐกิจ ด้านการท่องเที่ยวและด้านอื่น ๆ ในอนาคต
5. ผู้ที่สนใจศึกษา ได้แนวทางในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปปรับใช้สู่การจัดการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามบริบทของแต่ละพื้นที่ เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาต่อไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนักักรัษท้องถิ่น ประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการดำเนินการวิจัยให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้

1.1 การเรียนรู้

1.1.1 ความหมายของการเรียนรู้

1.1.2 ความสำคัญของการเรียนรู้

1.1.3 องค์ประกอบของการเรียนรู้

1.1.4 หลักการในการจัดการเรียนรู้

1.2 รูปแบบการจัดการเรียนรู้

1.2.1 ความหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

1.2.2 องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

1.2.3 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

2. แนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

2.1 ความหมายของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

2.2 แนวคิดสำคัญของการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

2.3 ขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

2.4 แนวทางการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

3. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม

ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระประวัติศาสตร์

3.1 สาระการเรียนรู้ที่ 4 ประวัติศาสตร์

3.2 มาตรฐานการเรียนรู้

3.3 ตัวชี้วัดระหว่างทางและปลายทาง สาระประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6

4. ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

- 4.1 ความหมายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
- 4.2 ความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
- 4.3 แนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
- 4.4 แนวคิดเกี่ยวกับสำนักวิจัยท้องถิ่น
 - 4.4.1 ความหมายของสำนักวิจัยท้องถิ่น
 - 4.4.2 ประโยชน์ของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับสำนักวิจัยท้องถิ่น

5. ประวัติศาสตร์เมืองลับแล

- 5.1 ความเป็นมาของเมืองลับแล
- 5.2 ประวัติศาสตร์เมืองลับแลในแต่ละยุคสมัย
- 5.3 พระศรีพนมมาศ บุคคลสำคัญของเมืองลับแล
- 5.4 แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เมืองลับแล

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7. กรอบแนวคิดการวิจัย

1. แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้

1.1 การเรียนรู้

1.1.1 ความหมายของการเรียนรู้

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ มีผู้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ ดังนี้
 สุชา จันทน์เอม (2536) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากบุคคลและสิ่งแวดล้อมร่วมกัน โดยพฤติกรรมเหล่านั้นเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีกว่าเดิมและการเกิดการเรียนรู้ใหม่ ๆ นั้นเกิดจากประสบการณ์ที่ผ่านมาแล้ว ทั้งความรู้ที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่สมปรารถนาและน่าตื่นเต้น

กันยา สุวรรณแสง (2536) ได้กล่าวถึง ความหมายของการเรียนรู้ ไว้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการของประสบการณ์ที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร แต่ไม่รวมถึงความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากสาเหตุอื่น เช่น การเจ็บป่วย วุฒิภาวะ ฤทธิ์ของยาสารเสพติด

บุญเลี้ยง หุมทอง (2559) ได้กล่าวถึง การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีซึ่งเกิดจากการลอกเลียนแบบ ถ่ายโอน หรือการกระทำซ้ำๆ โดยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเป็นผลมาจากสิ่งแวดล้อม ประสบการณ์หรือการฝึกฝนของแต่ละคน

ซูริทซ์ ไชยเบ้า (2559) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยอาศัยประสบการณ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างตนเองและสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทางด้านความคิด และความสามารถ

ตุลย์ จันทรอุดม (2564) ได้สรุปไว้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์อย่างถาวรทั้งภายในและภายนอกทั้งด้านดีและด้านไม่ดี ซึ่งประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมเหล่านั้นเป็นสิ่งที่กระตุ้นผ่านกระบวนการคิด การลงมือปฏิบัติและการฝึกฝน ประสบการณ์เหล่านั้นรวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านวุฒิภาวะ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม ด้านสติปัญญา การเจ็บป่วยความพิการ เป็นต้น เว้นแต่การเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดจากการกระตุ้นด้วยสารเคมีและสารเสพติดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของแต่ละบุคคลนั้นจะมากหรือน้อย นอกจากขึ้นอยู่กับประสบการณ์กับประสบการณ์ของแต่ละบุคคลแล้ว ยังขึ้นอยู่กับทัศนคติ (Attitude) ค่านิยม (Value) แนวคิด (Concepts) หลักการ (Principles) ความสนใจ (Interests) ของแต่ละบุคคล

ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งเกิดขึ้นจากประสบการณ์ การฝึกฝน และการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงอาจเป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมก็ได้ ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอาจเกิดขึ้นทั้งในด้านความคิด ความสามารถ วุฒิภาวะ ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ซึ่งมักมีลักษณะคงอยู่ถาวร นอกจากนี้ ระดับของการเรียนรู้ยังขึ้นอยู่กับทัศนคติ ค่านิยม แนวคิด หลักการ และความสนใจของแต่ละบุคคลด้วย

1.1.2 ความสำคัญของการเรียนรู้

การเรียนรู้ยังไม่มีกล่าวถึงความสำคัญมากนัก จึงได้มีการรวบรวมจากแนวคิดต่าง ๆ ซึ่งมีผู้ที่สรุปและให้คำจำกัดความถึงความสำคัญของการเรียนรู้ ไว้ดังนี้

กันยา สุวรรณแสง (2536) กล่าวถึง การเรียนรู้จะทำให้มนุษย์เรียนรู้วิธีการที่จะปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมรอบตัวและพัฒนาตนเองสู่การใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข

บุญเลี้ยง หุมทอง (2559) กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้ของมนุษย์อย่างต่อเนื่องและนำการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันจะทำให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ตุลย์ จันทรอุดม (2564) ได้สรุปเกี่ยวกับความสำคัญของการเรียนรู้ ไว้ว่า การเรียนรู้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อมนุษย์ เพราะเมื่อมนุษย์รู้จักการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่ตัวเองประสบนั้นมาประยุกต์ใช้จะทำให้มนุษย์อยู่กับสิ่งแวดล้อมและสังคมรอบตัวได้อย่างมีความสุข

ผู้วิจัยจึงได้สรุปว่า การเรียนรู้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตของมนุษย์ เนื่องจากมนุษย์ต้องมีการปรับตัวและพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา การเรียนรู้จึงช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพนำไปสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขและยั่งยืน

1.1.3 องค์ประกอบของการเรียนรู้

องค์ประกอบของการเรียนรู้ นับเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้เป็นอย่างดี ซึ่งจากการศึกษาได้มีผู้กล่าวถึงองค์ประกอบของการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

ดอลลาร์ด และมิลเลอร์ (Dollard & Miller) (อ้างถึงในวีณา ประชานุกูล และประสาธน์ เนื่องเฉลิม, 2554) กล่าวถึงแนวคิดการจัดองค์ประกอบของการเรียนรู้ไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. แรงขับ (Drive) เป็นสิ่งที่มีผลต่อการตอบสนองต่อการเรียนรู้ในตัวบุคคล แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.1 แรงขับปฐมภูมิ (Primary Drive) ซึ่งเป็นสัญชาตญาณที่เกิดจากธรรมชาติของมนุษย์ เช่น ความหิว ความกระหาย เป็นต้น

1.2 แรงขับทุติยภูมิ (Secondary Drive) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นหลังจากที่มนุษย์ได้เรียนรู้ผ่านการสัมผัสจากประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นความต้องการทางด้านสังคมและจิตใจ เช่น ความเครียดความรักและความต้องการ เป็นต้น

2. สิ่งเร้า (Stimulus) เป็นปัจจัยที่ทำให้มนุษย์เกิดการตอบสนองแล้วแสดงออกมาในเชิงพฤติกรรม โดยสิ่งเหล่านั้นอาจเป็นเหตุการณ์หรือสิ่งที่เข้ามากระทบร่างกาย หรือความรู้สึกภายในหรือภายนอกก็ได้

3. การตอบสนอง (Response) เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกมาหลังจากประสบกับสิ่งเร้า

4. การเสริมแรง (Reinforcement) เป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมให้มนุษย์มีความต้องการที่จะเรียนรู้ เช่น ของรางวัล คำชมเชย เป็นต้น

มอนโร (Monroe) (อ้างถึงในกันยา สุวรรณแสง, 2536) กล่าวถึง การจัดองค์ประกอบของการเรียนรู้ไว้ 6 ประการ ดังนี้

1. ความต้องการ (Needs) การเรียนรู้ของบุคคลนั้นจะต้องเกิดจากความต้องการในการตอบสนองต่อสิ่งเร้าซึ่งเป็นต้นเหตุของการแสดงพฤติกรรม

2. เครื่องมือ (Incentives) และสิ่งจูงใจเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้บุคคลทราบถึงจุดมุ่งหมายที่จะเรียนรู้

3. ศักยภาพในการตอบสนอง และพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง (Response Potential Variable Behavior) ในการเรียนรู้นั้นมนุษย์ต้องมีการตอบสนองต่อประสบการณ์ที่จะทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนไป ซึ่งมนุษย์มีศักยภาพในการตอบสนองที่กว้างขวางและมากกว่าสัตว์ชนิดอื่น

4. อุปสรรคที่จะนำไปสู่เป้าหมาย (Barriers to Goals) การวางแผนที่จะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการสัมผัสกับประสบการณ์ต่าง ๆ จะทำให้การเรียนรู้มีผลสัมฤทธิ์ที่ดี

5. การเลือกและกำจัดในการตอบสนอง (Selectivity and Elimination) การตอบสนองต่อการเรียนรู้ประสบการณ์ของแต่ละบุคคลคนนั้นต่างกัน มนุษย์จึงมีการเลือกการตอบสนองในสิ่งที่เหมาะสมกับตัวเอง

6. ผลของการตอบสนอง (Effect of the Response) พฤติกรรมที่แสดงออกมาจากการเรียนรู้นั้นจะไม่สมบูรณ์จนกว่าบุคคลจะเกิดความพอใจ

กนิยา สุวรรณแสง (2536) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของการเรียนรู้ 10 ประการ ดังต่อไปนี้ 1) ความพร้อม (Readiness) 2) การตั้งใจ (Motivation) 3) ความจำ (Remembering) 4) สิ่งแวดล้อม (Environment) 5) การฝึก (Practice or Training) 6) การเสริมแรง (Reinforcement) 7) การทำซ้ำ (Repeated Trials) 8) สุขภาพจิต (Mental Health) 9) ความสามารถของผู้เรียน (Ability) และ 10) ความสนใจ (Interest)

ตุลย์ จันทรอุตม (2564) ได้ทำการสรุปเกี่ยวกับองค์ประกอบของการเรียนรู้ไว้ทั้งหมด 6 ประการ ดังนี้

1. สิ่งเร้า (Stimulus) หมายถึง สิ่งแวดล้อมรอบตัว สถานการณ์ หรือวัตถุที่เข้ามากระทบกับร่างกาย อารมณ์ ความรู้สึกของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นภายในหรือภายนอกแล้วกระตุ้นให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงนั้นออกมา

2. วุฒิภาวะ (Maturity) หมายถึง ศักยภาพของมนุษย์ที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้า ซึ่งในแต่ละคนจะมีการตอบสนองแตกต่างกันออกไป เพราะแต่ละคนนั้นพบเจอกับประสบการณ์ที่แตกต่างกัน

3. เป้าหมาย (Goal) เป็นแรงจูงใจที่จะช่วยส่งเสริมให้มนุษย์มีจุดหมายในการเรียนรู้สิ่งเร้านั้น ๆ โดยแรงจูงใจเหล่านั้น อาจจะเป็นทางบวก ทางลบ หรือทั้งสองทางก็ได้ เช่น รางวัล การชมเชย คำตำหนิ บทลงโทษ เป็นต้น

4. แผน (Plan) เป็นสิ่งที่มนุษย์ใช้ในการเรียนรู้ เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายที่คาดหวังไว้ โดยการวางแผนที่ดีนั้น จะส่งผลให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีตามมา ซึ่งประสบการณ์ที่พบในอดีตจะส่งผลต่อการวางแผนของแต่ละคนด้วย

5. ความพร้อม (Aptness) การเรียนรู้จะเกิดผลดีได้นั้นจะต้องมีการเตรียมความพร้อมทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา ความถนัด ความสนใจ และเจตคติ

6. ผลลัพธ์ (Consequence) การเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ตามแผนที่วางไว้ หากการกระทำนั้นเป็นที่น่าพอใจก็จะทำให้มนุษย์แสดงการกระทำแบบนั้นอีกเรื่อย ๆ

นอกจากนี้ ยังสรุปได้ว่า เมื่อกระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นตามองค์ประกอบของการเรียนรู้แล้ว มนุษย์จะเกิดวุฒิภาวะจากการเรียนรู้ จากนั้นยังมีสิ่งเร้าใหม่ ๆ เข้ามาทำให้มนุษย์เกิดการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา และในการเรียนรู้ของมนุษย์แต่ละครั้งจะมีวุฒิภาวะเป็นองค์ประกอบหนึ่งด้วย

1.1.4 หลักการในการจัดการเรียนรู้

โดยมีผู้กล่าวถึงหลักการในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพควรมีลักษณะดังนี้

ทิศนา ขัมมณี (2548) ได้กล่าวถึง หลักในการจัดการเรียนรู้ที่ดีและสอดคล้องกับการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญควรมีลักษณะ ดังนี้

1. การเรียนรู้เป็นกระบวนการเฉพาะบุคคล ไม่สามารถเรียนรู้แทนกันได้ ผู้เรียนต้องมีโอกาสในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่แท้จริงและยั่งยืน
2. การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสติปัญญาที่ต้องอาศัยการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการสร้างความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ดังนั้น ผู้สอนควรกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล
3. การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสังคม ซึ่งเน้นการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้อื่น หรือแหล่งข้อมูลหลากหลายมุมมองที่แตกต่างกันจะช่วยขยายและตรวจสอบความรู้ให้ลุ่มลึกและถูกต้องตามบริบททางสังคม
4. การเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่นำไปสู่ความเพลิดเพลินและความพึงพอใจ การได้รับคำตอบหรือเข้าใจสิ่งที่ไม่รู้มาก่อนจะสร้างแรงบันดาลใจและความใฝ่รู้เพิ่มเติม ผู้สอนจึงควรออกแบบกิจกรรมที่ท้าทายและจูงใจให้ผู้เรียนแสวงหาคำตอบด้วยตนเอง
5. การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต ความรู้สามารถขยายตัวได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเจตคติและทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ การเรียนรู้เป็นกระบวนการสร้างการเปลี่ยนแปลงเมื่อได้รับความรู้ใหม่ๆ ยื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและพัฒนาตนเอง ผู้สอนจึงควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สะท้อนผลของการเรียนรู้ และเห็นพัฒนาการของตนเองอย่างต่อเนื่อง

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2553, อ้างถึงในอ้างอิงในอาทิตย์ บุญสินธุ์, 2564) ได้กล่าวถึงหลักการในการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนไว้ ดังนี้

1. สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร จุดประสงค์การจัดการเรียนรู้ และลักษณะเนื้อหาวิชา
2. เหมาะสมกับวัยความสามารถและความสนใจของผู้เรียน
3. จัดเรียงเนื้อหาตามลำดับขั้นตอน
4. ใช้สื่อ/แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเหมาะสม
5. ผู้เรียนมีส่วนร่วมทำกิจกรรมและการประเมินผล
6. ส่งเสริมกระบวนการคิดและทักษะต่าง ๆ
7. ใช้เทคนิควิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย

8. มีการวัดและประเมินผลหลากหลายและเหมาะสมสอดคล้องกับกิจกรรม
9. ผู้เรียนมีความสุขมีเจตคติที่ดีและอยากเรียนรู้มากขึ้น

ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับแนวคิดผู้เรียนที่เน้นเป็นสำคัญ ควรยึดหลักว่าการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสในการสร้างประสบการณ์ด้วยตนเอง ส่งเสริมกระบวนการทางสติปัญญาและสังคม การคิดวิเคราะห์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น นอกจากนี้ การเรียนรู้ควรเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความสุข ความใฝ่รู้ และต่อยอดสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

1.2 รูปแบบการจัดการเรียนรู้

1.2.1 ความหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

โดยมีนักวิชาการ ได้กล่าวถึงความหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ไว้หลายประเด็น ดังนี้ Joyce and Well (อ้างถึงในทิตินา แคมมณี, 2548) กล่าวว่า รูปแบบการเรียนรู้ คือ แผน (Plan) หรือแบบ (Pattern) เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยตรงในห้องเรียนหรือเป็นกลุ่มย่อย เพื่อจัดสื่อการเรียนการสอนและหลักสูตรรายวิชา ซึ่งจะมีในแผนการเรียนการสอนที่จะให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ซึ่งรูปแบบการเรียนรู้เป็นการบรรยายสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้รับสารสนเทศ ความคิด คุณค่า และทักษะ

Slavin, E. Robert. (1990 อ้างถึงในวไลดา อุ่นเรือน, 2563) ได้ให้ความหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ว่า หมายถึง สิ่งที่ค้นพบจากการเรียนรู้และการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนได้แสดงความสามารถเพื่อกระตุ้นความสนใจและเป็นสิ่งที่จูงใจที่ทำให้เกิดทักษะในการแก้ปัญหาของผู้เรียน

ทิตินา แคมมณี (2548) ได้ให้ความหมายของรูปแบบการเรียนรู้หรือรูปแบบการเรียนการสอน (Teaching/ Instructional Model) คือ สภาพลักษณะของการเรียนการสอนที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญ ซึ่งได้รับการจัดไว้อย่างเป็นระบบตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการแนวคิดหรือความเชื่อ โดยประกอบด้วยกระบวนการหรือขั้นตอนสำคัญในการเรียนการสอนรวมทั้งวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ ที่สามารถช่วยให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามทฤษฎี หลักการหรือแนวคิดที่ยึดถือรูปแบบจะต้องได้รับการพิสูจน์ ทดสอบ หรือยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นแบบแผนในการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะของรูปแบบนั้น ๆ

อังคณา อ่อนธานี (2552) ได้ให้ความหมายว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ หมายถึง แบบหรือแผนของการสอน ซึ่งแสดงความสัมพันธ์และส่งเสริมซึ่งกันและกัน ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ใช้ใน

การจัดกระทำอย่างเป็นระบบระเบียบตามหลักปรัชญา แนวคิด ทฤษฎีหรือความเชื่อต่าง ๆ แสดงถึงความสัมพันธ์เพื่อให้เกิดผลต่อผู้เรียนตามจุดมุ่งหมายของการสอนนั้น

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2558) รูปแบบการเรียนรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนที่ค่อนข้างถาวร โดยรูปแบบการเรียนรู้จะต้องมีการวิเคราะห์ออกแบบ และวางแผนให้ดี ก่อนมีการดำเนินการสอน และต้องให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งการเรียนรู้จะต้องพัฒนาทางด้านร่างกาย สติปัญญา สังคม และอารมณ์ โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนพบกับความรู้ที่หลากหลายเพื่อที่จะสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและหาคำตอบอื่น ๆ ที่สนใจได้ในครั้งต่อไป

สาวิตรี โชตก (2564) ได้ให้ความหมายของ รูปแบบการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการหรือขั้นตอนที่นำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามความเชื่อ ปรัชญา ทฤษฎี หลักการ และแนวคิดที่จะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพ ดังนั้นการเรียนรู้ การสอนจะบรรลุวัตถุประสงค์จะต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักการความเชื่อตามทฤษฎีการเรียนรู้ โดยอาศัยรูปแบบการสอน วิธีการสอน และเทคนิคการสอนที่จะเข้ามาช่วยให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลสูงสุด

ศุลย์ จันทร์อุดม (2564) ได้สรุปความหมายของ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ไว้ว่า แผนงานหรือเครื่องมือใหม่ที่เป็นแนวทางการเรียนรู้ของผู้เรียน และการสอนเสริมความรู้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้สอนสร้างขึ้นบนพื้นฐานทฤษฎี หลักการ แนวคิด และวิธีการต่าง ๆ ให้เป็นขั้นตอนหรือกระบวนการที่ช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ อีกทั้งเป็นแนวทางในการจัดทำสื่อการเรียนรู้ เช่น เอกสาร หนังสือ วีดิทัศน์ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และสื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ โดยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ต้องมีวิธีการที่หลากหลาย ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และหาคำตอบอื่น ๆ ต่อไปได้ ทั้งนี้การศึกษาวิจัยจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากที่จะทำให้ทราบถึงประสิทธิภาพของวิธีการเรียนรู้เหล่านั้น ทั้งนี้รูปแบบการเรียนรู้จะมีข้อจำกัด ข้อดีข้อเสีย ที่แตกต่างกัน และไม่มีรูปแบบการเรียนรู้ใดที่เป็นสากล

ผู้วิจัยจึงได้สรุปความหมายของ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ หมายถึง แผนงานหรือแบบแผนที่กำหนดลักษณะของกระบวนการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ โดยมีองค์ประกอบสำคัญที่เชื่อมโยงกันภายใต้หลักการ ทฤษฎี หรือแนวคิดต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ และสังคม โดยเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ค้นพบความรู้ สารสนเทศ ความคิด คุณค่า และทักษะต่าง ๆ ด้วยตนเอง

นอกจากนี้ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ยังทำหน้าที่เป็นแนวทางในการออกแบบกิจกรรม วิธีการสอน เทคนิค และการใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการเรียนรู้

อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ทั้งนี้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แต่ละแบบมีข้อดี ข้อจำกัด และบริบทการใช้งานที่แตกต่างกัน จึงไม่มีรูปแบบใดที่สามารถใช้ได้ครอบคลุมสมบูรณ์แบบทุกสถานการณ์

1.2.2 องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

นักวิชาการและนักการศึกษา ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

Anderson (1997) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่สำคัญของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1. หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ กล่าวถึงความเชื่อ แนวคิดและทฤษฎีเป็นพื้นฐานของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยหลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้จะเป็นตัวชี้แนะ การกำหนดจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม และขั้นตอนการดำเนินงานในรูปแบบการจัดการเรียนรู้
2. เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ เป็นสิ่งที่ผู้สอนระบุถึงความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ได้แก่ การวางเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจน หรือเป็นการระบุเป้าหมายในการทำงานของผู้เรียน เพื่อให้ประสบผลสำเร็จในการดำเนินการ
3. สารการเรียนรู้ ประกอบด้วยเนื้อหา และกระบวนการในการเรียนรู้ที่ผู้สอนจะใช้ในการวางแผนการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน
4. การสอน สื่อ และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ช่วยให้การปฏิบัติแต่ละขั้นตอนของการใช้รูปแบบการเรียนรู้ การสอนประสบความสำเร็จ สามารถพัฒนาผู้เรียนได้จริงและตรงตามที่รูปแบบการเรียนการสอนนั้น ๆ ได้กำหนดไว้
5. การวัดและประเมินผล เป็นการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบ โดยการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน และทราบประสิทธิผลของรูปแบบที่มีต่อการเรียนรู้ และกระบวนการทั้งหมดของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

ทิตินา แคมณี (2548) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนรู้ไว้ 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อ อันเป็นพื้นฐานหรือหลักการของรูปแบบการเรียนรู้
2. การบรรยายและอธิบายสภาพ หรือลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักการ แนวคิด หรือความเชื่อ
3. การจัดระบบ คือ การจัดองค์ประกอบ หรือความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของระบบ ให้สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของระบบหรือกระบวนการนั้น ๆ

4. การอธิบายหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้และเทคนิคการเรียนรู้ที่จะช่วยให้กระบวนการเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

เรวดี จันทเปรมจิตต์ และคณะ (2559) ได้สรุปองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไว้ทั้งหมด 4 องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎี แนวคิด และหลักการ
2. วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้
3. กระบวนการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
4. การวัดและประเมินผล เพื่อสรุปผลลัพธ์

วลิดา อุ่นเรือน (2563) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของนักการศึกษาของจอยส์และวิลล์มีความสมบูรณ์และสามารถนำไปใช้ได้จริง และนำไปสู่การสรุปองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

1. หลักการของรูปแบบ ซึ่งจะเป็นตัวชี้้นำในการกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม และขั้นตอนการดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้นั้น ซึ่งอาศัยความเชื่อ แนวคิด ทฤษฎี ที่ใช้เป็นพื้นฐานในการออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้
2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เป็นความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น
3. เนื้อหา เป็นเนื้อหาหรือสาระการเรียนรู้ที่จะใช้ในการเรียนการสอน
4. กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นกิจกรรม วิธีการ และขั้นตอนของการปฏิบัติในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้
5. การวัดและประเมินผล เป็นส่วนสำคัญที่เป็นตัวบ่งบอกถึงผลการดำเนินการตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ว่าบรรลุเป้าหมายหรือไม่ อย่างไร

พระครูปลัดณฐกร ปฎิภาณเมธี และคณะ (2563) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน 5 ประการ ดังนี้

1. หลักการแนวคิด ทฤษฎี ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอน
3. เนื้อหาในรูปแบบการเรียนการสอน
4. กระบวนการเรียนการสอน
5. การประเมินผลการเรียนรู้

1.2.3 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

โดยมีผู้กล่าวถึงแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ไว้ในแง่มุม ดังนี้

ทิตินา แคมมณี (2548) ได้สรุปขั้นตอนที่สำคัญในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เป็นการศึกษานำคิด ทฤษฎี ข้อค้นพบจากการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันหรือปัญหาจากเอกสารผลการวิจัยหรือการสังเกต สอบถามผู้ที่เกี่ยวข้อง

2. การกำหนด หลักการ เป้าหมาย และองค์ประกอบอื่น ๆ ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้ สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐาน และสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบระเบียบ การกำหนดเป้าหมายของรูปแบบ การจัดการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้สอนสามารถเลือกรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ให้ตรงกับจุดมุ่งหมาย ของการสอน เพื่อให้การสอนบรรลุผลสูงสุด

3. การกำหนดแนวทางในการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ประกอบด้วยรายละเอียด เกี่ยวกับวิธีการและเงื่อนไขต่าง ๆ เช่น ใช้กับผู้เรียนกลุ่มใหญ่ หรือกลุ่มย่อย ผู้สอนจะต้องเตรียมงาน หรือจัดสภาพการเรียนการสอนอย่างไร เพื่อให้การรูปแบบการจัดการเรียนรู้เป็นไปอย่างมี ประสิทธิภาพ

4. การประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้เป็นการทดสอบการมีประสิทธิภาพของรูปแบบที่ สร้างขึ้นโดยทั่วไปจะใช้วิธีการต่อไปนี้

4.1 ประเมินความเป็นไปได้ในเชิงทฤษฎีโดยคณะผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ประเมิน ซึ่งจะ ประเมินความสอดคล้องภายในระหว่างองค์ประกอบต่างๆ

4.2 ประเมินความเป็นไปได้ โดยในเชิงปฏิบัติการที่เป็นการนำรูปแบบการจัดการ เรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในสถานการณ์จริง ในลักษณะการวิจัยเชิงทดลองหรือกึ่งทดลอง

5. การปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้มี 2 ระยะ คือ

5.1 ระยะก่อนนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปทดลองใช้ โดยการปรับปรุงรูปแบบ การจัดการเรียนรู้ในระยะนี้ ใช้ผลการประเมินความเป็นไปได้จริงเชิงทฤษฎีเป็นข้อมูลในการปรับปรุง

5.2 ระยะหลังนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปทดลองใช้ การปรับปรุงรูปแบบ การจัดการเรียนรู้ไปทดลองใช้และปรับปรุงซ้ำ จนกว่าจะได้ผลเป็นที่น่าพอใจ

วลิตา อุ่นเรือน (2563) ได้สรุปเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ไว้ว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดของจอยซ์และวอล์ เป็นแนวคิดที่มีขั้นตอนชัดเจน สะดวกต่อการนำไปใช้ในการปฏิบัติจริง และสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ต้องมีทฤษฎีรองรับ เช่น ทฤษฎีด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ จึงต้องมีการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสังเกต สอบถาม

ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องมากำหนดกรอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ องค์ประกอบที่สำคัญต่าง ๆ และแนวทางการจัดการเรียนรู้

2. เมื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปแล้ว ก่อนไปใช้ได้อย่างแพร่หลายจะต้องมีการวิจัยเพื่อทดสอบทฤษฎีและตรวจสอบคุณภาพในการนำไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง และนำข้อค้นพบจากการทดลองใช้มาปรับแก้ไข

3. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ อาจออกแบบให้ใช้ได้กว้างขวางหรือมีการพัฒนาเพื่อวัตถุประสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่ง การออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยนำแนวคิดสำคัญของข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากการวิเคราะห์ มากำหนดหลักการ เป้าหมาย และองค์ประกอบอื่น ๆ ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้มีความสอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานและนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ให้ตรงกับจุดมุ่งหมายของการสอน

4. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ จะมีจุดมุ่งหมายหลักที่เป็นตัวตั้งในการพิจารณาเลือกรูปแบบไปใช้ คือ หากผู้ใช้นำไปใช้ถูกต้องตามหลักวัตถุประสงค์ก็จะทำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและนอกจากนั้น ควรมีการประเมินผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อเป็นการทดสอบการมีประสิทธิภาพของรูปแบบที่สร้างขึ้น

2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

2.1 ความหมายของการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

Flecky (2011) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในประเทศสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย ทวีปแอฟริกา และเอเชีย โดยถูกเรียกอีกชื่อว่า การเรียนรู้บริการสังคม ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่มุ่งส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับบุคคลและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน

กัญญาณัฐ สิมสวัสดิ์ (2565) กล่าวถึง การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนฐาน ว่าเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติงานในสถานการณ์จริงของชุมชน เช่น การศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม อาชีพ การทำมาหากิน หัตถกรรม การศึกษาองค์กรในชุมชนนอกเหนือไปจากการเรียนในโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาทักษะทางวิชาชีพ ทักษะทางสังคม และความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งยังส่งเสริมให้สถานศึกษามีอิสระในด้านวิชาการ โดยมีสวนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืน

ชนภัทร์ อินทวารี (2558) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน หมายถึง การที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้แก่ผู้ศึกษา ซึ่งเป็นความรู้ที่อยู่นอกเหนือจากในสถานศึกษาและสถานศึกษาไม่สามารถถ่ายทอดประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนั้น ๆ ได้อย่างลึกซึ้งเท่ากับชุมชน

อัจฉรา ศรีพันธ์ (2561) ได้ให้ความหมายว่า การจัดการศึกษาที่สร้างความเข้มแข็งในการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับฐานรากด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษาและภาคประชาชน ประกอบด้วย ครอบครัว ชุมชนท้องถิ่น สถาบันศาสนา องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ในการจัดการศึกษารูปแบบต่าง ๆ เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่บูรณาการเข้ากับวิถีชีวิต วัฒนธรรม รากเหง้า ประวัติศาสตร์ชุมชน ท้องถิ่น ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงบริบททางด้านเศรษฐกิจการเมือง สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของประเทศและโลก

วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์ (2561) การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นส่วนหนึ่งของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน บูรณาการการเรียนการสอนเชื่อมโยงกับปฏิบัติการชุมชน ที่ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดทักษะ ความรู้ทั้งนี้กระบวนการการเรียนรู้เกิดจากการตระหนักในหน้าที่ ผู้เรียนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ชุมชนนั้น ๆ และคิดแบบชุมชน แก้ปัญหาให้กับชุมชน ตระหนักปัญหาชุมชนเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาตามความสนใจและความถนัดของผู้เรียน

ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน หมายถึง แนวทางการจัดการศึกษาที่เน้นการบูรณาการระหว่างโรงเรียนและชุมชนอย่างเป็นระบบ โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับบริบทของชุมชน เช่น ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ทรัพยากรท้องถิ่น หรือประเด็นปัญหาทางสังคม โดยชุมชนทำหน้าที่ให้ความรู้และเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ ทั้งในฐานะผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ ตลอดจนมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหา รูปแบบ และกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับโรงเรียน ซึ่งเป็นการมุ่งพัฒนานักเรียนอย่างรอบด้าน ทั้งด้านความรู้ ทักษะทางสังคม และคุณลักษณะที่ดีต่อสังคม พร้อมทั้งสร้างสำนึกผ่านการมีส่วนร่วมและในฐานะส่วนหนึ่งของชุมชน อันนำไปสู่การพัฒนาคนที่เข้าใจรากเหง้าท้องถิ่น มีจิตสำนึกสาธารณะ และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลกได้อย่างยั่งยืน

2.2 แนวคิดสำคัญของการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

นักวิชาการในแต่ละท่าน ได้กล่าวถึงแนวคิดสำคัญของการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ดังนี้

Melaville et al. (2015, อ้างถึงในอัชมา สุวรรณกาญจน์, 2550) กล่าวถึง แนวคิดพื้นฐานในการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน มี 6 ประการ ประกอบด้วย

1. ความรู้สร้างและเปลี่ยนแปลงได้จากการมีปฏิสัมพันธ์ในสังคม
2. ความทรงจำ (การรวบรวม การเก็บไว้ใช้ และการนำกลับมาใช้ใหม่) มีอิทธิพลจากประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผ่านมาและการฝึกปฏิบัติ

3. แรงจูงใจในการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับความตั้งใจส่วนบุคคลเกี่ยวกับความสามารถและการรับรู้ถึงความสำคัญ และการรับรู้ถึงวัตถุประสงค์การเรียนรู้
4. แต่ละบุคคลเรียนรู้ด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน
5. อุปสรรคของการเรียนรู้สามารถทำให้ลดลง โดยการควบคุมปัจจัยที่สำคัญในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน
6. การเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัวอย่างมีประสิทธิภาพจะทำให้เกิดการเชื่อมระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชนได้เป็นอย่างดี

สกาเดือน พิมพ์ศาล (2558) ได้สรุปแนวคิดในการจัดการเรียนรู้ของชุมชน ไว้ดังนี้

1. แนวคิดการจัดการศึกษาผ่านบทบาทของสถาบันทางสังคม เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นในการใช้บทบาทของสถาบันทางสังคมช่วยในการกลมเกลียวสมาชิกของชุมชน ผ่านการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่ ครอบครัว วัด และองค์กรชุมชน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดค่านิยม ความรู้ และทักษะชีวิตที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคม
2. แนวคิดการจัดการศึกษาผ่านขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม เป็นการสืบสานความรู้ที่ได้สั่งสมมายาวนานของชุมชน ผ่านการถ่ายทอดขนบธรรมเนียม ความเชื่อ และค่านิยม ซึ่งผ่านการคัดเลือกและยอมรับว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและความหมายต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชน การถ่ายทอดดังกล่าวมักมีระเบียบวิธีที่ชัดเจน และเมื่อเวลาผ่านไปจะมีการตีความและอธิบายในบริบทใหม่ ๆ เพื่อให้สามารถรักษาคุณค่าเหล่านั้นไว้ในสังคมปัจจุบัน
3. แนวคิดการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน เป็นการใช้ทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสิ่งแวดล้อมในชุมชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ เช่น วัด พิพิธภัณฑ์ แหล่งน้ำ โบราณสถาน พืชสมุนไพร หรือสภาพทางธรรมชาติต่าง ๆ โดยผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากสถานการณ์จริงด้วยตนเองตลอดเวลา ส่งผลให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และการสร้างเจตคติที่ดีต่อชุมชนตนเอง อันนำไปสู่ความภาคภูมิใจและความผูกพันกับท้องถิ่น
4. แนวคิดการจัดเวทีการเรียนรู้ของชุมชน เป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน โดยมีการรวมกลุ่มเพื่อศึกษา วิเคราะห์ และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างมีส่วนร่วม กระบวนการนี้ช่วยส่งเสริมการประสานความคิด การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการสร้างความรู้ร่วมกันที่สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน
5. แนวคิดการใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน โรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงความรู้ระหว่างระบบการศึกษากับบริบทของชุมชน โดยนำสาระความรู้ของท้องถิ่นมาบูรณาการในหลักสูตรสถานศึกษา จัดกิจกรรมการเรียนรู้ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของโรงเรียนในการพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ โรงเรียนยังทำหน้าที่ปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ถ่ายทอดค่านิยมและ

องค์ความรู้ของชุมชนให้แก่ผู้เรียน ตลอดจนเป็นศูนย์กลางในการแก้ไขปัญหาและขับเคลื่อนการพัฒนาในระดับพื้นที่

2.3 ขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน มีความจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดขั้นตอนอย่างชัดเจน เพื่อให้การศึกษาและเรียนรู้ชุมชนมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีผู้กล่าวถึง ขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานไว้ ดังนี้

Owens and Wang (1996, อ้างถึงในจกมลณี ภัทรกังวาน, 2561) กล่าวถึงขั้นตอนสำคัญของการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นการกำหนดกรอบหรือการวางแผน (Framing Planning) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนและผู้สอนมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์และกรอบการเรียนรู้ให้ชัดเจน เพื่อให้ได้รับประสบการณ์อย่างมีจุดมุ่งหมายมากที่สุด การวางแผนที่ดีจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงกิจกรรมกับเป้าหมายการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม

2. ขั้นดำเนินการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Active Itself) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนดำเนินการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งแบ่งเป็นขั้นตอนง่ายๆ ไม่ซับซ้อน ตั้งแต่การสืบค้นข้อมูล การซักถาม การทดลอง การแก้ปัญหา ไปจนถึงการดำเนินการที่ซับซ้อนหลายขั้นตอน ทั้งนี้ผู้เรียนจะต้องมีความรับผิดชอบ และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

3. ขั้นการสะท้อน (Reflect) เป็นขั้นตอนการสรุปหรือสะท้อนคิดสิ่งที่ได้เรียนรู้ ซึ่งสามารถดำเนินการได้ทั้งในรูปแบบรายบุคคล โดยใช้การบันทึกสรุปการเรียนรู้ หรือรูปแบบกลุ่ม ที่มีการอภิปรายกลุ่มแลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยเน้นครอบคลุมถึงความถูกต้องเป็นหลัก ขั้นตอนนี้อาจมีการย้อนกลับไปขั้นตอนแรก คือ การกำหนดกรอบหรือวางแผน เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้และพัฒนาในครั้งต่อไป

Bedri and Dowling (2017, อ้างถึงในปณิตตา ไชโย, 2565) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานยังอยู่ภายใต้ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) โดย Kolb กำหนดไว้ 4 ขั้นตอน คือ

1. การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ (Concrete Experience : CE) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติจริงในสถานการณ์หรือบริบทต่าง ๆ โดยการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยตรง อันจะนำไปสู่ความเข้าใจในเนื้อหาหรือองค์ความรู้อย่างแท้จริง ตัวอย่างของกิจกรรมในขั้นนี้ เช่น การเรียนการสอนในชั้นเรียน การศึกษาแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ การทดลอง การอภิปราย การประชุม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เป็นต้น

2. การสะท้อนการเรียนรู้/ทบทวนการเรียนรู้ (Reflective Observation : RO) เป็นขั้นตอนผู้เรียนจะมีการพิจารณาและไตร่ตรอง สิ่งที่ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมาอย่างรอบด้าน ทั้งนี้ผู้เรียนจะมีการสะท้อนอยู่เสมอ ซึ่งควรได้รับการสนับสนุนและมีการจัดสรรเวลาอย่างเหมาะสม เช่น การบันทึกการเรียนรู้ การสรุปทบทวน การแลกเปลี่ยนหรืออภิปรายกลุ่ม การทำ การบ้าน เป็นต้น

3. การสรุปองค์ความรู้ (Abstract Conceptualization : AC) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนสร้างแนวคิดหรือองค์ความรู้ใหม่โดยอาศัยการเชื่อมโยงจากประสบการณ์ที่ได้รับกับความรู้เดิมที่มีอยู่ เช่น การจัดทำแผนภาพความคิด (Mind Map) การสรุปในรูปแบบกรอบความคิด การนำเสนอผลของการเรียนรู้ เป็นต้น

4. การประยุกต์ใช้ความรู้ (Active Experimentation : AE) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนได้นำองค์ความรู้ที่ได้จากการสรุป ไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ใหม่ หรือทดลองปฏิบัติอีกครั้ง เพื่อประเมินความเข้าใจและทบทวนความถูกต้องในสิ่งที่ได้เรียนรู้ เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการเรียนรู้ในครั้งต่อไป

แนวคิดวงจรการเรียนรู้ของ Kolb เป็นแนวทางสำคัญที่สะท้อนถึงการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ตรง ควบคู่กับการลงมือปฏิบัติจริง และนำไปประยุกต์ใช้อย่างเป็นระบบ ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

ศรีวรรณ ฉัตรสุริยวงศ์ (2557, อ้างถึงในอาทิตย์ บุญสินธุ์, 2564) ได้กล่าวถึง แนวทางในการจัดการเรียนรู้บนชุมชน มีขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นเตรียมความพร้อม เป็นขั้นตอนการระบุความต้องการ กำหนดจุดประสงค์ สรุปความรู้และทักษะของนักเรียน การเตรียมวางแผนข้อมูล การประสานงานกับชุมชน และการวางแผนสนับสนุนการศึกษาของนักเรียน ผนวกรวมให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร

2. ขั้นกลยุทธ์การเรียนรู้ เป็นการให้นักเรียนได้ใช้ความรู้และทักษะผ่านประสบการณ์ตรง

3. ขั้นสู่ผลสะท้อนคิด เป็นการร่วมแสดงความคิดเห็นและอภิปรายสิ่งที่ได้จากการศึกษา

4. ขั้นประเมินประสิทธิผล เป็นการนำเสนอผลศึกษาและประเมินผลการศึกษาที่จะนำไปเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและท้องถิ่น

กัญญาณัฐ สิมสวัสดิ์ (2565) ได้สรุปขั้นตอนสำคัญของ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ไว้ทั้งหมด 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นวางแผนและเตรียมการ เป็นการศึกษาชุมชน วิเคราะห์หลักสูตร ประชุมชี้แจง และออกแบบการเรียนรู้

2. ขั้นตอนดำเนินการ เป็นการนำกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ประยุกต์กับการเรียนรู้ด้วยโครงงานเรียนรู้ชุมชน และสะท้อนคิด (Reflection)

3. ขั้นตอนประเมินผล เป็นการประเมินตามสภาพจริง การใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย

ตารางที่ 2 การสรุปขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

นักคิดและนักการศึกษา	ขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน
ศรีวรรณ ฉัตรสุริยวงศ์ (2557)	1) ขั้นเตรียมความพร้อม 2) ขั้นกลยุทธ์การเรียนรู้ 3) ขั้นสู่ผลสะท้อนคิด 4) ขั้นประเมินประสิทธิผล
กัญญาณัฐ สิมสวัสดิ์ (2565)	1) ขั้นวางแผนและเตรียมการ 2) ขั้นตอนดำเนินการ 3) ขั้นประเมินผล
ศรีวรรณ ฉัตรสุริยวงศ์ (2557)	1) ขั้นเตรียมความพร้อม 2) ขั้นกลยุทธ์การเรียนรู้ 3) ขั้นสู่ผลสะท้อนคิด 4) ขั้นประเมินประสิทธิผล
Kolb (Bedri and Dowling 2017, อ้างอิงในปิ่นทิศา ไชโย, 2565)	1) การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ (Concrete Experience : CE) 2) การสะท้อนการเรียนรู้/ทบทวนการเรียนรู้ (Reflective Observation : RO) 3) การสรุปองค์ความรู้ (Abstract Conceptualization : AC) 4) การประยุกต์ใช้ความรู้ (Active Experimentation : AE)
Owens and Wang (1996)	1) ขั้นการกำหนดกรอบหรือการวางแผน (Framing Planning) 2) ขั้นตอนดำเนินการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Active Itself) 3) ขั้นการสะท้อน (Reflect)
Bedri et al. (2017)	1) ขั้นเตรียมการและวางแผน 2) ขั้นตอนดำเนินการ 3) ขั้นประเมินผล 4) ขั้นสรุปผล

แหล่งที่มา : ข้อมูลบางส่วนของตาราง ผู้วิจัยได้อ้างอิงจาก จงกลณี ภัทรกังวาน, 2561

จากตารางที่ 2 ผู้วิจัยสามารถสรุปขั้นตอนสำคัญของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานได้ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นการกำหนดกรอบและเตรียมการ ขั้นการดำเนินการ ขั้นการแลกเปลี่ยนและสะท้อนคิด และขั้นสรุปผลและเผยแพร่สู่ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนักการศึกษาท่านอื่น ๆ และผู้วิจัยนำไปสังเคราะห์ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานที่เหมาะสมต่อไป

ตารางที่ 3 การสังเคราะห์ขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

ขั้นตอน	การดำเนินการ
1. ขั้นการกำหนดกรอบและเตรียมการ	1) การกำหนดหัวข้อและรายละเอียดในสิ่งที่จะศึกษา 2) การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3) การเตรียมแนวคำถามและเครื่องมือในการศึกษาชุมชน 4) การลงพื้นที่สัมผัสสภาพปัจจุบันและปัญหาในการจัดการเรียนรู้ 5) การนำข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่มาสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 6) การปรับแนวคิดและทัศนคติของครูผู้สอนและผู้เรียน เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเรียนรู้
2. ขั้นการดำเนินการ	1) การดำเนินการตามกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเริ่มต้นจากในห้องเรียน 2) การดำเนินการเรียนรู้นอกห้องเรียนจากผู้รู้และเรียนรู้จากสถานที่จริงนอกห้องเรียน
3. ขั้นการแลกเปลี่ยนและสะท้อนคิด	1) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสะท้อนคิดข้อมูลที่ได้จากการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน
4. ขั้นสรุปผลและเผยแพร่สู่ชุมชน	1) การสรุปและประมวลผลความรู้ และสร้างสรรค์ชิ้นงาน 2) การนำเสนอผลการเรียนรู้ 3) การนำผลงานไปเผยแพร่สู่ชุมชนและสื่อต่าง ๆ 4) การประเมินผลการจัดกิจกรรม จากการสัมภาษณ์กลุ่มนักเรียน เพื่อนำผลไปพัฒนาและปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพ

จากตารางที่ 3 ผู้วิจัยได้ทำงานสังเคราะห์ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อนำไปปรับใช้ในการดำเนินการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ชุมชนและผู้เรียนมากที่สุด

2.4 แนวทางในการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

กัญญาณัฐ สิมสวัสดิ์ (2565) ได้กล่าวไว้ว่า แนวทางในการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ประกอบด้วย

1. การประเมินการเขียน (Written assessment) ซึ่งหัวใจสำคัญของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน คือ การบันทึกสะท้อนคิด โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ตรวจสอบความเข้าใจและประเมินประสบการณ์ของตนเองทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะส่วนบุคคล และบทบาทของตนในฐานะการเป็นส่วนหนึ่งและสมาชิกของชุมชน

2. การประเมินด้วยการนำเสนอปากเปล่า (Oral assessment) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความเข้าใจของผู้เรียนเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษา ตลอดจนทักษะในการนำเสนอ โดยผู้สอนทำการสังเกตพฤติกรรมและให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้เรียนได้ทันที เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและช่วยเติมเต็มองค์ความรู้ในระหว่างกระบวนการเรียนรู้

3. การใช้แบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scales) ใช้สำหรับประเมินทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการมีส่วนร่วมในชุมชน เช่น ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการแก้ปัญหา เป็นต้น

แนวทางการประเมินในรูปแบบนี้ มุ่งเน้นถึงการมีส่วนร่วมของครู ชุมชน และผู้เรียนในการสะท้อนความสามารถที่แท้จริงอย่างรอบด้าน อีกทั้งเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความหมายและเป็นรูปธรรม โดยมีผู้สอน ชุมชน และผู้เรียน ดำเนินการประเมินร่วมกัน ด้วยวิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เพื่อหาสามารถวัดและประเมินผลผู้เรียนได้อย่างครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ

ผู้วิจัยจึงได้สรุปแนวทางในการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานได้ว่าควรเน้นการประเมินตามสภาพจริงอย่างหลากหลายไม่ว่าจากการสัมภาษณ์ ประเมินจากการสังเกตพฤติกรรม สอบถามความคิดและทัศนคติ และการประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริง เพื่อให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมมากที่สุด

3. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้การเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระประวัติศาสตร์

3.1 สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติ จากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในอดีตความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย และแหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

3.2 มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์และ การเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

3.3 ตัวชี้วัดระหว่างทางและปลายทาง สารประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6

ตารางที่ 4 ตัวชี้วัดระหว่างทางและปลายทาง ส 4.1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6

ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ	
ส 4.1 ม.4-6/1 ตระหนักถึงความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ	ส 4.1 ม.4-6/2 สร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ อย่างเป็นระบบ

ตารางที่ 5 ตัวชี้วัดระหว่างทางและปลายทาง ส 4.2 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6

ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น	
ส 4.2 ม.4-6/1 วิเคราะห์อิทธิพลของอารยธรรมโบราณ และการติดต่อระหว่างโลก ตะวันออกกับโลกตะวันตก ที่มีผลต่อพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของโลก	ส 4.2 ม.4-6/2 วิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองเข้าสู่โลกสมัยปัจจุบัน
ส 4.2 ม.4-6/3 วิเคราะห์ผลกระทบของการขยายอิทธิพล ของประเทศในยุโรปไปยังทวีปอเมริกา แอฟริกาและเอเชีย	ส 4.2 ม.4-6/4 วิเคราะห์สถานการณ์ของโลกในคริสต์ศตวรรษที่ 21

ตารางที่ 6 ตัวชี้วัดระหว่างทางและปลายทาง ส 4.3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6

ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย	
ส 4.3 ม.4-6/2 วิเคราะห์ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ต่อชาติไทย	ส 4.3 ม.4-6/1 วิเคราะห์ประเด็นสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย
ส 4.3 ม.4-6/3 วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทย และวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีผลต่อสังคมไทยในยุคปัจจุบัน	ส 4.3 ม.4-6/5 วางแผนกำหนดแนวทางและการมีส่วนร่วม การอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมไทย
ส 4.3 ม.4-6/4 วิเคราะห์ผลงานของบุคคลสำคัญทั้งชาติไทยและต่างประเทศที่มีส่วนสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทยและประวัติศาสตร์ไทย	

4. ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

4.1 ความหมายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความหมายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และได้ค้นพบนักการศึกษาที่ให้คำจำกัดความของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ไว้ดังนี้

ธิดา สาระยา (2529) กล่าวว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คือ กระบวนการศึกษาประวัติศาสตร์สังคมที่ เน้นมวลชนเป็นตัวเคลื่อนไหว ซึ่งใช้คำว่า ประวัติศาสตร์จากภายใน (History from the inside) ที่คนภายในท้องถิ่นเชื่อว่า เป็นประวัติศาสตร์ที่มีชีวิตและมีพลวัตอยู่เสมอ ประวัติศาสตร์จากภายในไม่ได้คาดหมายหาข้อเท็จจริงจากข้อมูล แต่เป็นสิ่งที่ถูกเชื่อว่าเป็นเช่นนั้น ประวัติศาสตร์แบบนี้จึงเกิดจาก แรงสะท้อนทางความคิดของคนในสังคม ซึ่งปรากฏในรูปของตำนาน นิทานพื้นบ้าน เรื่องปรัมปรามาแล้วแต่ อดีต และโดยการสัมภาษณ์สืบสวนในปัจจุบัน

ยงยุทธ ชูแว่น (2551) กล่าวถึง ความหมายของ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ว่าเป็นการศึกษาพัฒนาการทางสังคม ชุมชน หรือท้องถิ่น ที่นอกเหนือไปจากการรวมศูนย์อำนาจทางการเมืองของรัฐ

ชนภัทร อีทวารี (2558) ได้สรุปความหมายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คือ การศึกษาพัฒนาการของคนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นประวัติศาสตร์ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ครอบคลุมด้านต่าง ๆ ทั้งสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมท้องถิ่น แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น

วศิน ปัญญาธรรมา (2562) ได้อธิบายว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นประวัติศาสตร์ประเภทหนึ่งที่มีลักษณะร่วมที่เป็นสากลไม่แตกต่างกับความหมายของประวัติศาสตร์ในวงกว้างที่ว่าด้วยเรื่องชุมชนท้องถิ่น ชาติ นานาชาติในลักษณะที่มีประวัติของบุคคลซ่อนอยู่ ซึ่งบุคคลเหล่านั้นล้วนแล้วแต่มีความสำคัญกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์ทั้งสิ้น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนั้นเป็นสิ่งที่สะท้อนความเป็นมาของท้องถิ่นนั้น ๆ ไม่ต่างกับประวัติศาสตร์ของชาติแต่อาจจะมีโครงสร้างแบบแผนที่ประกอบกันเป็น 89 ชุมชน เหตุการณ์ ปัญหา สิ่งแวดล้อม ช่วงเวลา และสถานที่ที่แตกต่างกัน แต่มีคุณลักษณะที่สำคัญร่วมกันไม่ว่าจะเป็นการสร้างสำนึกดีต่อชุมชน บทบาท และการที่มนุษย์เป็นผู้สร้างเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงมีสำนึกต่ออดีตเสมอ

สกลัญญา ตลิ่งจิตร (2563) ได้สรุปว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหมายถึง การศึกษาเรื่องราวของผู้คนในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งทางด้านประวัติศาสตร์สังคม วิถีชีวิต เศรษฐกิจ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นโดยอาศัยการค้นคว้า รวบรวม วิเคราะห์ ตีความและสรุปเรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อทำความเข้าใจความเป็นมาของชุมชน พัฒนาการในด้านต่าง ๆ และจุดเปลี่ยนในแต่ละช่วงเวลาของชุมชนนั้น ๆ ข้อมูลที่ได้จะสะท้อนความคิดรวบทั้งวิธีการคิดของคนในชุมชนนั้นแสดงให้เห็นประสบการณ์หรือความทรงจำร่วมกันภายในชุมชน

ดาร์วิน เมตตาริกานนท์ (2548) ได้อธิบายความหมายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คือ กระบวนการศึกษาประวัติศาสตร์สังคมที่เน้นมวลชน ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ที่ไม่มีอำนาจเป็นทางการไม่มีโอกาสรับการศึกษาแผนใหม่มากนัก ความเป็นมวลชนบ่งบอกถึงภาวะที่กลุ่มคนในสังคมมีความด้อยทางด้านชีวิตความเป็นอยู่ การศึกษาและอำนาจทางการเมืองเศรษฐกิจมวลชน เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้มองเห็นความเคลื่อนไหวของสังคมเป็นพลังผลักดันประวัติศาสตร์มวลชนในสังคมจึงเป็นพลังส่วนใหญ่ที่จะผลักดันประวัติศาสตร์ให้เคลื่อนอยู่

4.2 ความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีความสำคัญอย่างมาก ไม่แพ้ประวัติศาสตร์ชาติหรือประวัติศาสตร์กระแสหลัก ซึ่งได้มีผู้ให้ความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไว้ ดังนี้

เยาวภา ประคองศิลป์ (2542 อ้างถึงใน สุนทรชัย ขอบยศ, 2562) ได้อธิบายว่า การทราบความเป็นมาในเรื่องราวต่าง ๆ จากอดีตถึงปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การค้นคว้าข้อมูลทางประวัติศาสตร์จะช่วยให้มนุษย์เข้าใจและรับรู้เรื่องราวของประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นมากขึ้น เพราะประวัติศาสตร์ คือ วิวัฒนาการทางภูมิปัญญาของมนุษย์ที่เรียนรู้ความจริงจากอดีต และประวัติศาสตร์นั้นยังเกิดจากการกระทำต่าง ๆ ของมนุษย์และการกระทำนั้นยังส่งผลต่อสังคมอย่างกว้างขวาง ดังนั้น มนุษย์จึงเป็นผู้สร้างประวัติศาสตร์และยังเป็นผู้ศึกษาประวัติศาสตร์อีกด้วย การศึกษาประวัติศาสตร์ของไทยในอดีตถึงปัจจุบัน

มีลักษณะที่เน้นศูนย์กลางทางการเมืองที่สำคัญ ได้แก่ สุโขทัย อโยธยา กรุงเทพฯ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงทำให้เราเห็นวิธีและรูปแบบการเขียนประวัติศาสตร์แบบพงศาวดาร ซึ่งการมองประวัติศาสตร์แบบพงศาวดานั้น ทำให้ข้อมูลของชุมชนท้องถิ่นถูกละเลยไม่ว่าจะเป็น ตำนาน นิทาน ปรัมปรา และเรื่องอื่น ๆ ที่เป็นจารีตหรือมีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ลักษณะและขอบเขตของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตามแนวความคิดของนักประวัติศาสตร์และนักวิชาการปัจจุบัน ได้แยกออกจากประวัติศาสตร์ที่เน้นศูนย์กลางราชธานีหรือประวัติศาสตร์ชาติและถือว่าเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ที่มีความสำคัญในตัวของมันเอง ไม่ใช่เป็นเพียงส่วนประกอบของประวัติศาสตร์ชาติเท่านั้น เพราะในแต่ละท้องถิ่นจะมีการก่อกำเนิด การเจริญเติบโต และการเสื่อมสลายหรือการสิ้นสุดในตัวของมันเอง

สุเทพ สุนทรภัสส์ (2548) ได้กล่าวถึง หน้าที่สำคัญของนักประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไว้ว่า จะต้องมีความเข้าใจและสามารถถ่ายทอดให้ผู้อ่านมองเห็นชัดถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้ การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจะทำให้คนไทยรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอดีตจนถึงปัจจุบันอย่างลึกซึ้งและยังจะเป็นการทำให้คนไทยช่วยกันอนุรักษ์วัฒนธรรมไว้อีกด้วย อย่างไรก็ตามควรมีการศึกษาและทำความเข้าใจโลกปัจจุบัน เพื่อที่จะได้รับรู้เท่าทันกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกเราทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ยงยุทธ ชูแว่น (2551) กล่าวว่า ความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มีอยู่อย่างน้อย 3 ประการ ดังนี้

1. การสร้างสำนึกคนในท้องถิ่น ให้ตระหนักถึงสถานภาพของตนในประวัติศาสตร์ นับเป็นการสั่งสมความรู้ที่ถ่ายทอดกันในชุมชน รวมทั้งเป็นแกนสำหรับร้อยเรียงหลักสูตรท้องถิ่น สำหรับการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ และเป็นพื้นฐานสำคัญที่สร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชน
2. ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จะเป็นประโยชน์ในการกำหนดเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาได้อย่างสอดคล้องและเหมาะสมกับศักยภาพและข้อจำกัดของท้องถิ่นนั้น ๆ
3. การเกิดองค์ความรู้ที่ช่วยให้เกิดความสมดุลแก่การศึกษาประวัติศาสตร์และสังคมศาสตร์ที่ให้ความสำคัญศูนย์กลางมากเกินไป จนรากฐานวิชาการถูกรวบการวางแผนนโยบายสาธารณะต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงเป็นการเปิดพื้นที่ ให้ประชาชนมีพลังและอำนาจมากขึ้น ในการมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจรัฐด้วย

4.3 แนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยแนวทางการจัดการศึกษาที่เหมาะสม ซึ่งมีผู้กล่าวถึง แนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไว้ ดังนี้

ยงยุทธ ชูแว่น (2551) กล่าวว่า การศึกษาสังคมหรือชุมชนควรจะเป็นลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. การกำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษาให้เหมาะสม ผู้ศึกษาจำเป็นต้องกำหนดหน่วยศึกษาที่ชัดเจน ซึ่งอาจอยู่ในระดับเมือง หมู่บ้าน หรือชุมชน ทั้งนี้หน่วยทางกายภาพที่เลือกใช้ ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เนื่องจากจะส่งผลต่อการจัดโครงสร้างข้อมูลและการตีความความเปลี่ยนแปลงในเชิงพื้นที่ได้อย่างแม่นยำ

2. การศึกษาประสบการณ์หรือกิจกรรมในทุกด้านของหน่วยศึกษาท้องถิ่น ควรครอบคลุมหลากหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม หรือแม้แต่ประวัติศาสตร์ของความคิดและความรู้สึกของผู้คนในท้องถิ่น ซึ่งผู้ศึกษาอาจเลือกเน้นศึกษาประเด็นเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้ แต่ควรเชื่อมโยงให้เห็นบริบทที่สัมพันธ์กันกับประเด็นอื่น ๆ ที่ใกล้เคียงกัน เพื่อให้เข้าใจโครงสร้างและความเคลื่อนไหวของชุมชนในเชิงองค์รวม

3. การศึกษาถึงความเป็นตัวของตัวเอง ควรให้ความสำคัญกับการศึกษารูปแบบหรือมิติต่าง ๆ ที่สะท้อนผ่านกิจกรรม แนวคิด และกระบวนการที่คนในชุมชนกำหนดขึ้นเป็นพื้นฐาน ซึ่งจะช่วยให้เห็นอัตลักษณ์ ความแตกต่าง และพลวัตของท้องถิ่นในบริบทที่แท้จริง

สุนทรชัย ขอบยศ (2562) ได้สรุปขั้นตอนในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ดังนี้

1. การกำหนดเป้าหมายหรือประเด็นที่จะศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยที่ผู้ศึกษาต้องกำหนดหัวข้อหรือประเด็นของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้ชัดเจนมากที่สุด เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญา หรือการศึกษาภาพรวมของเหตุการณ์ในชุมชน ทั้งนี้ควรกำหนดช่วงเวลาที่ต้องการศึกษาให้ชัดเจน เพื่อกำหนดขอบเขตของการศึกษาได้อย่างเหมาะสม

2. การทบทวนวรรณกรรมและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง เป็นส่วนของการสำรวจข้อมูลเดิมที่ได้เคยมีการศึกษามาก่อน ซึ่งอยู่ในลักษณะของจารึก ตำนาน บันทึกของบุคคล เพื่อประเมินองค์ความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น และใช้เป็นแนวทางเบื้องต้นในการวิเคราะห์ประเด็นที่เกี่ยวข้องต่อไป

3. การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อเป็นการรับรู้เรื่องราวในอดีต ผ่านจากการบอกเล่า ความเชื่อ และประสบการณ์ส่วนตัวของบุคคล โดยควรให้ความสำคัญกับการจดบันทึกรายละเอียดอย่างครบถ้วน และควรเตรียมอุปกรณ์ให้พร้อม และคำนึงถึงสิทธิและการให้เกียรติผู้ให้ข้อมูลให้มากที่สุด อีกทั้งถอดประเด็นการสัมภาษณ์ได้อย่างครบถ้วน ตรงประเด็น เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งขนาดของกลุ่มในการสนทนาไม่เกิน 10 คน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้เป็นอย่างดี

4. การวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตีความข้อมูลและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากเอกสารและการสัมภาษณ์จะต้องถูกจำแนกหมวดหมู่ วิเคราะห์ เปรียบเทียบ และสังเคราะห์เข้าด้วยกัน เพื่อสร้างภาพรวมของพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น สิ่งสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คือ การนำเหตุการณ์มาเรียงเป็นช่วงเวลาและบ่งบอกถึงพัฒนาการของท้องถิ่น

รวมทั้งนำมาเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ชาติ กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของท้องถิ่น ที่ทำให้เห็นภาพรวมความเป็นมาของชุมชนท้องถิ่น ทั้งนี้ต้องมีการตรวจสอบความขัดแย้งของข้อมูล และตีความข้อมูลอย่างมีระบบ เพื่อไม่ให้ข้อมูลคลาดเคลื่อน โดยการใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation)

5. การนำเสนอข้อมูลทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งสามารถกระทำได้ในสองแนวทางหลัก ได้แก่ แนวทางวิชาการ เช่น รายงานวิจัย บทความวิจัย หนังสือ เอกสารหรือตำรา และแนวทางการประยุกต์ใช้ เช่น การจัดทำสื่อสร้างสรรค์ในรูปแบบวีดิทัศน์ ละครเวที บทกลอน คำขวัญท้องถิ่น หรือการจัดแสดงในศูนย์การเรียนรู้และพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น โดยเฉพาะการเรียนรู้ตามเส้นเวลาประวัติศาสตร์ที่จะช่วยให้สามารถเข้าใจเนื้อหาประวัติศาสตร์ได้ง่ายและมีความน่าสนใจยิ่งขึ้น

6. การใช้ประโยชน์จากประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ภายหลังจากที่มีการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างเป็นระบบแล้ว ควรมีการนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนและพัฒนาชุมชน เช่น การฟื้นฟูอัตลักษณ์ท้องถิ่น การสร้างสื่อการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมชุมชน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ เพื่อให้ชุมชนเกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของรากเหง้าและความเป็นมาของตนเอง

จากการศึกษาแนวคิดของนักวิชาการหลาย ๆ ท่าน ผู้วิจัยจึงได้ทำการสรุปแนวทางในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ไว้ดังนี้

1. การกำหนดขอบเขตของพื้นที่และประเด็นที่จะศึกษา โดยกำหนดขอบเขตที่ชัดเจน เช่น หมู่บ้าน เมือง หรือชุมชน เพื่อให้สามารถจัดโครงสร้างข้อมูลและวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม โดยพื้นที่ที่เลือกศึกษาควรสอดคล้องกับเป้าหมายและประเด็นของการศึกษา และการกำหนดหัวข้อหรือประเด็นในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้ชัดเจน อาจครอบคลุมทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญา หรือภาพรวมของเหตุการณ์ในชุมชน รวมถึงควรกำหนดกรอบเวลาในการศึกษาเพื่อให้การวิเคราะห์มีขอบเขตที่ชัดเจน โดยเน้นไปที่เอกลักษณ์และตัวตนของแต่ละท้องถิ่นนั้น ๆ

2. การทบทวนเอกสารและหลักฐาน เป็นการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ ซึ่งมีความสำคัญในการประเมินองค์ความรู้ที่ได้และใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องต่อไป

3. การลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม โดยใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม เพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้มีประสบการณ์ในท้องถิ่น ตลอดจนการจดบันทึกและถอดบทสัมภาษณ์อย่างละเอียด

4. การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความข้อมูลที่ได้รับต้องมีการจัดหมวดหมู่ แล้วจึงนำมาวิเคราะห์ เปรียบเทียบ และสังเคราะห์อย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างความเข้าใจต่อการพัฒนาการของชุมชน โดยใช้วิธีการตรวจสอบอย่างเหมาะสม เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูล

5. การนำเสนอข้อมูลและใช้ประโยชน์จากการศึกษา โดยการนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ อย่างหลากหลาย และนำผลการศึกษาไปสร้างเป็นนวัตกรรมหรือสื่อการเรียนรู้ อีกทั้งนำไปเผยแพร่จนนำไปสู่การส่งเสริมในส่วนของความตระหนักและเห็นคุณค่าของรากเหง้าท้องถิ่นของตนเอง

4.4 แนวคิดเกี่ยวกับสำนึกรักษ์ท้องถิ่น

1. ความหมายของสำนึกรักษ์ท้องถิ่น

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยยังไม่พบข้อมูลเกี่ยวกับความหมายของสำนึกรักษ์ท้องถิ่นที่มีความชัดเจนมากนัก จึงอาศัยคำที่มีความหมายใกล้เคียงและมีการระบุไว้ ดังนี้

ธีระวีร์ บัวหลวง ศุภพิชญพงษ์ (2564) กล่าวว่า จิตสำนึกรักษ์ท้องถิ่น หรือ สำนึกท้องถิ่นว่าเป็นศัพท์ที่ใช้ในงานวิจัยทางมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ผู้วิจัยยังไม่พบเอกสารที่ระบุความหมายจิตสำนึกรักษ์ท้องถิ่นที่ชัดเจน ดังนั้น จึงใช้การศึกษาความหมายจากนิยามของ “จิตสำนึก” ตามที่ได้มีนักการศึกษา นิยามและให้แนวคิดไว้ ควบคู่กับการพิจารณานิยามคำว่า “ท้องถิ่น” จึงได้ประมวลและเสนอความหมายไว้ว่า จิตสำนึกรักษ์ท้องถิ่น (Local consciousness) คือ ลักษณะทางจิตพิสัยที่แสดงออกเกี่ยวกับ ความรู้ ความเข้าใจ การเห็นคุณค่าและความสำคัญของท้องถิ่นที่อยู่รวมทั้งทัศนคติและค่านิยมในท้องถิ่นทั้งในเชิงกายภาพ สิ่งแวดล้อม และเชิงวัฒนธรรม หรือภูมิปัญญาของท้องถิ่น

ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า สำนึกรักษ์ท้องถิ่น หมายถึง ความรัก ความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าและความสำคัญของรากเหง้าท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งเป็นความรู้สึกลึกภายใน ที่แสดงออกมาผ่านพฤติกรรม การมีส่วนร่วมในการศึกษาและเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น บุคคลสำคัญ วิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรม หรือแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ นำไปสู่การรักษาและอนุรักษ์องค์ความรู้เหล่านั้นให้คงอยู่ รวมถึงส่งเสริมให้เกิดการต่อยอดและพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ อย่างยั่งยืน

2. ประโยชน์ของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับสำนึกรักษ์ท้องถิ่น

นักวิชาการได้กล่าวถึง ความเชื่อมโยงระหว่างประโยชน์ของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับสำนึกรักษ์ท้องถิ่น ไว้ดังนี้

ชนภัทร์ อิทวารี (2558) ได้กล่าวถึง ประโยชน์ของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไว้ว่าทำให้เกิดความรักและภาคภูมิใจในชาติบ้านเมืองของตนเอง เข้าใจในทัศนคติของผู้อื่น ได้เรียนรู้บทเรียน

จากประวัติศาสตร์ เหตุการณ์หรือพฤติกรรมของมนุษย์ในอดีตที่มีทั้งดีและร้ายเข้าใจปัจจุบันได้ชัดเจนยิ่งขึ้น รวมทั้งฝึกทักษะที่เป็นประโยชน์ในการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

ปรีชา นุ่นสุข (2530 อ้างถึงในอาทิตย์ บุญสินธุ์, 2564) ได้กล่าวถึง ประโยชน์และคุณค่าของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไว้ ดังนี้

1. เป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักประวัติศาสตร์มือใหม่
2. ช่วยส่งเสริมทักษะการพิจารณาข้อมูลหลักฐานขั้นต้นและใกล้ชิด
3. ช่วยส่งเสริมพัฒนาการทักษะ และวิธีการทางประวัติศาสตร์
4. ส่งเสริมแรงจูงใจ กระตุ้นความสนใจของผู้ศึกษาประวัติศาสตร์
5. ส่งเสริมทักษะในการศึกษาประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์ วิพากษ์ และไตร่ตรองข้อมูล
6. ส่งเสริมและพัฒนาแนวคิดในการศึกษาประวัติศาสตร์เชิงสหวิทยาการ โดยอาศัยวิธีการค้นพบ สืบค้น สืบสวน การบุกเบิกสำรวจ และการแก้ปัญหาต่าง ๆ
7. ส่งเสริมความประทับใจในมรดกทางวัฒนธรรม ความเจริญของท้องถิ่นของตน ความรัก ความสำนึก ตลอดจนทักษะในการประเมินค่าความเจริญต่าง ๆ
8. ช่วยให้การศึกษาด้านประวัติศาสตร์อย่างมีความหมาย มีชีวิตชีวา ดึงดูดความสนใจ กระตุ้นให้เกิดจินตนาการทางประวัติศาสตร์ และเป็นการนำไปสู่วิธีการเบื้องต้นในการศึกษาประวัติศาสตร์

บัวสวรรค์ นามบุญลา (2559) กล่าวถึง ประโยชน์ต่อประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอื่น ดังนี้

1. ก่อให้เกิดความรักความภาคภูมิใจในชาติบ้านเมืองของตนเอง คือ ทำให้เรารู้ถึงความเสียสละของบรรพบุรุษที่ได้สร้างบ้านเมืองมารักชาติบ้านเมืองไว้ด้วยชีวิตสร้างสมวัฒนธรรมอันงดงามมาสู่รุ่นลูกหลาน จึงก่อให้เกิดความภูมิใจรักหวงแหนมรดกที่บรรพบุรุษทิ้งไว้ จึงต้องการที่จะอนุรักษ์และสืบสานสิ่งที่ดีงามไปยังคนรุ่นลูกหลานของเราต่อไป
2. ทำให้เข้าใจทัศนคติของผู้อื่น จากการศึกษาประวัติศาสตร์ช่วยให้เราเข้าใจความคิดและความรู้สึกของคนในสังคมต่าง ๆ และเวลาแตกต่างกัน
3. ทำให้ได้บทเรียนจากประวัติศาสตร์ เหตุการณ์หรือพฤติกรรมของมนุษย์ในอดีตย่อมมีทั้งด้านดีและคนร้าย พฤติกรรมใดที่นำความเสียหายมาสู่สังคมส่วนรวมในอดีต ซึ่งอาจส่งผลร้ายมาสู่ปัจจุบันและเชื่อมโยงไปถึงอนาคตด้วย เราจึงจำไว้เป็นบทเรียนไม่สร้างความเสื่อมเสียเช่นนั้นอีก เหตุการณ์หรือพฤติกรรมในทางที่เราก็นำมาเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติ
4. ทำให้เราเข้าใจในปัจจุบันชัดเจนขึ้น การเข้าใจที่มาของชาติหรือประเทศ รวมทั้งเข้าใจพัฒนาการวัฒนธรรมดั้งเดิม และสาเหตุของเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะนำไปสู่รู้จักตัวเองและเข้าใจสังคมปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้น

5. ทำให้ได้ฝึกทักษะที่เป็นประโยชน์ ซึ่งนำมาใช้ในการเรียนวิชาอื่นและนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น ทักษะการค้นคว้าข้อมูล ทักษะการแสดงความคิดเห็น ทักษะการเขียนรายงาน การค้นคว้าด้วยตนเอง เป็นต้น

ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ (2554, อ้างถึงในสุนทรชัย ขอบยศ, 2562) กล่าวว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีส่วนช่วยให้คนในท้องถิ่นรู้จักตัวตนและสร้างสำนึกท้องถิ่นของตนขึ้นมา ให้มีสำนึกท้องถิ่นนิยม โดยประวัติศาสตร์ความเป็นมาและเรื่องราวในอดีตของชุมชน สามารถบอกได้ว่าชุมชนนั้นเคยทำอะไร ได้บ้างทำอะไรไม่ได้บ้าง กลัวหรือชอบอะไร เชื่อหรือไม่เชื่ออะไร มีแนวทางแก้ไขปัญหายังไง สิ่งเหล่านี้ได้รวบรวม กลายเป็นภูมิปัญญาและสิ่งที่สืบทอดต่อมายังผู้คนในท้องถิ่นนั้น การกลับไปรู้จักตัวตนของผู้คนในท้องถิ่น จึงมีความสำคัญสำหรับชีวิตในอนาคต

ยงยุทธ ชูแว่น (2551) ได้ศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ด้วยการศึกษาแบบชุดโครงการที่เกิดขึ้นพร้อมกันทั้ง 4 ภาค มีความเห็นที่สอดคล้องกัน คือ ความเชื่อที่ว่า การลงไปศึกษาเรื่องราวของชุมชน หมู่บ้านที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของผู้คนธรรมดา ซึ่งแตกต่างไปจากการศึกษาประวัติศาสตร์ชาติ ที่เน้นไปที่ตัวบุคคลหรือแม้กระทั่งการศึกษาท้องถิ่นในอีกมิติหนึ่งที่มุ่งเน้นในเรื่องราวของประวัติศาสตร์เมืองจังหวัดและเรื่องราวของตัวผู้นำการศึกษาเรื่องราวชีวิตของผู้คนธรรมดา เน้นการมีส่วนร่วมในกระบวนการศึกษาของประชาชนในพื้นที่ในฐานะผู้ที่เป็นเจ้าของประวัติศาสตร์อันจะทำให้เกิดจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ในแบบใหม่ รวมถึงการได้ข้อมูลและองค์ความรู้ในวิถีชีวิตของชาวบ้านเพื่อประโยชน์สำหรับการพัฒนาบนฐานทางวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ อันเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการสร้างประวัติศาสตร์ของตนเอง หากชุมชนมีประวัติศาสตร์ก็ส่งผลให้เชื่อได้ว่า จะเป็นพื้นฐานสำคัญในกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอันเป็นการรู้จักที่มาและขยายผลไปสู่การกำหนดทิศทางความเป็นไปของชุมชนท้องถิ่นได้

ชุดิมา มั่นเหมาะ (2562) กล่าวถึง การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนั้น เป็นสิ่งมีคุณค่า ความสำคัญที่จะช่วยให้มนุษย์รู้จักอดีตของตนเอง เข้าใจสภาพแวดล้อมในบริบทของท้องถิ่นที่จะก่อให้เกิดความรัก ความภาคภูมิใจในชาติ บ้านเมืองของตนเอง ชาบซึ่งถึงความเสียสละของบรรพบุรุษที่ได้สร้างบ้านเมืองไว้ด้วยชีวิต รักและหวงแหนมรดกที่บรรพบุรุษทิ้งไว้ ซึ่งเป็นหน้าที่ที่ครูผู้สอนจะต้องออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์บ้านเกิดของตนเอง สภาพแวดล้อมของชุมชน ลำดับพัฒนาการของชุมชน ทำให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์และสร้างข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ได้ด้วยตนเอง

สุนทรชัย ขอบยศ (2562) ได้ศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อการพัฒนารากฐานท้องถิ่นที่เข้มแข็งและยั่งยืน ซึ่งสรุปได้ว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสามารถสร้าง ความรักและความผูกพันแก่คนในท้องถิ่นได้เพราะเหตุ ที่ว่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คือ เรื่องราวบรรพบุรุษ และความเป็นมาของชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ มีความเฉพาะ เจาะจงรวมถึงมีเสน่ห์เฉพาะของแต่ละชุมชนท้องถิ่น หากองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่น 7,853 แห่ง จัดทำชุดข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นของตนนั้น หมายถึงว่าจะมีชุดข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นถึง 7,853 ชุด กรณีการนำประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่น มาสร้างความรักและความผูกพันทำให้คนรู้จักท้องถิ่นตน และภูมิใจในท้องถิ่นดัง เช่น ความภูมิใจในความเป็นชาติ เมื่อนั้นความเป็นพลเมืองท้องถิ่นจะมีขึ้นและเข้มแข็ง พร้อมใส่ใจในงานของบ้านเมือง

ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าประโยชน์ของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง จะเป็น การส่งเสริมให้เกิดการสำนึกรักท้องถิ่นตามมาโดยปริยาย จากการได้ศึกษาและเรียนรู้ถึงรากเหง้าความเป็นมาของท้องถิ่น การเข้าใจพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลง รู้ถึงชาติกำเนิดและบรรพบุรุษของตนเอง นำจะไปสู่การเห็นคุณค่าและความสำคัญในตนเองและท้องถิ่น เกิดเป็นความรักและภาคภูมิใจในบ้านเกิด ซึ่งแต่ละบุคคลอาจจะเกิดความรู้สึกมากหรือน้อยต่างกัน เป็นผลให้ผู้ที่ศึกษาสามารถนำความรู้ที่ได้มาปรับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้ปัจจุบัน รวมถึงอนาคตดียิ่งขึ้น

5. ประวัติศาสตร์เมืองลับแล

5.1 ความเป็นมาของเมืองลับแล

เมืองลับแล มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน โดยมีการอธิบายถึงและถูกตีแผ่ถึงที่มาของเมืองลับแลหรือคำว่า “ลับแล” ในหลายแง่มุม ดังนี้

ภานุรังษี เดือนโง้ง และชยพล อินทรวงศ์ (2561) อ้างอิงถึง ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 52 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ กล่าวถึง ลับแล ว่ามีข้อสันนิษฐานอยู่ 2 ประการ คือ ประการแรก คือ คำว่า “ลับแล” เพี้ยนมาจากคำว่า “ลับแลง” เพราะเป็นพื้นที่ที่มีป่าเขาสูงสลับซับซ้อน มีบรรยากาศหนาวเย็น และห้อมล้อมด้วยภูเขา ยามพลบค่ำ แม้พระอาทิตย์ยังไม่ตกดินก็จะมีดอับแสงเร็วกว่าปกติ ตรงตามรากศัพท์ภาษาเหนือ หรือคำพื้นเมืองในแถบแพร่ น่าน คือ คำว่า ลับ คือ มองไม่เห็น และแลง คือ ยามเย็นหรือยามค่ำ ดังนั้น ลับแลง จึงหมายถึง เมืองที่มีดหรือถึงยามเย็นเร็ว ต่อมาจึงเรียกเพี้ยนมาเป็นลับแลในปัจจุบัน ประการที่สองสันนิษฐานว่า จากสภาพภูมิประเทศเป็นป่าทึบ มีภูเขาและเนินดินสลับซับซ้อนอยู่โดยรอบและยากแก่การเดินทางเข้าออก มีแม่น้ำไหลผ่านช่วยในการประกอบอาชีพทำสวน ไร่ นา จึงอุดมสมบูรณ์ ส่วนใหญ่ผู้ที่เข้าไปแล้วจึงไม่ค่อยอยากออกไป อีกทั้งในอดีตคนแพร่ คนน่านที่หลบหนีศึกสงครามมา อพยพตั้งถิ่นฐานอยู่ในแถบนี้ เพื่ออำพรางหลบข้าศึก ข้อสันนิษฐานที่สอง ลับแล จึงหมายถึง มองไม่เห็นหรือลับสายตา โดยเชื่ออีกว่าเป็นเมืองขนาดเล็กที่มีพัฒนาการก่อเกิดเริ่มต้นจากชุมชนในหุบเขาในเขตรอยต่อของพื้นที่จังหวัดอุตรดิตถ์ แพร่ และสุโขทัยในปัจจุบัน สันนิษฐานว่าในสมัยปลายสุโขทัยหรืออยุธยาเป็นราชธานีนั้น นั้นมีฐานะเป็นเมืองบริวารของเมืองพิษณุ ซึ่งเมืองพิษณุจัดว่าเป็น 1 ใน 16 หัวเมืองบริวารของกรุงศรีอยุธยา

ศีกฤทธิ พันธุ์วิไล (2527) กล่าวถึงลับแลว่า เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดอุตรดิตถ์มีเมืองเก่าอยู่ 2 เมือง คือ เมืองทุ่งยั้ง กรมศิลปากรสันนิษฐานว่า เคยเป็นที่อยู่อาศัยของชนชาติละว้า เพราะขุดพบกลองมโหระทึก พราสาทบริเวณนี้ ต่อมาก่อนสมัยกรุงสุโขทัย ไทยอพยพเข้ามาอยู่แทนที่ในสมัยกรุงสุโขทัย ทุ่งยั้งเป็นเมืองหน้าด่านชั้นนอกขึ้นกับเมืองสวรรคโลก ส่วนอีกเมืองหนึ่งคือเมืองลับแล “เดิมเป็นตำบลที่ชาวเมืองเหนือหนีความเดือดร้อนอพยพมาอยู่ก่อน ภายหลังได้ตั้งเป็นเมืองขึ้น ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายเรียกว่าเมืองลับแล เมืองทุ่งยั้งจึงมีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ในสมัยกรุงสุโขทัย จนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา ทั้งเมืองทุ่งยั้งและเมืองลับแลขึ้นกับเมืองพิชัยที่กำลังรุ่งเรืองขณะนั้น”

ทรงพล ศิวานนท์ (2543) คำว่า “ลับแล” มีความหมายตามรูปศัพท์ว่า “ที่ซึ่งมองดูไม่เห็น” เป็นชื่อเมืองตั้งตามลักษณะภูมิประเทศ เพราะเมืองลับแลตั้งในภูมิประเทศลับซับซ้อน เมื่อมองจากภายนอกจะเห็นแต่ป่าไม้ไม่ค่อยพบเห็นบ้านเรือน กล่าวกันว่าหากคนต่างถิ่นหลงเข้าไปในเมืองลับแลนี้ อาจหาทางออกไม่ได้ ข้อความดังกล่าวคงจะเป็นจริง เพราะภูมิประเทศเมืองลับแล เป็นป่าเขา ลลับซับซ้อน มีบรรยากาศเยือกเย็น ยามเวลาพลบค่ำแม้ดวงอาทิตย์จะยังไม่ตกดิน ก็จะมีมืดแล้วเพราะมีดอยม่อนฤๅษีสองใหญ่ เป็นฉากกั้นแสงอาทิตย์ ป่าบริเวณนี้จึงได้ชื่อว่าลับแล ต่อมามีการเรียกชื่อเพี้ยนเป็นคำว่า “ลับแล” มาจนถึงปัจจุบัน

มณเฑียร ดีแท้ (2523) ได้เขียนหนังสือเรื่อง “มรดกทางวัฒนธรรมของชาวอุตรดิตถ์” ได้กล่าวถึงชาวเมืองลับแลส่วนใหญ่เป็นไทยยวน หรือไทยเหนือ “ยวนะโยนก” ไทยโยนกเชียงแสน (บางคนเรียกลาวยวนก็ปี) ได้อพยพจากทางภาคเหนือของไทย คือ แพร่ น่าน ลำปาง ลำพูน รวมถึงเชียงแสน สาเหตุของการอพยพอาจจะเนื่องมาจากการศึกสงคราม หรือเพื่อหาที่ทำมาหากินที่ดีกว่า เพราะสภาพทางภูมิศาสตร์ของอำเภอลับแล อุดมสมบูรณ์ที่สุดกว่าทุกอำเภอในอุตรดิตถ์ การอพยพอาจจะมาเป็นรุ่น ๆ ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีของไทยทำให้ประเพณีของชาวลับแล เป็นแบบทางภาคเหนือรวมทั้งภาษาพูดจะคล้ายไปทางภาคเหนือแต่สำเนียงจะเพี้ยนไปเล็กน้อย และชาวอำเภอลับแลแต่ละตำบลสำเนียงภาษาจะไม่เหมือนกันเลยทีเดียว

นิพัทธ์พงศ์ พุมมา (2562) ได้อ้างถึง พระครูสิมพลีคณานุยุต (จำปา คำคง) ที่ท่านได้กล่าวถึงที่มาของชื่อเมืองลับแลไว้ว่า จากการที่ท่านได้สอบถามผู้เฒ่าผู้แก่และได้ศึกษาพงศาวดารภาคพายัพสรุปได้ว่าที่มาของลับแลมีอยู่ 2 ประการ คือ

1. เหตุที่ชื่อ ลับแล มีที่มาจากพระพุทธเจ้าเสด็จมาประทับนั่งที่วัดพระแท่นศิลาอาสน์ แล้วก็เสด็จขึ้นที่วัดพระยืนพระพุทธรูปพุทธบาทยุคลทอดพระมองไปในป่าทางทิศเหนือ มองไม่เห็นอะไรเลย เพราะมีดงไม้ไปด้วยเมฆหมอก จึงได้ชื่อว่า ลับแล หมายถึง มองแลไปทางใดก็ไม่เห็นสิ่งใดเลย

2. มีชื่อเรียกในท้องถิ่นว่า ลับแล ด้วยภูมิทำเลของพื้นที่เมืองลับแลมีเทือกเขาม่อน ภูเขาอยู่ทางทิศตะวันตกเป็นทิวเขาใหญ่ ช่วงเวลาเย็นแสงพระอาทิตย์จะลับไปกับม่อนฤๅษี จึงเรียกชื่อ ว่า ลับแล หมายถึง พระอาทิตย์ลับหายไปช่วงตอนเย็น

อีกทั้งได้กล่าวอีกว่า ต้นตระกูลชาวลับแล คือ ชาวพระนครนาคพันธ์สิงหนวัติโยนกชัยบุรีศรี นครเชียงแสนที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานเป็นเวลาช้านาน

คณะกรรมการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองลับแล (2565) ได้อ้างถึง หนังสืออนุสรณ์ใน การพระราชทานเพลิงศพพระครูธรรมเนตรโศภณ ที่กล่าวเกี่ยวกับตำนานทางประวัติศาสตร์ไว้ว่า การกำเนิดขึ้นของลับแล เริ่มต้นเมื่อประมาณพุทธศักราช 1500 เป็นสมัยแห่งอาณาจักรโยนกนคร ซึ่ง มีนครนาคพันธ์สิงหนวัติโยนกชัยบุรีศรีเชียงแสน เป็นราชธานี (คืออำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายใน ปัจจุบัน) เกิดสงครามสู้รบกันและเกิดโรคระบาดขึ้น จึงมีราษฎรประมาณ 20 คน ครอบครัวเกิดความ เบื่อหน่ายมีความต้องการจะหาทำเลทำมาหากินใหม่ จึงได้ยกหนานคำลือกับหนานคำแสน เป็น หัวหน้าพาอพยพครอบครัว มุ่งหน้าเดินทางได้โดยได้รับคำบอกเล่าจากวิญญาณ เจ้าปู่พญาแก้ววงศ์ เมือง (อดีตกษัตริย์องค์ที่ 13 แห่งโยนกนคร) ว่ามีแหล่งทำเลทำมาหากินอันอุดมสมบูรณ์ มีน้ำตกและธาร น้ำไหลตลอดฤดูกาล ดินฟ้าอากาศร่มเย็นไม่หนาวไม่ร้อน เหตุนี้จึงได้อัญเชิญวิญญาณของเจ้าปู่พญา แก้ววงศ์เมืองไปด้วย เพื่อแสวงหาพื้นที่ตามในความฝันนั้น การเดินทางได้ใช้เวลาอันยาวนานผ่าน จังหวัดลำปาง จังหวัดแพร่ ยังไม่พบแหล่งทำเลทำมาหากินตามที่กล่าวไว้ จนในที่สุดก็บรรลุถึง หุบเขาลับแล ก็เห็นว่าภูมิประเทศถูกต้องตามความฝันทุกประการ จึงตกลงใจปักหลักสร้างบ้านเมืองครั้งแรกขึ้นที่ บ้านเชียงแสน ช้าง ม้า วัว ควาย ที่นำมาด้วยก็ให้อยู่ที่บ้านคอกควาย บ้านคอกช้าง (ยังมีชื่ออยู่ที่บ้าน ฝายหลวงจนถึงปัจจุบันนี้) เมื่อตั้งบ้านเรือนได้แล้วก็มีการเลือกผู้ปกครองกันขึ้น ที่ประชุมมีมติยกให้ หนานคำลือเป็นเจ้าแคว้น (เทียบเท่ากำนัน) และยกหนานคำแสนเป็นเจ้าหลัก (เทียบเท่าผู้ใหญ่บ้าน) เจ้าหนานทั้งสองได้ปกครองลูกบ้านด้วยความร่มเย็นเป็นสุข

5.2 ประวัติศาสตร์เมืองลับแลในแต่ละยุคสมัย

เมืองลับแล ถึงแม้จะใช้ศูนย์กลางอำนาจของอาณาจักรโบราณในประเทศไทย แต่นับได้ว่าเป็นเมืองที่มีความสำคัญและมีประวัติศาสตร์ยาวนานตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งสามารถอ้างอิงได้จาก คณะกรรมการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองลับแล (2565) ในหนังสือเมืองลับแล(ง) ตำนาน เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ และข้อค้นพบใหม่ ได้แบ่งยุคสมัยของเมืองลับแล ดังนี้

1. ยุคก่อนประวัติศาสตร์

เมื่อสืบถึงรากเหง้าความเป็นมาของบรรพชนชาวลับแลได้มีการค้นพบหลักฐานและเครื่องมือ เครื่องใช้ของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ บนม่อนอารักษ์ (ปัจจุบัน คือ วัดม่อนพัฒนาราม)ไม่ว่าจะเป็น ขวานหินขัด อาวุธลักษณะคล้ายหอก กล้องสำหรับสูบบุหรี่ เป็นต้น แหล่งที่พบอยู่บนยอดเขา

สามลูกที่ตรงปลายเนิน และยังเป็นที่ตั้งของอนุสาวรีย์เจ้าฟ้าอำมกุมาร รวมไปถึงอยู่ติดกับบริเวณที่มีการสร้างฝายหลวง บนยอดเขาลูกแรกพระสงฆ์และชาวบ้านพบหลุมฝังศพคนก่อนประวัติศาสตร์ พบเครื่องประดับและเครื่องมือหิน รวมทั้งภาชนะดินเผาอันเป็นของอุทิศให้กับศพหลายชนิดกำไลหินขัดสีเขียวที่ดูสวยงามและมีค่า อันแสดงให้เห็นว่าคนตายน่าจะเป็นผู้มีสถานะภาพทางสังคม เพราะศพถูกฝังอยู่บนยอดเขาที่ถูกปรับให้ราบเพื่อเป็นพื้นที่ทางพิธีกรรมนั่นเอง

ศาสตราจารย์พิเศษ ศรีสักร วัลลิโภดม ผู้เชี่ยวชาญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีได้ให้ความเห็นว่า ยอดดอยของม่อนอาร์กซ์ เปรียบเสมือนภูเขาศักดิ์สิทธิ์ ที่ใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของมนุษย์ยุคโบราณ เมื่อมีชุมชนเกิดขึ้นบริเวณที่ราบลุ่มคลองแม่พร่อง จึงยังคงใช้พื้นที่ของม่อนดอยแห่งนี้เป็นที่สถิตแห่งผี วิญญาณ หรืออารักษ์หลักเมืองลับแล เป็นพื้นที่สำหรับประกอบพิธีส่งสังขาร และพิธีแห่น้ำขึ้นโฮงสักการเจ้าฟ้าอำม อันเป็นประเพณีท้องถิ่นที่เชื่อว่าเจ้าฟ้าอำมกุมารปฐมกษัตริย์แห่งเมืองลับแล มีดวงวิญญาณสถิตอยู่ที่ม่อนนี้เช่นกัน หลักฐานก่อนประวัติศาสตร์ดังกล่าวเป็นสิ่งที่แสดงว่า พื้นที่เขตอำเภอลับแล มีชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์อาศัยอยู่มาก่อนแล้ว จึงมีการรับวัฒนธรรมจากภายนอก ดังที่มีการพบเครื่องมือเครื่องใช้ประเภทขวานหินกะเทาะ ขวานหินขัด และกำไลหินขัดที่มีเนื้อหินละเอียดและขัดมันอย่างประณีต เป็นวัตถุบ่งชี้ถึงความเก่าแก่ของชุมชนโบราณในแถบเทือกเขานี้ สืบเนื่องต่อมาถึงวัตถุสำริดที่พบในพื้นที่อำเภอลับแล โดยเฉพาะบนม่อนอาร์กซ์นั้น มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับหลักฐานทางโบราณคดี พื้นที่แหล่งฝังศพยุคก่อนประวัติศาสตร์สมัยโลหะแถบเทือกเขาสูงและที่ราบลุ่มระหว่างหุบเขาในเขตภาคเหนือ ยาวนานราว 2,500 ปี

2. สมัยสุโขทัย

พระมหาธรรมราชาธิราชที่ 1 (พระยาโลไทย) พ.ศ.1897 โปรดให้ประดิษฐานพระธาตุที่ม่อนดอยในพื้นที่เมืองลับแล เรียกว่า เชียงแก้ว พร้อมทั้งได้กลบนา (การยกหรืออุทิศให้) เรือกสวน ข้าคน วัว ควาย และสิ่งอื่นไว้ในพระพุทธศาสนา แสดงให้เห็นว่าดินแดนแถบนี้เป็นดินแดนหรือเมืองที่มีความสำคัญและอยู่ภายใต้การปกครองของสุโขทัย พระองค์จึงได้ทรงสร้างเจดีย์ขึ้น ซึ่งระบุไว้ในศิลาจารึกเจดีย์พิหาร ที่ขุดพบหน้าวิหารวัดเจดีย์ศรีวิหาร

พระมหาธรรมราชาธิราชที่ 3 (พระยาโลไทย) พ.ศ. 1948 ได้มีการอพยพกวาดต้อนชาวเมืองเชียงรายพร้อมทั้งเชิญท้าวเย็กุมกาม กษัตริย์เมืองเชียงรายลงมาอยู่ที่เมืองซาก ซึ่งเป็นเมืองภายใต้การปกครองของสุโขทัย ซึ่งถูกระบุไว้ใน ตามเอกสารจีนหมิงสี่ลู่ และจึงสันนิษฐานว่าเมืองซาก คือ เมืองลับแลนั่นเอง มีปรากฏหลักฐานเพิ่มเติมในขณะที่ยานานพื้นเมืองเชียงใหม่ใช้ “ซ” เขียนคำว่า ซาก ส่วนเอกสารสยามและเอกสารโบราณที่พบในพื้นที่ลับแลเขียนคำนี้โดยใช้อักษร “ทร” คือ ทราก ปรากฏอยู่ใบลานวัดทองลับแล จึงอ่านออกเสียงคำว่า “ทราก” เป็น “ซาก” นั่นเอง

ส่วนความเป็นมาของเจ้ายี่กุมกาม กล่าวว่าใน รัชกาลันนา ช่วงรัชกาลของเจ้าพระญาแสนเมืองมากษัตริย์องค์ที่ 7 แห่งราชวงศ์มังราย ทรงมีพระราชโอรสองค์ใหญ่ พระนามว่า เจ้ายี่กุมกาม (เป็นเจ้าชายองค์ที่ 2 ด้วยประสูติบริเวณเวียงกุมกาม) และพระราชโอรสองค์รองพระนาม เจ้าสามฝั่งแกน (เป็นเจ้าชายองค์ที่ 3 ด้วยประสูติบริเวณพินนาแกน) ซึ่งเจ้ายี่กุมกาม ขณะพระชนม์ได้ 12 พรรษา ได้รับตำแหน่งเจ้าเมืองเชียงราย จึงมีสถานะผู้ปกครองเมืองเอกของล้านนา มีศักดิ์เป็นพระราชทายาทในขณะเดียวกันเจ้าพระญาแสนเมืองมาได้มีพระราชโอรสกับพระมเหสีอีกองค์เคยเป็นข้าหลวงในพระนางยสุนทราเทวี และน่าจะเป็นพี่สาวของเจ้าสีหมัน เจ้าเมืองพะเยาด้วย เมื่อเจ้าพระญาแสนเมืองมาสวรรคต ทำให้เจ้าสีหมันเมืองพะเยาพร้อมทั้งขุนนางได้สนับสนุน เจ้าสามฝั่งแกน (น้อง) ขึ้นเป็นกษัตริย์ครองเมืองเชียงใหม่ แล้วแต่งตั้งพระราชมารดาเป็น มหาเทวีติโลกจุฑาเทวี ทำให้เจ้าท้าวยี่กุมกาม พระราชโอรสองค์ใหญ่ เจ้าเมืองเชียงราย ได้ทำการส่งราชบรรณาการไปยังราชสำนักจีน ฝ่ายจีนได้สนับสนุนให้เจ้าท้าวยี่กุมกาม เป็นผู้ปกครองเมืองเชียงราย และให้เจ้าพระญาสามฝั่งแกนเป็นผู้ปกครองเมืองเชียงใหม่ ทำให้แคว้นล้านนาจึงถูกแบ่งอำนาจออกเป็น 2 ส่วน

เมื่อ พ.ศ. 1948 ตามที่ได้กล่าวในข้างต้น เจ้าท้าวยี่กุมกามส่งราชบรรณาการไปเมืองจีนเป็นครั้งสุดท้าย แล้วเกิดกรณีพิพาทระหว่างเชียงใหม่และเชียงรายจากการที่ขบวนการค้าและเครื่องบรรณาการของเชียงรายส่งไปยังจีนถูกดักปล้น ทำให้ฝ่ายเชียงรายร่วมมือกับฝ่ายเมืองเชียงรุ่งและหัวเมืองใกล้เคียงยกทัพมารบกับเมืองเชียงใหม่ ขณะนั้นฝ่ายสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชที่ 3 (พระยาไสลือไท) แห่งกรุงสุโขทัยได้ยกทัพมาช่วยฝ่ายเชียงราย จนกระทั่งทัพของฝ่ายสุโขทัยและเชียงรายได้เตรียมเข้าตีเมืองเชียงใหม่ตามคำสั่งของฝ่ายจีน แต่มีพระราชสาส์นจากราชสำนักจีนพระราชทานอภัยโทษแก่เชียงใหม่ ฝ่ายเชียงรายกับสุโขทัยที่มุ่งหวังจะรบชนะเชียงใหม่ให้ได้และแย่งชิงราชสมบัติให้ท้าวยี่กุมกามปกครอง แต่ไม่สำเร็จ ถูกฝ่ายเชียงใหม่ใช้กลศึกขับไล่ทัพฝ่ายเชียงรายกับสุโขทัยออกไปได้สำเร็จ เมื่อทัพเจ้าท้าวยี่กุมกามมาถึงเมืองเชียงราย สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช แห่งกรุงสุโขทัยได้แนะนำว่าภูมิทำเลของเมืองเชียงรายมีลักษณะไม่เป็นมงคล ท้าวยี่กุมกามจึงเชื่อฟังคำแนะนำนั้นได้ยกไพร่พลเมืองเชียงราย เทร่อพยพชาวเมืองเชียงรายลงมาอยู่ที่เมืองซาก

ตรงกับตำนานพระเจ้ายอดคำทิพย์ วัดทองลับแล ที่กล่าวถึง พระยาไสลือไทแห่งสุโขทัยยกทัพไปช่วยเจ้ายี่กุมกามแก้ววงเมือง สู้รบศึกเชียงใหม่ แต่ถูกกลศึกตีไม่สำเร็จ พระยาไสลือไทจึงได้เชิญเจ้ายี่กุมกามและอพยพชาวเมืองมายังดินแดนภายใต้การปกครองของสุโขทัย เหตุการณ์นี้ยังสอดคล้องกับตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่อีกด้วย

3. สมัยอยุธยา

สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ พ.ศ. 1994 พระญาติโลกราช กษัตริย์แห่งล้านนาได้ยกทัพลงมาจัดขบวนทัพที่ทุ่งยั้ง เมืองฝาง โดยในกองทัพนั้นประกอบด้วย ทหารชาวเชียงใหม่ 40,000

ผสมกับทหารชาวต่างเมือง 80,000 และจากนั้นจึงไปได้ตั้งทัพที่แม่กั้งหรือแม่กั้ง (ลำน้ำแม่กั้งตั้งอยู่ในเขตตำบลตานาขาม แต่เดิมอยู่ในท้องที่อำเภอลับแล) แล้วพระเจ้าติโลกราชจึงเสด็จเข้าไปประทับอยู่ในเมืองสองแคว จากข้อมูลดังกล่าวจึงเป็นที่ยืนยันได้ว่า พระญาติโลกราชแห่งเชียงใหม่ ได้ยกกองทัพมาในพื้นที่เมืองลับแลอย่างแน่นอน และคงมีอำนาจเหนือเมืองทุ่งยั้ง เมืองฝาง เมืองลับแล (แม่กั้ง) แล้วในขณะนั้น เพราะสามารถตั้งทัพในเมืองที่เป็นเขตแดนอำนาจของสยามได้ และในขณะนั้นเมืองลับแลคงยังไม่ได้ชื่อว่าเมืองลับแล หากแต่คงเป็นชื่ออื่น ที่นี้จึงใช้แม่กั้งแทน ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวตรงกันทั้งตำนานพระเจ้ายอดคำทิพย์และตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่

สมเด็จพระนารายณ์มหาราช พ.ศ. 2229 ในคู่มือตอบคำถามสำหรับทูตในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ที่ ไมเคิล ไรท ได้เขียนไว้ในนิตยสารศิลปวัฒนธรรม ฉบับมีนาคม 2548 โดยที่พระวิสุทธิสุนทร (โกษาปาน) ครั้งที่ไปเจริญสัมพันธไมตรี ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ได้นำข้อมูลนี้ เพื่อไปตอบกับราชสำนักฝรั่งเศสของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 เมืองลับแล เป็นเมืองที่ขึ้นกับเมืองพิชัยที่มีสถานะเป็นหัวเมืองสำคัญ โดยมีระบุไว้ว่า หากถามว่า สยามมีประเทศราชอะไรบ้าง และอาณาจักรไหนบ้างอยู่รอบข้าง ให้ตอบว่า เมืองเหนือประกอบด้วย 8 แคว้น หนึ่งในนั้นมีคำตอบที่มีข้อมูลของเมืองลับแลคือ แคว้นที่ 8 คือ พิชัย หัวเมืองชื่อเดียวกัน มีเมืองรอง 7 เมือง คือ เมืองบางโพ เมืองฝาง เมืองลับแล เมืองพิพัฒน์ เมือง Ppateboune เมือง Trevantri Soune เมือง Phiboune Patthiimme นับเป็นการปรากฏชื่อเมืองลับแลครั้งแรก (ที่มา : https://www.silpa-mag.com/history/article_8657)

พ.ศ. 2230 ตามแผนที่ประเทศสยามของลาลูแบร์ ชื่อเมืองทางเหนือของสยาม คือ Metac จึงอ่านออกเสียงแบบฝรั่งเศส โดยคำว่า Me ออกเสียงว่า เมอ ซึ่งน่าจะหมายความว่า เมือง ส่วน Tac ออกเสียงว่า แทก ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับคำว่า ทราก (ทะรากหรือซาก) ซึ่งเป็นชื่อของเมืองที่ท้าวญักุมกามอพยพชาวเมืองเชียงรายลงมาอยู่เมื่อ พ.ศ. 1948 อีกทั้งคำว่า Tac ในภาษาฝรั่งเศสยังแปลเป็นภาษาไทยว่า “ลับ” (Lab) จึงเป็นไปได้ที่ เมืองซากคือชื่อเดิมของเมืองลับแล

สมเด็จพระเจ้าท้ายสระ พ.ศ. 2268 แผนที่ อินเดียนอกลุ่มน้ำคงคาตามประวัติศาสตร์สมัยใหม่ โดย แฮร์มัน โมล ในแผนที่ มีชื่อเมืองซึ่งตั้งอยู่เหนือสุดของสยามคือ Me Tac และตั้งอยู่ระหว่างแม่น้ำยมและแม่น้ำน่าน เป็นตำแหน่งเดียวกับเมืองลับแลในเวลาปัจจุบัน

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ พ.ศ. 2297 จากจารึกพระวิหารพระแท่นศิลาอาสน์ อุดรดิตถ์ ระบุไว้ว่า ออกพระศรีราชไชยมหัยสุรินทบุรินทพิริยะพาหะ พระท่ายน้ำ เชื้อสายเชียงตุง ได้เลื่อนยศเป็นพญาสุวรรณโลก แล้วได้มาบูรณะพระวิหารร่มพระแท่นศิลาอาสน์ จึงให้เมืองลับแล และเมืองทุ่งยั้ง มาช่วยในการบูรณะ จนแล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2298

สมเด็จพระเจ้าเอกทัศ พ.ศ. 2299 ระบุในพระราชกำหนดเกล้า ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 3 ตราสามดวง เล่ม 3 กล่าวว่า ปรากฏเรื่อง ชาวเมืองทุ่งยั้ง ได้มาลักขโมยควาย จากขนานทอง บ้านน้ำใส (บ้านน้ำใส) แขวงเมืองลับแล สังเกตจากชื่อ ขนานทอง อันเป็นชื่อที่ใช้สำหรับบุรุษที่ได้บวช

เรียนตามแบบธรรมเนียมล้านนา ตรงกับคำในภาษาภาคกลางใช้ว่า ทิด กรณีการใช้คำนำหน้าว่า ขนาน หรือ นานา จึงเป็นเครื่องยืนยันชัดเจนเกี่ยวกับวิวัฒนาการชนชาวยวนลับล

พ.ศ. 2308 มหาราชวงศ์พงศาวดารพม่า ระบุถึงเมืองลับลว่า กองทัพพม่าได้เข้ามาในเขต ดินแดนสยาม และเมืองต่าง ๆ จึงได้จัดเตรียมเมืองเพื่อป้องกันทัพข้าศึก จนกองทัพพม่าสามารถเข้าตี เมืองต่างๆ ได้ จึงให้เจ้าเมืองต่าง ๆ ถือน้ำพิพัฒน์สัจจา แล้วให้ครองเมืองเหล่านั้นต่อไป เมืองเหล่านี้ จึงตกเป็นของฝ่ายพม่า ไม่ว่าจะเป็นเมืองตาก ระแหง กำแพงเพชร สวรรคโลก สุโขทัย รัตสมา พิษณุโลก พิไชย ลับล ธานี พิจิตร นครสวรรค์ อ่างทอง

4. สมัยธนบุรี

ช่วงนี้รายละเอียดเกี่ยวกับเมืองลับลมีไม่มากนัก เหตุการณ์สำคัญที่พูดถึงเมืองลับลปรากฏ อยู่ในพระราชพงศาวดารกรุงธนบุรี ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) มีดังนี้ พ.ศ. 2315 ไปสุพลา แม่ทัพของ พม่า มาตีเมืองลับล และพ.ศ. 2317 นายฟอง ชาวเมืองลับล หนีทัพพม่า

5. สมัยรัตนโกสินทร์

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) พ.ศ. 2324 อ้างถึงใน เอกสารค่าคนยong โดยศรีวิไชยา ปรากฏข้อมูลในเหตุการณ์สงคราม 9 ทศ ภายใต้การนำของ พระเจ้าปดุง กองทัพพม่าที่เมืองเชียงแสนและชาวยองได้ยกทัพผ่านเมือง แพร่ น่าน และลับล ก่อนเข้าตีเมืองสุโขทัย และมหาราชวงศ์พงศาวดารพม่า ระบุอีกว่า เมืองลับลถูกตีแตก

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) พ.ศ. 2379 ในจดหมายขอไม้สักส่วย เมืองลับล จ.ศ. 1198 พบชื่อของ เมืองลับล ในเอกสารโบราณที่มีการประทับตราในใบบอกเรื่อง ส่งไม้ขอน และพบว่า ตำแหน่งเจ้าเมืองลับล คือ พระลับล อีกทั้งในประชุมจารึกวัดพระเชตุพน (ทำเนียบหัวเมืองและผู้ครองเมือง) ได้ปรากฏชื่อ เมืองลับล เป็นส่วนหนึ่งของเมืองพิชัย

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) พ.ศ. 2395 ในประกาศพิธีตรศ ได้ ปรากฏชื่อ เมืองลับล เป็นการยืนยันสถานะความเป็นเมืองขึ้นของสยาม

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) พ.ศ. 2417 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 1 จ.ศ. 1236 (ใบบอกเมืองตาก) กล่าวถึง พระอุตรดิฐ พระทุ่งยั้ง พระลับล หลวงวิชิตศิริแสน หลวง (เจ้าเมือง) เมืองด่านนางพูน ช่วยกันจับโจรผู้ร้ายไปจับโจรได้ที่ด่านนางพูน

พ.ศ. 2439 ในทำเนียบหัวเมือง ป.739 เอกสารรายชื่อเมืองและตำแหน่งในพระ ราชอาณาจักรสยาม ได้ปรากฏชื่อ เมืองลับล มีพระพิศาลศิริ เป็นผู้ว่าราชการเมืองลับล ส่วนเมือง ทุ่งยั้งมี พระภักดีพนมมาศ เป็นผู้ว่าราชการเมืองทุ่งยั้ง เมืองนางพูน มีพระวิชิตศิริ เป็นผู้ว่าราชการ เมือง(ด่าน)นางพูน อีกทั้งระบุว่า เมืองลับล เมืองทุ่งยั้ง เมืองนางพูน ขึ้นกับเมืองอุตรดิฐ (พิชัยใหม่)

พ.ศ. 2441 ในเอกสารเสด็จตรวจราชการเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย กรมพระยาดำรงราชานุภาพเสด็จมาพักที่เมืองลับแล

พ.ศ. 2443 ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 17 มีการยุบเมืองขึ้นต่าง ๆ ของพิชัย จากเดิมมี 13 เมือง เหลือ 5 อำเภอ 2 กิ่ง โดยให้ 2 – 3 เมืองเป็น 1 อำเภอ คือ พิชัยเก่า อุดรดิฐ ตรอน น้ำปาด และลับแล

พ.ศ. 2444 พระราชหัตถเลขาคราวเสด็จมณฑลฝ่ายเหนือ กล่าวถึง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จมาถึงเมืองลับแล ได้นำพระเหลื่อจากการหล่อพระพุทธรูปชินราชมาประดิษฐานที่เมืองลับแล ทางเสด็จพระราชดำเนินจากเมืองอุดรดิฐ – เมืองลับแล เรียกชื่อถนนนี้ว่า ถนนอินทรีรี่ ไปที่ม่อนจำศีล

ในปีเดียวกัน ประวัติเมืองอุดรดิฐ ได้กล่าวถึง นายทองอิน เมื่ออายุได้ 40 ปี จึงได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น ขุนพิศาลจันะกิจ

ปรากฏภาพถ่ายชาวลับแลใน UNSEEN SIAM ซึ่งเป็นภาพถ่ายช่างขอ โดยชาวอิตาลี Joaquin Antonio Apolinario หรือ J. Antonio

พ.ศ. 2450 ในพระราชนิพนธ์ “เที่ยวเมืองพระร่วง” วันที่ 19 กุมภาพันธ์ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ (รัชกาลที่ 6) ทรงม้าจากบ้านท่าอิฐ ทางถนนอินทรีรี่เสด็จมาถึงเมืองลับแล โดยมีขุนพิศาลจันะกิจ (ทองอิน) ได้แต่งที่พักไว้ที่ม่อนชิงช้า และเสด็จไปเปิดโรงเรียนพนมมาศพิทยากร รวมถึงเสด็จไปที่ม่อนจำศีล แล้ววันที่ 20 กุมภาพันธ์ ได้ถมทำนบที่ม่อนชิงช้า (ฝ่ายสมเด็จพระเจ้า) แล้วเสด็จไปวัดพระแท่นศิลาอาสน์

พ.ศ. 2451 ขุนพิศาลจันะกิจ (ทองอิน) ได้รับพระราชทานเลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นพระศรีพนมมาศ ศักดินา 1,000

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) พ.ศ. 2453 พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นชินวรสิริวัฒน์ ครั้นดำรงตำแหน่ง สมเด็จพระราชาคณะเจ้าคณะใหญ่คณะกลาง ได้ให้พระครูบุญ อินทปัญโญ ไปบูรณะวัดป่าแก้ว จึงตั้งชื่อวัดใหม่ว่า “วัดเจติยคีรีวิหาร”

พ.ศ. 2455 ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 29 หลวงพิศาลคีรี นายอำเภอลับแล ขอแรงราษฎรตัดไม้ทำสะพานบนเส้นทางไปพระแท่น และปีถัดมา พ.ศ. 2456 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 30 สร้างสะพานบ้านพันแขวนข้ามห้วยแม่พร่องข้ามไปวัดฝักราก ปรากฏชื่อ หลวงพิศาลคีรี นายอำเภอลับแล บริจาค 555 บาท

พ.ศ. 2457 สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เสด็จมาตรวจการคณะสงฆ์มาถึงเมืองลับแล ได้เสด็จที่ฝ่ายสมเด็จพระ วัดม่อนปราง วัดทุ่งเอี้ยง วัดทองลับแล วัดดอยสัก และฝ่ายหลวง

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) พ.ศ. 2470 ปรากฏในทำเนียบท้องที่หัวเมือง กระทรวงมหาดไทยว่า จังหวัดอุดรธานี แบ่งการปกครองเป็น 6 อำเภอ 58 ตำบล ซึ่งอำเภอลับแล ตั้งที่ว่าการอำเภอที่ตำบลยางกะได มี 13 ตำบล ดังนี้ ท่งยัง ไผ่ล้อม บ้านคุ่ม ไชยชุมพล ยางกะได นาโป่ง ตำบลน้ำท่วม ห้วยใต้ ต้นม่วง พันแขวน แม่พูล น้ำริด และบ้านด่าน (นาขาม)

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) พ.ศ. 2501 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินีนาถ เสด็จอำเภอลับแล ณ โรงเรียนพนมมาศพิทยากร

พ.ศ. 2516 นายมณเฑียร ดีแท้ อาจารย์ประจำวิทยาครูอุดรดิถีได้เรียบเรียงประวัติเมืองอุดรดิถี ได้มีการเล่าถึง ตำนานของเมืองลับแล เรื่อง ตำนานเมืองแม่หม้าย

พ.ศ. 2522 พระครูสิมพลีคณานุกุต อนาวินะเถระ ได้เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับตำนานเมืองลับแล ซึ่งประกอบด้วย ตำนานเมืองลับแล ตำนานเจ้าฟ้าฮ่ามกุมาร ตำนานแม่หม้าย และปรากฏชื่อบ้านนามเมือง ในเขตพื้นที่ลับแลมากมาย ที่สำคัญคือ กำหนดที่มาของบ้านเชียงแสน เป็นหมู่ที่ 1

พ.ศ. 2524 นายสรายุ ศิริโชติ ซึ่งดำรงตำแหน่งนายอำเภอลับแลในขณะนั้น จึงได้มีการเชิญชวนข้าราชการ พ่อค้า ประชาชนชาวลับแล ร่วมมือกันสร้างอนุสาวรีย์พระศรีพนมมาศขึ้น และอัญเชิญมาประดิษฐานไว้ข้างเหนือที่ว่าการอำเภอตรงหน้าถนนสามแยกตลาดลับแล บริเวณม่อนชิงช้า ใกล้กับโรงเรียนพนมมาศฯ

พ.ศ. 2526 นายสมปรารถน์ เสาวไพบูลย์ ซึ่งดำรงตำแหน่งนายอำเภอลับแล และชาวอำเภอลับแลได้ร่วมกันสร้างอนุสาวรีย์เจ้าฟ้าฮ่ามกุมาร และในปีถัดมาก็ได้มีการประกอบพิธีเปิดอนุสาวรีย์เจ้าฟ้าฮ่ามกุมาร โดยมีพิธีพุทธาภิเศกพระรูป มีพิธีสงฆ์ พิธีพราหมณ์ และมีมหรสพสมโภชเป็นเวลา 1 คืน ที่ข้างฝายหลวง เข้ม่อนอาร์ักษ์

พ.ศ. 2550 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ระบุถึง เขตพื้นที่ตำบลฝายหลวง อำเภอลับแลมีการเรียกคลองหม้อถึงเชิงเขาม่อนเชียงใหม่ คือ ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของบ้านทุ่งเอี้ยง ตำบลฝายหลวง ด้านใต้ของภูเขาม่อนเชียงใหม่เรียกกันว่า “หนองไผ่” อาจตรงกับในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ที่บอกว่า “พระยาไสลือไฟ (ไป) นอนหนองไผ่จิมแงเจ้า แล้วขึ้นไปเมืองเหนือ” เมื่อสังเกตในจดหมายเหตุลาลูแบร์ บอกว่า “เมือง Chiamai (เชียงใหม่) มีทะเลสาบเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำแต่เมื่อตรวจสอบดูพบว่า แม่น้ำในเมืองเชียงใหม่ไม่ได้มีต้นกำเนิดจากทะเลสาบ” ซึ่งสายน้ำจากหนองไผ่ เข้ม่อนเชียงใหม่ไหลมารวมกับคลองแม่พร่อง แล้วมีสาขาไปลงแม่น้ำน่าน ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับหนองน้ำใหญ่ในอำเภอลับแล คือ “บึงมาย” ที่เป็นต้นกำเนิดของคลองสาขาไปสู่แม่น้ำน่านที่เมืองพิชัยคำว่า “บึงมาย” อาจเป็นทะเลสาบเชียงใหม่ในบันทึกของลาลูแบร์

จากการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองลับแล จะเห็นได้ว่าเป็นเมืองที่มีประวัติความเป็นมาและความสำคัญมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรี และ

สมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งข้อมูลจากการศึกษาในข้างต้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ถูกรวบรวมไว้ในหนังสือ เมืองลับแล(ง) ตำนาน เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ และข้อค้นพบใหม่

5.3 พระศรีพนมมาศ บุคคลสำคัญของเมืองลับแล

จากการศึกษาของ หวน พินธุพันธ์ (2521) ในเอกสารอุตรดิตถ์บ้านเรา ได้กล่าวถึง พระศรีพนมมาศ หรือ ทองอิน แซ่ตัน นับเป็นบุคคลสำคัญผู้สร้างผลงานและคุณประโยชน์แก่เมืองลับแลไว้มากมายหลายด้าน นับได้ว่าท่านเป็นนายอำเภอลับแลคนแรก โดยมีรายละเอียด ดังนี้

พระศรีพนมมาศ เดิมชื่อ ทองอิน มีบิดาเป็นชาวจีนชื่อ ตัวดี มารดาชื่อ นิ่ม ชาวอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม พระศรีพนมมาศเกิดที่บ้านยางกระไคเมืองลับแล เมื่อ พ.ศ. 2404 เมื่อยังเล็กบิดาและมารดาพากันไปเป็นลูกของหลวงพ่อน้อย วัดป่ายางนอก หลวงพ่อน้อยได้ตั้งชื่อว่า ทองอิน เมื่ออายุได้ 12 ปี ได้นำไปฝากวัดไว้อยู่กับหลวงพ่อดันวัดน้ำใสเพื่อให้เข้าศึกษาเล่าเรียนเมื่ออายุครบบวช นายทองอินก็ได้อุปสมบทที่วัดน้ำใสเมืองลับแลเป็นเวลาหนึ่งพรรษา แล้วสึกออกมาช่วยบิดามารดาประกอบอาชีพ

อาชีพเริ่มแรกของนายทองอิน คือ การค้าขายเริ่มแต่หาบเร่ของไปขายตามชุมชนต่าง ๆ ในท้องที่อำเภอลับแลและบางครั้งก็ไปถึงอำเภอหาดเสี้ยว (ศรีสัชฌาย์) ทำอยู่ 5 ปีก็ได้เข้าทำงานเป็นนายอากรโรงต้มกลั่น อำเภอหาดเสี้ยว เป็นเวลาถึง 10 ปี กิจการเจริญขึ้นเป็นลำดับ คนรู้จักเคารพนับถือมากนายทองอิน มีภรรยาหลายคนแต่ไม่มีบุตรเลย จึงรับบุตรบุญธรรมและหลาน ๆ มาเลี้ยงไว้หลายคน นายทองอินเป็นคนที่มีความคิดก้าวหน้ากว่าคนอื่นในเขตเดียวกัน เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสเมืองอุตรดิตถ์และเมืองลับแล เมื่อวันที่ 23 - 26 ตุลาคม พ.ศ. 2444 ทางอำเภอลับแลได้ตั้งพลับพลารับเสด็จบนยอดม่อนจำศีล นายทองอินได้เป็นหัวหน้าสำคัญในการรับเสด็จครั้งนี้โดยจัดขบวนแห่บังไฟและปราสาทผึ้ง มีช้างแห่ในขบวนถึง 25 เชือก และมีการแสดง พระธรรมเทศนา เรื่อง พระแท่นศิลาอาสน์ด้วย

ต่อมาในวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2447 ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์แต่งตั้งเป็นหลวงศรีพนมมาศ ตำแหน่งเจ้าเมืองลับแลขึ้นตรงเมืองพิชัย มีศักดินา 1000 ไร่ ได้บังคับบัญชาปลัดยกกระบัตรกรมการเมืองและราษฎรบรรดาอยู่ในแขวงเมืองลับแลทั้งสิ้น ต่อมาวันที่ 13 สิงหาคม พ.ศ. 2451 ได้รับพระราชทานเลื่อนบรรดาศักดิ์เป็น พระศรีพนมมาศ ตำแหน่งนายอำเภอเมืองพิชัย ถือศักดินา 1000 ไร่ คงช่วยผู้ว่าราชการเมืองพิชัยตามเดิมภายหลังทรงพระกรุณาโปรดให้เป็น อมาตย์ในราชทินนามเดิม ตำแหน่ง เกษตรมณฑลพิษณุโลก พระศรีพนมมาศได้ถึงแก่กรรมด้วยโรคลมอันเนื่องมาจากโรคเบาหวาน เมื่อวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2464 รวมอายุของท่านได้ 60 ปีได้รับพระราชทานเพลิงศพเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2465 ณ ข้างบ้านศรีพนมมาศโดยพระยาภักดีพัฒนวิศิษฐ์เป็นประธานจัดงานพร้อมด้วยบุตรหลานและภริยาท่าน

ผลงานสำคัญ

1. ด้านการคมนาคม ในขณะที่พระศรีพนมมาศ ยังมิได้รับราชการ คือ เป็นนายอากรสุราอยู่นั้นได้เริ่มงานขึ้นสำคัญ คือ การสร้างถนนจากลับแล มาตลาดบางโพ ด้วยความร่วมมือของราษฎรคือ ถนนอินทโจฉิม มิได้ใช้เงินงบประมาณของแผ่นดินเลย นอกจากนั้นยังได้วางผังเมืองลับแลตัดถนนหนทางอีกหลายสาย เช่น ถนนลับแล - หัวดง ลับแล - พระแท่นศิลาอาสน์ - หุ้งยั้ง และถนนซอยต่าง ๆ ในเมืองลับแล

2. ด้านการชลประทาน เดิมทีเดียวเมืองลับแลไม่มีน้ำอุดมสมบูรณ์ ท่านได้เริ่มการสร้างฝายขึ้น ต่อมาเมื่อมีข้อมูลว่าเป็นเพียงการขยายของเก่าให้กว้างขวางขึ้น การสร้างฝายนี้ได้ใช้กำลังราษฎรและมิได้ได้รับงบประมาณแผ่นดินเลย ท่านจึงเกณฑ์แรงงานจากราษฎรทุกตำบลให้มาช่วยบ้านละ 1 คน โดยผลัดเปลี่ยนเวียนเวรการทำงานทุกคนต้องมาพร้อมกันที่ฝายตั้งแต่เช้า ถ้าผู้ใดมาถึงช้ากว่ากำหนดหรือขาดงานก็ต้องได้รับโทษหนักเบาตามสมควรแก่สาเหตุโทษเยี่ยงบิดากับบุตรตัวท่านเองเป็นผู้ควบคุมงานท่านต้องตื่นแต่ 04.00 น. และถือสังข์เป่าเป็นสัญญาณให้ชาวบ้านลูกไปทำงานทุกวัน จนได้รับสมญานามว่า พระศรีสังข์ทอง ด้วยความตั้งใจจริงของท่านฝายหลวงจึงสำเร็จตามความปรารถนา เดิมฝายนี้สร้างด้วยไม้ ผ่านไปหลายปีเข้าฝายทนต่อกระแสน้ำไม่ไหว จึงพังลงทำให้น้ำท่วมลับแลครั้งหนึ่งต่อมาเมื่อพระศรีพนมมาศย้ายไปเป็นเกษตรมณฑลพิษณุโลก แล้วทางราชการเห็นความสำคัญของฝายนี้จึงได้มาสร้างเสริมเติมต่อเป็นฝายถาวร

นอกจากนี้ท่านยังจัดสร้างฝายอื่นๆ อีกเช่น ฝายสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้นดำรงตำแหน่ง มกุฎราชกุมารได้เสด็จไปเยี่ยมเมืองลับแลได้ทรงทำพิธีทิมดินก้อนแรกเป็นปฐมฤกษ์ในการสร้างฝายนี้และโปรดประทานนามว่า ฝายสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และยังมีฝายหินฝายหนองแม่อิน ฝายเด่นหมาก และฝายจอมแจ้ง นับว่าท่านเป็นผู้วางรากฐานแห่งความเจริญในด้านการชลประทานให้แก่อำเภอลับแลเป็นคนแรกทีเดียว

3. ด้านการปกครอง พระศรีพนมมาศเป็นนายอำเภอที่ดำเนินการปกครองแบบบิดาปกครองบุตร ในยามว่างท่านจะออกเดินตรวจตราดูแลความทุกข์สุขของราษฎรและแนะนำตักเตือนให้ปฏิบัติในทางที่ชอบ ถ้าหากพบราษฎรคนใดทำผิด ท่านจะกล่าวตักเตือนทันที หากราษฎรคนใดที่ ชอบเล่นการพนันและดื่มสุรา ท่านจะต้องเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิด เพราะท่านไม่ชอบถ้าเห็นว่าใครมีท่าทีว่าจะประพฤติชั่วท่านจะอบรมสั่งสอนการปกครองแบบนี้ทำให้เมืองลับแลสงบสุขดีมาก

ส่วนการสร้างที่ว่าการอำเภอ เดิมทีว่าการอำเภอลับแล ตั้งอยู่ที่ตำบลหุ้งยั้ง ในเวลาต่อมาพระพิศาลศิริ (พิม) ได้ย้ายที่ว่าการอำเภอไปตั้งอยู่ที่ม่อนจำศีลต่อมาพระศรีพนมมาศเห็นว่าไกลจากตัวเมือง ท่านจึงจัดการย้ายมาอยู่ที่ม่อนสามินทร์ (ชาวบ้านเรียกเช่นนั้นที่แท้เป็นม่อนสยามินทร์ เพราะเคยตั้งพลับพลารับเสด็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) และได้ทำการปลูกต้นไม้ยืนต้นไว้

หลายอย่าง เช่น ต้นมะพร้าว ต้นตาล ต้นสารภี อีกทั้งท่านสั่งการไว้ว่า ผลประโยชน์ที่ได้จากต้นไม้เหล่านี้ เมื่อขายได้เงินแล้วให้ทำบุญอุทิศคนยากจนหรือผู้ที่ศึกษาเล่าเรียนแต่ขาดเงินต่อไป

4. ด้านการศึกษา เมื่อครั้งศรีพนมมาศยังมีอาชีพเป็นนายอากรสุรายุ่มนั้นท่านมีความสนใจเกี่ยวกับการศึกษามาก ท่านได้ตั้งโรงเรียนราษฎรส่วนตัวขึ้นเป็นแห่งแรกของอำเภอลับแล แต่ตั้งอยู่เพียง 5 ปี ก็ยุบเลิกไป เมื่อท่านดำรงตำแหน่ง นายอำเภอลับแล ท่านได้ตั้งโรงเรียนขึ้นใหม่ได้รับพระราชทานนามจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้นเสด็จมาเมืองลับแลว่าพนมมาศพิทยากร เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์พ.ศ. 2450

5. ด้านการเกษตร พระศรีพนมมาศได้จ้างชาวจีนที่ชำนาญในการปลูกผักมาทำไร่เป็นตัวอย่างให้ราษฎรได้นำวิธีการไปใช้ นอกจากนี้ท่านยังได้ประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้านแนะนำให้ราษฎรเลี้ยงไก่และสุกร แนะนำให้ปลูกมะพร้าว หนาก ละหุ่ง และทำลูกตาลหรือลูกชิด เป็นสินค้าส่งได้จน ทุกวันนี้ เมื่อราษฎรปลูกได้ผลท่านยังพยายามหาตลาดสินค้าให้ด้วย

6. ด้านการอุตสาหกรรม งานชิ้นสำคัญของพระศรีพนมมาศอีกอย่างหนึ่ง คือ การทำไม้กวาดต้นตองกง ท่านให้ราษฎรช่วยกันเก็บตองตองกง ซึ่งมีอยู่มากมารวบรวมไว้แล้ว เรียกราษฎรตำบลแม่พูล ฝ่ายหลวง และหัวดง มาตำบลละสองคน ให้มาฝึกหัดทำไม้กวาดกับท่าน ซึ่งท่านเป็นคนหาส่วนประกอบมาให้เอง เมื่อฝึกทำเป็นแล้ว ก็เรียกราษฎรเปลี่ยนกันมาฝึกทำจนทุกบ้านสามารถทำไม้กวาดชนิดนี้ได้ ท่านได้นำไม้กวาดทูลเกล้าถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและถวายเจ้าอีกหลายพระองค์ด้วย ต่อมาพระศรีพนมมาศได้ประกาศให้ราษฎรทำไม้กวาดทรงขายเป็นสินค้าสำคัญจนถึงปัจจุบันนี้

จากการศึกษาประวัติและผลงานของพระศรีพนมมาศ ดังที่กล่าวมาในข้างต้น จึงสามารถสรุปได้ว่า พระศรีพนมมาศ นอกจากท่านจะเป็นบุคคลสำคัญของเมืองลับแลแล้ว ยังเป็นบุคคลต้นแบบอันควรค่าแก่การยกย่องและคุณงามความดีอันเป็นแบบอย่างแก่คนรุ่นหลังได้ปฏิบัติตาม ทั้งชาวเมืองลับแลเอง รวมถึงคนในประเทศชาติด้วย

5.4 แหล่งเรียนรู้ที่ใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองลับแล

การจัดการเรียนรู้ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกแหล่งเรียนรู้ที่ใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองลับแล ซึ่งข้อมูลส่วนใหญ่ได้จากการศึกษาเอกสารตำราต่าง ๆ การลงพื้นที่เรียนรู้จากสถานที่จริง เว็บไซต์วารสารเมืองโบราณ เอกสารของทวน พิณรุฬห์ และหนังสือเมืองลับแล(ง) ตำนาน เรื่องเล่าประวัติศาสตร์ และข้อค้นพบใหม่ จึงแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ใช้ในกิจกรรมย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองลับแลมา ทั้งหมด 7 แห่ง ประกอบด้วย

1. สวนสาธารณะม่อนจำศีล

สถานที่นี้ สันนิษฐานว่ามีมาตั้งแต่ราวปี พ.ศ. 1513 มีความเชื่อกันว่า เจ้าฟ้าอำมฤต ปฐมกษัตริย์เจ้าผู้ครองเมืองลับแลพระองค์แรก ใช้เป็นที่บำเพ็ญศีลภาวนา รวมทั้งเชื่อว่า เป็นสถานที่บำเพ็ญของเหล่าฤๅษีและผู้ทรงศีล จึงมีความเชื่อว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ มีผู้ปกป้องรักษา และสิ่งลี้ลับที่มองไม่เห็น อีกทั้งเมื่อวันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2444 (ร.ศ. 120) ในคราวพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) เสด็จประพาสเมืองลับแล จึงใช้เป็นพลับพลาที่ประทับ อีกทั้งพระครูธรรมวิจิตรเขต (บุญ อินทปัญญา) เจ้าอาวาสวัดทุ่งเอี้ยงในขณะนั้น ได้นำคณะสงฆ์เมืองลับแลมาบำเพ็ญศีลภาวนาเป็นเวลา 1 เดือน เพื่อรอรับเสด็จและทำพิธีสวดมนต์บทสวดชัยปริตร สร้างความเป็นสิริมงคล คราวเสร็จไปในพื้นที่ต่าง ๆ

พระเหลือ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ที่ประดิษฐานอยู่บนม่อนจำศีล (ที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอลับแลขณะนั้น) เมื่อย้อนกลับไปจะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงเห็นความสำคัญของเมืองลับแลอย่างยิ่ง เพราะหลังจากการหล่อพระพุทธรูปชินราช (จำลอง) เสร็จสิ้น จึงได้อัญเชิญ พระเหลือ มาประดิษฐานเพื่อเป็นมิ่งขวัญที่เมืองลับแล ซึ่งปัจจุบันได้อัญเชิญมารักษาไว้ที่วัดเสนาหิน แล้วหล่อองค์พระเหลือจำลองประดิษฐานที่ม่อนจำศีลไว้แทนจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 1 ม่อนจำศีล

แหล่งที่มา : เพจ ฤดู season, 2022

2. ระบบชลประทานฝายหลวง

นับเป็นฝายกั้นน้ำเก่าแก่ที่มีอายุยาวนานของสยามอีกแห่งหนึ่ง บ้างก็ว่าเป็นฝายคอนกรีตแห่งแรก ซึ่งมีการสร้างมาตั้งแต่ก่อนที่รัชกาลที่ 5 จะเสด็จประพาสมณฑลฝ่ายเหนือ โดยข้อมูลจาก นิพัทธ์พงษ์ พุมมา กล่าวว่า พระยาพิศาลคีรี (ทับ สุขะเนนย์) ครั้งเป็นผู้ว่าราชการเมืองลับแลได้เป็นแม่กองในการสร้างฝายคอนกรีตกั้นลำน้ำ แม่พร่อง เชิงม่อนอารักษ์ แต่เดิมชื่อตำบลฝายหลวงนี้ยัง

ไม่มีมาก่อน ครั้งนั้นเรียกชื่อตำบลนาโป่ง เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เสด็จถึงเมืองลับแล พ.ศ. 2444 ทรงเปิดฝายที่พระยาพิศาลศรีและชาวบ้านชุมชนลับแลรวบรวมเงินกันสร้างขึ้น จึงเรียกกันว่า “ฝายหลวง” แต่นั้นเป็นต้นมา ซึ่งการชลประทานระบบเหมืองฝายของลับแล ได้รับการชื่นชมและมีการจดบันทึกไว้ใน “จดหมายเหตุ เจ้านายเสด็จ” หลายฉบับ จึงถือว่าเมืองลับแลมีการจัดการระบบเหมืองฝายที่ดีมาก (แม้ปัจจุบันจะถูกทำลายไปมาก) และภายหลังจึงได้มีการขยายฝายหลวงให้มีความกว้างขวาง เตรียมพร้อมกักเก็บน้ำได้มากขึ้น โดยการนำของนายทองอินจน ต่อมาจึงได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าเป็นขุนพิศาลจินะกิจ และเลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นหลวงศรีพนมมาศ ด้วยกำลังแรงจากชาวบ้านจึงทำให้ฝายแห่งนี้เสร็จสิ้นด้วยดี เป็นประโยชน์แก่ชาวบ้านมาอย่างยาวนานจนถึงปัจจุบัน

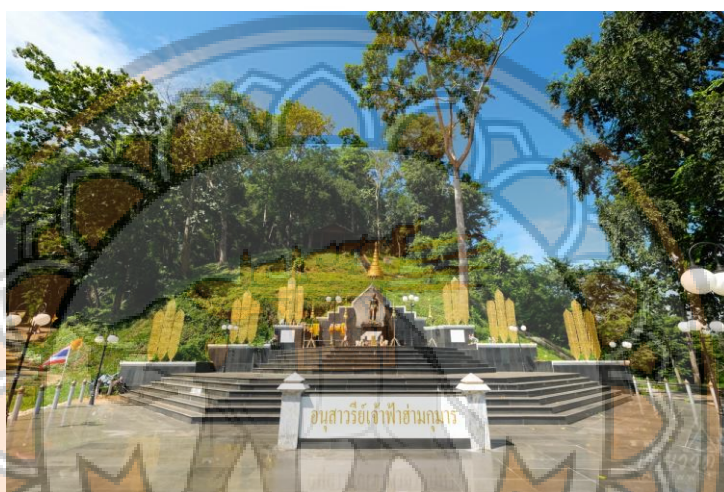
ภาพที่ 2 ระบบชลประทานฝายหลวง

แหล่งที่มา : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2021

3. อนุสาวรีย์เจ้าฟ้าอำมฤมาร

เรื่องราวมีมาตั้งแต่ ตำนานปู้พญาแก้ววงศ์เมือง บรรพบุรุษชาวเมืองเชียงใหม่ อดีตกษัตริย์ รัชกาลที่ 13 ในพระนครนาคพันธุ์สิงหนวัติโยนกชัยบุรีศรีเชียงใหม่ ซึ่งเป็นที่เคารพของชาวเมือง เมื่อคณะหนานของหนานคำลือและหนานคำแสนได้อพยพตามความฝัน เดินทางมาถึงหาดจั่ววังแพน (อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ในปัจจุบัน) แล้วจึงข้ามมายังหุบเขาลับแลได้ตั้งชุมชนที่บ้านเชียงแสน หมู่ที่ 1 ตำบลฝายหลวง เมื่อเวลาผ่านไป 7 ปี ทั้งสองได้เข้าเฝ้าพระเจ้าเรืองอิราช รัชกาลที่ 21 และได้นำผ้าทอและงานฝีมือต่าง ๆ ซึ่งเป็นฝีมือของลูกสาวไปถวาย พระเจ้าเรืองอิราชจึงทรงดำริว่า เมืองลับแลนี้ เจริญขึ้นมาก ควรมีคนไปปกครอง จึงได้ขอบุตรสาวของหนานคำลือ คือ สุมาลี และบุตรสาวหนานคำแสน คือ สุมาลา ให้อภิเษกสมรสกับพระราชโอรส คือ เจ้าฟ้าอำมฤมาร

เจ้าฟ้าอำมกุมาร ได้จัดขบวนอิสริยยศจากเมืองเชียงแสนมาจนถึงลับแล ฝ่ายเจ้าสาวได้จัดเครื่องขันหมากนำไปม่อนอารักษ์ อันเป็นที่ตั้งศาลหลักเมืองปูพญาแก้ววงศ์เมือง จึงทำพิธีเซ่นสรวงและประกอบพิธีราชาภิเษกสมรส เจ้าฟ้าอำมกุมารจึงได้ขึ้นครองเป็นปฐมกษัตริย์แห่งเมืองลับแล เมื่อปี พ.ศ. 513 ต่อมา พ.ศ. 519 เจ้าฟ้าอำมกุมารได้ขอแบ่งพระบรมสารีริกธาตุจากพระเจ้าพนธิราช ซึ่งเป็นพระเชษฐา และได้สร้างสถูปขึ้นที่วัดป่าแก้วเรไร (วัดเจติยคีรีวิหาร) กษัตริย์ของขอมจากเมืองกัมโพช (ทุ่งยั้ง) ต้องการได้เมืองลับแลมาครอง เจ้าฟ้าอำมกุมารจึงยกทัพไปปราบจนได้ชัยชนะที่วัดชัยจุมพล และได้แะพักระหว่างยกทัพกลับ ณ ที่วัดดอนชัย

ภาพที่ 3 อนุสาวรีย์เจ้าฟ้าอำมกุมาร

แหล่งที่มา : จากเพจ เทียววัด, 2020

4. วัดม่อนพัฒนาราม (ม่อนอารักษ์)

ปัจจุบันนอกจากเป็นที่สถานปฏิบัติธรรมและที่พักสงฆ์แล้ว ยังเป็นแหล่งโบราณคดียุคก่อนประวัติศาสตร์ที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของลับแล ซึ่งมีการค้นพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ราว 2,500 ปีมาแล้ว คือ เครื่องประดับ เครื่องมือหินกะเทาะ ภาชนะดินเผากำไลหินขัดสีเขียว อาวุธ ลักษณะคล้ายหอก กล้องสำหรับสูบบุหรี่ บนยอดเขาสามลูกที่ตรงปลายเนินที่เป็นวัดม่อนพัฒนาราม (ม่อนอารักษ์) โดยสันนิษฐานว่า เคยเป็นที่อยู่อาศัยของผู้คนมาก่อน จึงเป็นเหตุให้พบเครื่องมือเครื่องใช้ในบริเวณนี้มากมาย ซึ่งม่อนดอยแห่งนี้เป็นที่สถิตแห่งดวงวิญญาณหรืออารักษ์หลักเมืองลับแลจึงเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีส่งสังขาร และพิธีแห่น้ำขึ้นโองสัการเจ้าฟ้าอำม อันเป็นประเพณีท้องถิ่นที่มีความเชื่อว่าเจ้าฟ้าอำมกุมาร ซึ่งเป็นปฐมกษัตริย์แห่งเมืองลับแล ดวงวิญญาณของท่านสถิตอยู่ที่ม่อนแห่งนี้เช่นกัน

ภาพที่ 4 วัดมอนพัฒนาราม (มอนอารักษ์)

แหล่งที่มา : จากเพจ เทียววัด, 2020

5. วัดทองลับแล

เดิมชื่อว่า วัดลับแลหลวง ไม่ปรากฏปีที่สร้างอย่างชัดเจน แต่มีข้อมูลว่ามีการบูรณะและสร้างพระอุโบสถขึ้นใหม่ในปี พ.ศ. 2420 จึงได้เปลี่ยนชื่อเป็น วัดทองลับแล มาจนถึงปัจจุบัน ภายในวิหารมีภาพวาดเกี่ยวกับเวสสันดรชาดก พระมาลัยรับดอกบัวกับตอนโปรดสัตว์นรก และพุทธประวัติ ซึ่งภาพบางส่วนอาจมีความเสียหาย เลือนรางตามกาลเวลาและจากรอยน้ำฝน

ตำนานพระเจ้ายอดคำพิพม์กับการอพยพมายังเมืองลับแล พระมหาธรรมราชาธิราชที่ 2 (ไสสือไท) แห่งสุโขทัยได้อพยพกวาดต้อนชาวเมืองเชียงรายพร้อมทั้งเชิญท้าวเย็กุมกาม กษัตริย์เมืองเชียงรายลงมาอยู่ที่เมืองซาก (เมืองลับแลในปัจจุบัน) ซึ่งเป็นเมืองภายใต้การปกครองของสุโขทัย

พระอุโบสถวัดทองลับแล พบภาพสะท้อนเจดีย์หัวกลับ ของศาลาการเปรียญฝั่ง ตรงข้ามที่ปรากฏบนผนังในพระอุโบสถ โดยพระสมชายที่มามบวชที่วัดเมื่อ พ.ศ. 2554 เป็นผู้พบ ขณะที่เข้าไปทำวัตรภายในโบสถ์ที่ปิดประตูและหน้าต่าง ซึ่งช่วงเวลาที่เหมาะสมจะชมภาพได้อย่างชัดเจน คือ วันที่มีแสงแดดจัด รวมทั้งภายในมีภาพจิตรกรรมฝาผนังวาดเป็นเรื่องตำนานและวิถีชีวิตของชาวลับแล มีเรื่องเล่าอีกว่า หมอภูมินทร์ ซึ่งเป็นทันตแพทย์ ได้ฝันเห็นเจ้าฟ้าอำมกุมาร ปฐมกษัตริย์เมืองลับแล มาบอกว่า มีผู้พบภาพหัวกลับภายในโบสถ์ จึงได้เดินทางมาพิสูจน์ และเห็นภาพปรากฏขึ้นจริง จึงเกิดความศรัทธาและสร้างเจดีย์แก้ว ขึ้นบริเวณข้างพระอุโบสถ นอกจากนี้ยังมีหอไตรโบราณกลางน้ำอายุหลายร้อยปี สันนิษฐานว่าสร้างมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา

ภาพที่ 5 วัดทองลับแล

แหล่งที่มา : เพจ อุตริตติ 24 ชั่วโมง, 2016

6. วัดดอนสัก

เป็นวัดตั้งอยู่บนเนินดิน รวมทั้งบนเนินดินเคยมีต้นสักใหญ่ตั้งอยู่ จึงเรียกว่า วัดดอนสัก โดยเชื่อกันว่า วัดนี้ถูกสร้างในสมัยอยุธยา สถานที่ส่วนใหญ่ถูกไฟไหม้ เหลือวิหารอยู่หลังหนึ่ง ซึ่งมีบานประตูแกะสลักไม้ทั้งดงามมาก ประตูด้านหน้ามี 1 ประตู ด้านหลังมี 2 ประตู บานประตูสลักด้วยไม้ปรูเป็นลายกนกที่อ่อนช้อยงดงาม มีบานปิดเปิด 2 บาน ประตูนี้ไม่มีมือกลา ส่วนประตูด้านหลังมี 2 ประตู มีขนาดเล็กกว่าประตูด้านหน้า แต่ประตูขวามือถูกขโมยไปบานหนึ่งทางวัดทำประตูแทนไว้หน้าบันไดสลักด้วยไม้ปรูเช่นกัน สลักเป็นลายกนกมีรูปหงส์และกนกก้านชดไขว้ลายเทพพนมกนกไขว้และภาพยักษ์ถือเสียม คันทวยที่เชิงชายก็สลักไม้เป็นรูปพญานาคงดงามเหมือนกัน สำหรับลักษณะของวิหารหันหน้าไปทางทิศตะวันออก หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผาเป็นกระเบื้องแผ่นเล็ก ๆ ลดหลั่นกันลงมา 3 ชั้น มีเสาแปดเหลี่ยม ก่อด้วยอิฐฉาบปูนบัวหัวเสาเป็นบัวโกลีบลีซ้อน ส่วนฝาผนังด้านในและตามเสามีภาพเรื่องชาดกต่าง ๆ แต่ภาพเขียนลบเลือนมากจนดูเกือบไม่ออก เนื่องจากผ่านระยะเวลามายาวนาน บางข้อมูลก็กล่าวว่า บานประตูไม้จำหลักโบราณ สันนิษฐานว่าสร้างในสมัยอยุธยาตอนปลาย มีลวดลายศิลปะเชียงแสนปนสุโขทัย เป็นลายกนกใบเทศสลักลายกระหนกก้ามปูรูปลายกนกก้านชด มีรูปสัตว์หิมพานต์แทรกอยู่ในลวดลาย โดยบานซ้ายและขวานั้นไม่เหมือนกัน

นายธีรศักดิ์ ธนศิลป์ นักโบราณคดีชำนาญการกองโบราณคดี กรมศิลปากรได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับภายในวิหาร มีกู่พระเจ้าเป็นกู่ทรงปราสาท หลังคาลาดสลับหลังคาซ้อนชั้น มีงานปูนปั้นประดับอย่างงดงาม ลวดลายเป็นแบบจีนที่แปลงเป็นลวดลายแบบล้านนา สันเหลี่ยมตอนบนประดับลายกาบบน สันเหลี่ยมตอนล่างประดับลายกาบล่าง การประดับลวดลาย ปูนปั้นสามารถกำหนดอายุเทียบเคียงได้ราวพุทธศตวรรษที่ 21 (ซึ่งเทียบเป็น ศิลปกรรมร่วมยุคช่วงปลายรัชสมัย

พระเจ้าติโลกราช ซึ่งเป็นหลักฐานยืนยันว่า ในช่วงเวลาดังกล่าวพื้นที่นี้ตกอยู่ภายใต้พระเจ้าติโลกราชแล้ว) อีกทั้งโครงสร้างเครื่องบน รับชั้นหลังคายังเป็นโครงสร้างระบบมั่วต่างใหม่ ซึ่งเป็นการวางโครงสร้างชั้นหลังคาแบบล้านนา เสาวิหารเป็นเสาแปดเหลี่ยม สอดด้วยปูนขาว ส่วนบัวหัวเสาเป็นลักษณะบัวกลุ่มหรือบัวโก อันเป็นรูปแบบที่นิยมในช่วงสมัยอยุธยาตอนกลาง ซึ่งบัวหัวเสาน่าจะมีการสร้างเพิ่มเติมในช่วงสมัยอยุธยาตนเอง

ภาพที่ 6 วัดดอนสัก

แหล่งที่มา : เพจ อุตรดิตถ์ 24 ชั่วโมง, 2019

7. พิพิธภัณฑ์เมืองลับแล

เป็นสถานที่จัดแสดงความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นและประวัติศาสตร์ โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้คนตระหนักและเห็นคุณค่าของเมืองลับแล ผ่านการเรียนรู้วิถีชีวิตเชิงอัตลักษณ์ที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ จากการหลอมรวมสิ่งต่าง ๆ ที่สั่งสมมาเป็นเวลายาวนานจนเกิดเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น มีอาคารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ทั้งหมด 3 สถานที่ ประกอบด้วย

1. อาคารพิพิธภัณฑ์บ้านพระศรีพนมมาศ เป็นอาคารไม้ใต้ถุนยกสูง ภายในจัดแสดงชีวประวัติและผลงานสำคัญของพระศรีพนมมาศ รวมประวัติศาสตร์เหตุการณ์สำคัญของเมืองลับแลและจังหวัดอุตรดิตถ์

2. ถ้ำจำลอง เป็นถ้ำที่จำลองการเดินทางเข้าสู่เมืองตามตำนานเมืองลับแล ซึ่งจัดแสดงวิถีชีวิตของชาวลับแลในอดีต รวมถึงเล่าเกี่ยวกับความเป็นมาของตำนานเมืองแม่หม้าย

3. อาคารเรือนลับแลในอดีต เป็นอาคารไม้ใต้ถุนยกสูง จัดแสดงเกี่ยวกับความเป็นอยู่ วิถีชีวิต การแต่งกาย ภาษา ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม อาชีพ บ้านเรือนที่อยู่อาศัย และศิลปะพื้นบ้าน

ภาพที่ 7 พิพิธภัณฑ์เมืองลับแล

แหล่งที่มา : เว็บไซต์ ไปด้วยกัน, 2018

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยภายในประเทศ

ชนภัทร อีทวาริ (2558) ได้วิจัยการศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดโบสถ์ จังหวัดสิงห์บุรี โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย คือ 1) พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดโบสถ์ จังหวัดสิงห์บุรี และ 2) ศึกษาผลการใช้แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดโบสถ์ จังหวัดสิงห์บุรี โดยประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดโบสถ์ จังหวัดสิงห์บุรี 3 ห้อง จำนวน 113 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม 1 ห้อง จำนวน 37 คน เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย แบบประเมินคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 12 ข้อ มีค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาที่ 0.6 – 1.0 มีค่าความยากง่าย 0.2 – 0.89 และค่าอำนาจจำแนก 0.21 – 0.58 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบแบบ t-test Dependent โดยผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จำนวน 5 แผนประกอบด้วย สารการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล โดยใช้วิธีการจัดทัศนศึกษาในสถานที่จริง การอภิปรายกลุ่ม การสัมภาษณ์ การสร้างแผนผังความคิด ผลการทดลองพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ชุติมา มั่นเหมาะ (2562) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้

ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ กลุ่มผู้เรียน กลุ่มผู้ให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์กลุ่มบุคลากรในหน่วยงานภาครัฐ และกลุ่มครูผู้สอนในโรงเรียน รวมทั้งสิ้น 217 คน โดยมีขอบเขตพื้นที่การวิจัย คือ ตำบลเมืองเก่า จังหวัดพิจิตร วิเคราะห์ข้อมูลแบบสรุปอุปนัย โดยการเขียนเชิงพรรณนา และตรวจสอบความน่าเชื่อถือแบบสามเส้า ด้วยวิธีการเก็บรวบรวม ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ คือ ชั่วโมงสอนมีเวลาจำกัด ผู้เรียนห้องเรียนพิเศษไม่ได้ให้ความสำคัญ และขาดความพร้อมของครูผู้สอน ผู้วิจัยจึงสร้างกระบวนการจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชนให้สอดคล้องกับองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ภายใต้กิจกรรม “นักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร” มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะจากการเรียนรู้ Active learning โดยใช้เกมเป็นสื่อขับเคลื่อนการเรียนรู้ ผลการวิจัย พบว่า 4 องค์ประกอบ คือ ด้านผู้เรียน ด้านผู้สอน ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ และด้านระบบนิเวศการเรียนรู้จากผลการวิจัยสามารถสรุปเป็นแนวทางการสร้างกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ คือ COVIDS ทั้งนี้ทำให้ผู้เรียนเกิดการตื่นรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและต่อยอดเป็นโครงการประวัติศาสตร์ทำให้เกิดความคงทนของความรู้สู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ตลอดจนนำไปสู่การมีจิตสำนึกรักท้องถิ่น

ตุลย์ จันทร์อุดม (2564) ได้ทำการวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเชิงบูรณาการกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม บนถนนราชดำเนินจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์บนถนนราชดำเนินจังหวัดนครศรีธรรมราชในปัจจุบัน 2) เพื่อสร้างรูปแบบการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเชิงบูรณาการกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมบนถนนราชดำเนินจังหวัดนครศรีธรรมราชที่เหมาะสม เป็นวิจัยเชิงคุณภาพที่มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นนักเรียนอายุ 16-18 ปีและครูที่มีประสบการณ์การสอนในวิชาประวัติศาสตร์อย่างน้อย 2 ปี โดยมีขอบเขตการวิจัย ด้านพื้นที่ คือ ถนนราชดำเนินอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ตั้งแต่สี่แยกศาลามีชัย (หัวถนน) ถึง กองทัพภาคที่ 4 (ค่ายวชิราวุธ) ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเชิงบูรณาการกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมบนถนนราชดำเนินจังหวัดนครศรีธรรมราชที่เหมาะสม คือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้มอง สืบ ยืน (Mong Seup Yeun Learning Model) แบ่งการเรียนรู้เป็น 3 ชั้น คือ ชั้นมอง A (Autonomous Teacher) เป็นการจัดการเรียนรู้ภายในห้องเรียนและการลงพื้นที่จริงผ่านวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ชั้นสืบ C (Cultural Transmission) เป็นขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้กระบวนการอภิปรายกลุ่มย่อยแบบโต้เถียง ร่วมกับการตั้งคำถามเชิงวิพากษ์ชั้นยืน C (Conservative Innovation) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ใช้กระบวนการสร้างนวัตกรรมเพื่อ การอนุรักษ์โดยรูปแบบการจัดการเรียนรู้มอง สืบ ยืน (Mong Seup Yeun Learning Model) ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ACC (ACC Learning Management)

อาทิตย์ บุญสินธุ์ (2564) ได้ทำการวิจัย เรื่อง กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ เรื่อง เมืองร้าง คงมั่งนางเมือง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในอำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ และ 2) เพื่อพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในอำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มที่ 1 จำนวน 24 คน ประกอบไปด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านเมืองโบราณ ปรากฏชาวบ้าน ด้านอาชีพ ปรากฏชาวบ้านด้านวิถีชีวิต ผู้นำชุมชน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในอำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ และครูผู้สอนในรายวิชา ประวัติศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในอำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มที่ 2 จำนวน 98 คน ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 ของโรงเรียนเก้าเลี้ยววิทยา ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลแบบสรุปอุปนัย โดยการบันทึกแบบพรรณนาและตรวจสอบความน่าเชื่อถือแบบสามเส้าด้วยวิธีการเก็บข้อมูล (Method triangulation) ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ พบว่า 1) ด้านครูผู้สอน ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีภาระงานสอนมากเกินไปและไม่มีเวลาในการเตรียมการสอนให้กับผู้เรียนได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ครูผู้สอนยังมีหน้าที่อื่นที่นอกเหนือจากการสอน จึงทำให้ผู้สอนไม่สามารถจัดการสอนวิชาประวัติศาสตร์ได้อย่างเต็มศักยภาพ 2) ด้านผู้เรียน ผู้เรียนมีการเรียนรู้แบบท่องจำและยังไม่เห็นคุณค่าของการเรียนประวัติศาสตร์และไม่เข้าใจเกี่ยวกับองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเท่าที่ควร จึงนำไปสู่ความสามารถในการดำรงชีวิตประจำวันก็ลดลงอีกด้วย 3) ด้านสื่อการสอนครูผู้สอนยังไม่มีสื่อการสอนที่หลากหลายและยังไม่เหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ทั้งยังขาด กิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของผู้เรียน 4) วิธีการสอน ยังเป็นการจัดการเรียนรู้ภายในห้องเรียนสี่เหลี่ยมเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งทำให้ผู้เรียนไม่สามารถจัดระบบการเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ และยังมีรูปแบบการสอนแบบเดิม 5) ด้านเนื้อหา เนื้อหาที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ จะเน้นตามหนังสือที่ครูผู้สอนจัดเตรียมมาหรือทางโรงเรียนเป็นผู้จัดเตรียมไว้ให้ โดยยังเป็นเนื้อหาที่มีการตีกรอบองค์ความรู้ และยังไม่สามารถเข้าถึงเนื้อหาที่เป็นของท้องถิ่นตนเองได้เลย 2. กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน คือ “กิจกรรมการเรียนรู้ย้อนรอยเมืองโบราณสู่ตำนานที่มีชีวิต” ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดการจัดการเรียนรู้บนฐานชุมชนและแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้เกมเป็นตัวขับเคลื่อนการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นแบ่งออกเป็นฐาน การเรียนรู้จำนวน 5 ฐาน ประกอบไปด้วย ฐานที่ 1 เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับความเป็นมาของอาณาจักรทวารวดี เมืองธานยบุรีและข้อความบนหลักศิลาจารึก ฐานที่ 2 เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับที่ตั้ง ลักษณะทางกายภาพ ศิลปะ วัฒนธรรม สังคมและการเสื่อม

อำนาจ ฐานที่ 3 เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับกษัตริย์ผู้ปกครอง ฐานที่ 4 เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับอำนาจของเมืองโบราณ และฐานที่ 5 เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ถูกต้องพบ ซึ่งจากการทำกิจกรรมการเรียนรู้ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ของผู้เรียนได้ ดังนี้ ด้านความรู้ (Knowledge) ผู้เรียนมีความเข้าใจในเรื่องของประวัติศาสตร์ชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี สามารถเข้าใจลำดับขั้นตอนในการศึกษาประวัติศาสตร์และสามารถเรียนรู้ประวัติศาสตร์ได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ ด้านทักษะและการปฏิบัติ (Practice) ผู้เรียนสามารถเป็นนักอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ และสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้กับผู้ที่สนใจได้ ด้านเจตคติ (Attitude) ผู้เรียนมีความสนใจในการเรียนประวัติศาสตร์เพิ่มมากขึ้น สนใจที่จะเรียนรู้กับชุมชนและเห็นความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนเอง

ปณิศา ไชโย (2565) ได้ทำวิจัย เรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ กลุ่มผู้เรียน กลุ่มผู้ให้ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์และครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ทางด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน มีขอบเขตพื้นที่การวิจัย คือ เขตพื้นที่อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน การวิเคราะห์ด้วยวิธีสรุปอุปนัยโดยบันทึกพรรณนา และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยแบบสามเส้า ด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ คือ ผู้เรียนไม่ให้ความสำคัญในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์และเนื้อหาจำนวนมาก และเวลาในการเรียนมีจำกัด ทำให้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีข้อจำกัด ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ภายใต้กิจกรรม “เรียนรู้ถิ่นแผ่นดินเกิด” มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กิจกรรมผ่านฐานการเรียนรู้ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น เพื่อ พัฒนาระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จากการวิจัยสามารถสรุปได้ว่ากิจกรรม “เรียนรู้ถิ่นแผ่นดินเกิด” เป็นกิจกรรมที่สามารถตอบโจทย์ในการส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณและมุ่งให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ครูผู้สอนเป็นผู้ที่ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และเอื้ออำนวยบรรยากาศในการจัดกิจกรรมของผู้เรียน ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข ตรงตามความสนใจ และครูผู้สอนต้องคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน เพื่อจะได้เรียนรู้ร่วมกัน

ศศิพัชร จำปา (2559) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาและหาประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทาง

ประวัติศาสตร์ 2) ทดลองใช้และประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์ 3) ขยายผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์ มีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 4 สาขาวิชา สังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปกร จำนวน 36 คน ภาคการศึกษาปลายปีการศึกษา 2558 เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คู่มือการใช้รูปแบบแผนการสอน แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แบบประเมินกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์ แบบสอบถามสำนึกรักษ์ท้องถิ่น และแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มีการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที่แบบไม่เป็นอิสระ และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ฯ มีชื่อว่า SSAS Model มี 4 องค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการจัดการเรียนรู้ และเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ ซึ่งมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 การศึกษาข้อมูลท้องถิ่น เพื่อวิเคราะห์และกำหนดประเด็นคำถามทางประวัติศาสตร์ (Study Local History Data and Historical Issue Analysis Question) ขั้นที่ 2 การสำรวจและรวบรวมข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ และตรวจสอบข้อเท็จจริงของข้อมูลหลักฐาน (Survey and Collecting Data From Historical Learning and Checking Fact of Evidences) ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์ตีความข้อมูลเกี่ยวกับสาเหตุและผลกระทบด้วยบริบทและมุมมองทางประวัติศาสตร์ (Analysis Interpretation in Causality and Consequences by Historical Perspectives and Context) ขั้นที่ 4 การสังเคราะห์และสรุปข้อมูล เพื่อสร้างองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (Synthesis and Summarize Data for Construct Body of Knowledge in Local History) และมีการตรวจสอบรูปแบบ ฯ โดยผู้เชี่ยวชาญ 2. ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ฯ พบว่า 2.1) ผู้เรียนมีกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์สูงขึ้น 2.2) ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2.3) ผู้เรียนมีสำนึกรักษ์ท้องถิ่นอยู่ในระดับมากที่สุด และ 2.4) ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก 3. ผลการขยายผลรูปแบบ พบว่า การใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ฯ หลังเรียนตามรูปแบบผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์สูงขึ้น มีสำนึกรักษ์ท้องถิ่นในระดับมาก และมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก

ทิฆุกุล คำงาม (2560) ได้ทำการวิจัยผลการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR ที่มีต่อการเรียนรู้มโนทัศน์ทางประวัติศาสตร์ของนักเรียน

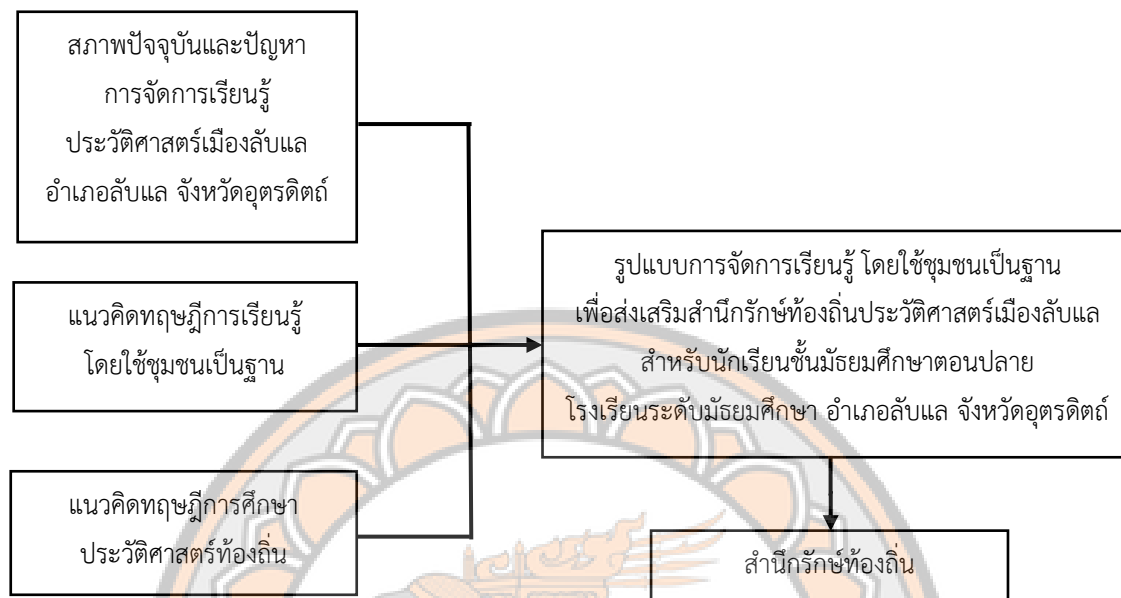
ประถมศึกษาปีที่ 5 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาผลการใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR 2) เปรียบเทียบผลการเรียนรู้ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามกระบวนการเรียนการสอน DACIR ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 มีความก้าวหน้าของผลการเรียนรู้ในทัศนทางประวัติศาสตร์สูงกว่าก่อนเรียน ผลการเรียนรู้ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

งานวิจัยต่างประเทศ

Cornell (2007, อ้างถึงในจงกลณี ภัทรกังวาน, 2561) ได้วิจัยการสร้างสภาพการณ์เป็นผู้ให้บริการจากโครงการศึกษาผู้ใหญ่โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลกระทบของโครงการหลักสูตรประสบการณ์สิ่งแวดล้อมศึกษาสำหรับผู้ใหญ่หลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำบริการเชิงนิเวศ (Neighborhood Ecological Stewardship Training : NEST) เกี่ยวกับความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม เจตคติ และพฤติกรรมเกี่ยวกับการรายงานตนเอง โดยการทดลองถึง ผลของการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการหลายครั้ง ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ความรู้ และพฤติกรรมเกี่ยวกับภาวะผู้นำการให้บริการด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งผลการวิจัยนี้ พบว่าการประชุมหลักสูตรฝึกอบรมดังกล่าว มีผลต่อความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม เจตคติ และพฤติกรรมของผู้ใหญ่ได้อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งผู้มีส่วนร่วมและกลุ่มควบคุมที่เข้าสู่วิชาศึกษาโดยมีความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมเท่าเทียมกัน รวมถึงกลุ่มทดลองมีคะแนนหลังการฝึกอบรมความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

Yeager and Wilson (1997, อ้างถึงในสกลัญญา ตลิ่งจิตร, 2563) ได้ทำวิจัยเรื่อง การสอนทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ในรายวิชาวิธีสอนสังคมศึกษา : กรณีศึกษา (Teaching Historical thinking in the Social Studies Methods Course : A Case Study) มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาการสอนประวัติศาสตร์นอกไปจากการเล่าเหตุการณ์และข้อเท็จจริงซ้ำ ๆ ซึ่งจะนำไปสู่การคิดและตีความทางประวัติศาสตร์ของครูและนักเรียน ผลการศึกษา ทั้งจากการสังเกตและการสัมภาษณ์ นักศึกษาวิชาชีพครูสังคมศึกษา ของมหาวิทยาลัย Southern State ที่เรียนในรายวิชานี้ จำนวน 30 คน พบว่า การจัดการเรียนการสอนในครั้งนี้ มีผลให้เกิดการคิดเชิงประวัติศาสตร์ เพราะการสืบสวนทางประวัติศาสตร์ และวิธีที่นักศึกษาใช้ในการสอนประวัติศาสตร์มีความสอดคล้องเกี่ยวเนื่องกัน ซึ่งจะทำให้ได้พัฒนาทักษะในการตั้งคำถามและการคิดวิเคราะห์ เพื่อนำไปสู่วิธีการศึกษาและทำความเข้าใจประวัติศาสตร์ได้ดีกว่าการเรียนรู้แบบบรรยายที่มีโดยทั่วไป

7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 8 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนักักรักษ์ท้องถิ่น ประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ 2) เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมสำนักักรักษ์ท้องถิ่น ประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ มีรายละเอียด ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualities Research) เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนักักรักษ์ท้องถิ่นประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยผู้วิจัยมีเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มที่ 1 โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) ประกอบด้วย 1) ครูผู้สอน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่สอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาของรัฐในอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 3 โรงเรียน โรงเรียนละ 1 คน คือ โรงเรียนด่านแม่คำมันพิทยาคม โรงเรียนลับแลพิทยาคม และโรงเรียนลับแลศรีวิทยา 2) ผู้เชี่ยวชาญ ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองลับแล จำนวน 2 คน และ 3) นักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 3 โรงเรียน โรงเรียนละ 5 คน รวม 15 คน โดยคัดเลือกตามเกณฑ์การคัดเลือก และผู้วิจัยมีเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มที่ 2 คือ นักเรียนโรงเรียนด่านแม่คำมันพิทยาคม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนด่านแม่คำมันพิทยาคม อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 17 คน ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มที่ 1

จากการศึกษาเอกสาร ตำรา และลงพื้นที่สัมภาษณ์ ในที่มีความเกี่ยวข้องกับเนื้อหาการวิจัยครั้งนี้ ทำให้สามารถคัดเลือกผู้ที่มีความรู้และเหมาะสมในการให้ข้อมูลด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองลับแล ซึ่งประกอบด้วย

1.1 ครูผู้สอน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่สอนในรายวิชา ประวัติศาสตร์ ไม่น้อยกว่า 2 ปี ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาของรัฐในอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 3 คน แบ่งเป็น

1.1.1 ครูโรงเรียนดำนแม่คำมันพิทยาคม จำนวน 1 คน

1.1.2 ครูโรงเรียนลับแลพิทยาคม จำนวน 1 คน

1.1.3 ครูโรงเรียนลับแลศรีวิทยา จำนวน 1 คน

1.2 ผู้เชี่ยวชาญ ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองลับแล จำนวน 2 คน

1.3 นักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 15 คน แบ่งเป็น

1.3.1 นักเรียน โรงเรียนดำนแม่คำมันพิทยาคม จำนวน 5 คน

1.3.2 นักเรียน โรงเรียนลับแลพิทยาคม จำนวน 5 คน

1.3.3 นักเรียน โรงเรียนลับแลศรีวิทยา จำนวน 5 คน

2. ผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มที่ 2

2.1.1 นักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนดำนแม่คำมันพิทยาคม อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 17 คน

การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

ตาราง 7 แสดงเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (ผู้เชี่ยวชาญ)

การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก	เกณฑ์ที่ 1	เกณฑ์ที่ 2	เกณฑ์ที่ 3
ผู้เชี่ยวชาญ	มีความรู้	มีความเชี่ยวชาญและ	มีเวลาและสะดวก
	เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ลับแล	ผลงานเชิงประจักษ์	ในการตอบคำถามให้ข้อมูล
	เป็นอย่างดี	เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ลับแล	
ผู้เชี่ยวชาญ A	✓	✓	✓
ผู้เชี่ยวชาญ B	✓	✓	✓
ผู้เชี่ยวชาญ C	✓		
ผู้เชี่ยวชาญ D	✓		✓

จากตารางที่ 7 มีเกณฑ์การคัดเลือกทั้ง 3 ข้อ ซึ่งเกณฑ์การคัดเลือกนั้นได้มาจากการศึกษาเอกสารและเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ลับแล ทั้งหมด 4 คน จึงได้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 2 ท่าน ที่มีคุณสมบัติครบถ้วนในการวิจัยครั้งนี้

ตาราง 8 แสดงเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (โรงเรียน)

การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก โรงเรียนในพื้นที่	เกณฑ์ที่ 1 โรงเรียนเปิดสอน ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6	เกณฑ์ที่ 2 โรงเรียนมีที่ตั้งอยู่ใน อำเภอลับแล จังหวัด อุตรดิตถ์	เกณฑ์ที่ 3 มีความรู้เกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ลับแล สามารถตอบคำถามได้ เป็นอย่างดี
โรงเรียนด่านแม่คำมัน พิทยาคม	✓	✓	✓
โรงเรียนลับแลพิทยาคม	✓	✓	✓
โรงเรียนลับแลศรีวิทยา	✓	✓	✓

จากตารางที่ 8 มีเกณฑ์การคัดเลือกทั้ง 3 ข้อ ซึ่งเกณฑ์การคัดเลือกนั้นได้มาจากการศึกษาบริบทของโรงเรียน และระดับที่เปิดสอน ในอำเภอลับแล มีเพียง 3 โรงเรียน รวมทั้งมีขนาดโรงเรียนเท่ากัน จึงได้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 3 โรงเรียนในการวิจัยครั้งนี้

ตาราง 9 แสดงเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (ครูผู้สอน)

การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก ครูผู้สอน	เกณฑ์ที่ 1 ครูผู้สอน กลุ่มสาระสังคม ศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม	เกณฑ์ที่ 2 มีประสบการณ์การสอน รายวิชา ประวัติศาสตร์ ไม่น้อยกว่า 2 ปี	เกณฑ์ที่ 3 มีความรู้เกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ลับแล และสามารถให้ข้อมูล ได้เป็นอย่างดี
ครู A	✓	✓	✓
ครู B	✓	✓	✓
ครู C	✓	✓	✓

จากตารางที่ 9 มีเกณฑ์การคัดเลือกทั้ง 3 ข้อ ซึ่งเกณฑ์การคัดเลือกนั้นได้มาจากครูผู้สอนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 3 ท่าน ซึ่งไม่รวมผู้วิจัย จึงได้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 3 ท่าน ที่มีคุณสมบัติครบถ้วนในการวิจัยครั้งนี้

ตาราง 10 แสดงเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (ระดับชั้นของนักเรียน)

การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล หลักระดับชั้นของนักเรียน	เกณฑ์ที่ 1 มาตรฐาน ตัวชี้วัด และ เนื้อหาสอดคล้องกับ กิจกรรม	เกณฑ์ที่ 2 มีความรู้พื้นฐาน เหมาะสมกับกิจกรรม	เกณฑ์ที่ 3 จำนวนผู้เข้าร่วม เหมาะสม ในการทำ กิจกรรม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1			✓
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	✓		✓
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3			✓
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4	✓	✓	✓
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5		✓	✓
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6		✓	✓

จากตารางที่ 10 มีเกณฑ์การคัดเลือกทั้ง 3 ข้อ ซึ่งเกณฑ์การคัดเลือกนั้นได้มาจากศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานปีพุทธศักราช 2551 ฉบับปรับปรุงปี พุทธศักราช 2563 และเอกสารต่าง ๆ ซึ่งมีหนึ่งระดับชั้นที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามเกณฑ์ คือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จึงได้ทำนำมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้

ตาราง 11 แสดงเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มที่ 1 (นักเรียน)

การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก นักเรียน	เกณฑ์ที่ 1 ศึกษาอยู่ระดับชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567	เกณฑ์ที่ 2 คัดเลือกโดยครูผู้สอน จากผู้ที่มี ความรู้พื้นฐาน และสามารถให้ ข้อมูลได้เป็นอย่างดี โรงเรียนละ 5 คน
นักเรียน A	✓	✓
นักเรียน B	✓	✓
นักเรียน C	✓	✓
นักเรียน D	✓	✓
นักเรียน E	✓	✓
นักเรียน F	✓	✓
นักเรียน G	✓	✓
นักเรียน H	✓	✓
นักเรียน I	✓	✓
นักเรียน J	✓	✓
นักเรียน K	✓	✓

การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก	เกณฑ์ที่ 1	เกณฑ์ที่ 2
นักเรียน	ศึกษาอยู่ระดับชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567	คัดเลือกโดยครูผู้สอน จากผู้ที่มี ความรู้พื้นฐาน และสามารถให้ ข้อมูลได้ เป็นอย่างดี
นักเรียน L	✓	✓
นักเรียน M	✓	✓
นักเรียน N	✓	✓
นักเรียน O	✓	✓

จากตารางที่ 11 มีเกณฑ์การคัดเลือกทั้ง 2 ข้อ ซึ่งเกณฑ์การคั่นเลือกนั้นได้มาจากศึกษา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จากทั้ง 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนดำนแม่คำม่นพิทยาคม โรงเรียนลัปลพิทยาคม และโรงเรียนลัปลศรีวิทยา จำนวน โรงเรียนละ 5 คน รวม 15 คน จึงได้ทำนำมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และใช้กรอบการวิจัยเป็น แนวทางในการเลือกใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ของ การวิจัย ดังนี้

1. แนวคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-Depth interview)

ผู้วิจัยใช้แนวคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งไม่มีการกำหนดชุดคำถามตายตัวสำหรับ ผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน โดยผู้สัมภาษณ์จะใช้เทคนิคและความสามารถเฉพาะตัวในการดึงข้อมูล ที่ต้องการจากผู้ให้สัมภาษณ์ให้ได้ตรงจุดประสงค์ ทั้งนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถแสดงความคิดเห็นได้ อย่างอิสระ ในขณะที่ผู้สัมภาษณ์จะมีบทบาทในการรับฟังและควบคุมการสนทนาให้อยู่ในขอบเขต ของประเด็นที่กำหนด จำนวน 1 ชุด ประกอบด้วย 6 ด้าน คือ ด้านครูผู้สอน ด้านนักเรียน ด้านเนื้อหา ด้านสื่อการสอน ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล

2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participation Observation)

ผู้วิจัยไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมโดยตรง แต่คอยเฝ้าดูอยู่ห่าง ๆ โดยไม่เปิดเผยตัวว่า กำลังดำเนินการเก็บข้อมูล วิธีการนี้ช่วยให้สามารถเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกผ่านการสังเกต จากการพูดคุย แสดงความคิดเห็น ความร่วมมือในกิจกรรม และการทำงานของลุ่มเป้าหมาย ทำให้สามารถเก็บ รวบรวมข้อมูลได้อย่างเป็นธรรมชาติ

3. รูปแบบการจัดเรียนรู้ (Learning Management Model)

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการศึกษาค้นคว้าจาก เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำกรอบแนวคิดจากการศึกษาค้นคว้ามากำหนดแนวทางในการใช้เครื่องมือ และนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลในวัตถุประสงค์ของงานวิจัยในข้อที่ 1) มาวิเคราะห์ร่วมด้วยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมส่งเสริมสำนักวิชาชีพท้องถิ่นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยข้อที่ 2) ซึ่งจากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้เลือกใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ได้รับการพัฒนาขึ้น เพื่อเป็นกิจกรรมสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนดำนแม่คำมันพิทยาคม โดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ ขับเคลื่อนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรม ทุกคนจะได้รับสมุดบันทึกความรู้ และสรุปความรู้ในรูปแบบของชิ้นงาน

4. แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ผู้วิจัยใช้แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม เพื่อค้นหาคำตอบจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มที่ 2 คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนดำนแม่คำมันพิทยาคม แนวทางการตั้งคำถามมีความยืดหยุ่น โดยเปิดโอกาสให้ผู้ตอบสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ เพื่อลดความตึงเครียดระหว่างการตอบคำถามและการเข้าร่วมกิจกรรม ผู้วิจัยกำหนดประเด็นหลักของคำถามไว้ล่วงหน้า แต่ไม่ได้เรียงลำดับคำถามอย่างตายตัว และอาจมีการปรับเปลี่ยนคำถามตามสถานการณ์ อย่างไรก็ตาม การตั้งคำถามจะอยู่ภายในขอบเขตของการวิจัย

การดำเนินงานตามขั้นตอนข้างต้นช่วยให้การเก็บรวบรวมข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและมีประสิทธิภาพเป็นอย่างดี

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น งานวิจัย หนังสือด้านการจัดการเรียนรู้บนฐานชุมชน ตลอดจนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มที่ 1 โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เพื่อให้สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participation Observation)

ผู้วิจัยดำเนินการสังเกตพฤติกรรมและกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มที่ 2 คอยสังเกตพฤติกรรมเป็นระยะ ๆ โดยไม่มีการบอกล่วงหน้า ทั้งในช่วงเริ่มต้น ระหว่างดำเนินกิจกรรม และในช่วงสุดท้ายของกิจกรรมการเรียนรู้

4. การใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มที่ 1 มาวิเคราะห์และพัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม นำไปสู่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จากนั้นได้นำกิจกรรมดังกล่าวไปใช้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มที่ 2 เพื่อประเมินผลและสรุปผล

5. การอภิปรายแบบกลุ่ม (Focus Group)

ผู้วิจัยจัดการอภิปรายกลุ่มเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สิ่งที่ได้รับ ข้อดี และข้อที่ควรปรับปรุงหลัง รวมถึงการสะท้อนมุมมองและประสบการณ์หลังจากเสร็จสิ้นการจัดการเรียนรู้

การเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าวช่วยให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลได้อย่างครอบคลุมและลึกซึ้ง อันจะนำไปสู่ผลการวิจัยที่มีความน่าเชื่อถือและเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดหมวดหมู่และจำแนกประเภทของข้อมูลที่ได้รับ พร้อมทั้งดำเนินการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย กระบวนการวิเคราะห์ดังกล่าวอาศัยข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่และจัดกิจกรรม ซึ่งประกอบด้วย การสังเกต การสัมภาษณ์ การแสดงความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลัก ตลอดจนการสนทนาแบบกลุ่ม ซึ่งข้อมูลที่ได้จะถูกนำเสนอในรูปแบบของรายงานพรรณนาเชิงวิเคราะห์

การตรวจสอบข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ในการเก็บรวบรวมข้อมูล รวมทั้งมีอาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระ (IS) เป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของข้อมูลที่ได้ เมื่อได้ข้อมูลที่ต้องการเรียบร้อยแล้ว จึงดำเนินการจำแนกข้อมูลที่ได้ในแต่ละประเภทตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ตาราง 12 แสดงวิธีการดำเนินงานวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย	เครื่องมือ	ผู้ให้ข้อมูลหลัก	การวิเคราะห์ข้อมูล	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์	การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)	- ครูผู้สอน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่สอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ จำนวน 3 โรงเรียน โรงเรียนละ 1 คน รวม 3 คน - ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 2 คน - นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จาก 3 โรงเรียน โรงเรียนละ 5 คน รวม 15 คน	ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (analytic induction) ผ่านการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structured Interview)	สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์
2. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนักักรักท้องถิ่นประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์	- การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participation Observation) - การใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนักักรักท้องถิ่นประวัติศาสตร์เมืองลับแล - แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม (Focus Group)	- นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนด่านแม่คำมันพิทยาคม ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 17 คน	ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนักักรักท้องถิ่นประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ที่เหมาะสม

บทที่ 4

ผลการวิจัย

งานวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่นประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ และ 2) เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่น ประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participation Observation) คำถามในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualities Research) และตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนา (Analytical Description) ซึ่งภาพที่ใช้ประกอบการบรรยายได้รับอนุญาตจากบุคคลในภาพตามกฎหมาย PDPA เรียบร้อยแล้ว ทั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยแยกตามจุดประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยขอบเขตของเนื้อหาได้แบ่งออกเป็น 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านครูผู้สอน ด้านนักเรียน ด้านเนื้อหา ด้านสื่อการสอน ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล ดังต่อไปนี้

1. ด้านครูผู้สอน

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ครูผู้สอน และผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ครูที่จัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่เน้นให้เรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื้อหาที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้เป็นประวัติศาสตร์กระแสหลัก ประวัติศาสตร์ชาติไทยที่ถูกกำหนดไว้ในหนังสือเรียน ส่งผลให้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งเป็นประวัติศาสตร์กระแสรองได้รับความสนใจน้อย ไม่ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญเท่าที่ควร รวมทั้งปัญหาการขาดแคลนครูผู้สอนจึงทำให้การสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองลับแลมีน้อยมาก ซึ่งข้อมูลที่ได้พบประเด็นปัญหา ดังนี้

1.1 หลักสูตรของโรงเรียนมีเพียงการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่มีการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น บางโรงเรียนอาจมีการเรียนการสอนแต่ไม่ได้สอนความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยตรง ซึ่งได้มาจากรายละเอียดการสัมภาษณ์ ดังนี้

...โรงเรียนเราไม่มีเนื้อหาการสอนที่เกี่ยวข้องประวัติศาสตร์ลับแลนะครับ ครูมาอยู่ที่โรงเรียนนี้ 11 ปีแล้ว ยังไม่เคยมีการสอนเกี่ยวกับเรื่องนี้เลย การสอนประวัติศาสตร์ก็สอนตามหนังสือเรียน ประวัติศาสตร์ของไทยไปเลย ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นยังไม่มีสอนครับ

(ครูคนที่ 1 รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2568)

...การสอนประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ก็จะเรียนตามหลักสูตรครับ เนื้อหาที่สอนเกี่ยวกับลับแลทางโรงเรียนมีนะครับ จัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติม ชั้น ม.1 – 6 เพิ่งจะจัดได้ประมาณ 2 – 3 ปีนี้เองครับ แต่ไม่ใช่เรียนประวัติศาสตร์ทั้งหมดครับ มีหลายด้าน หลายเรื่องตามระดับชั้น

(ครูคนที่ 2 รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2568)

...การสอนประวัติศาสตร์เป็นไปตามหลักสูตรแกนกลาง เรียนประวัติศาสตร์ไทยกับสากลตามหนังสือเรียนนั่นแหละ เกือบทุกที่ก็น่าจะเป็นแบบนี้ ส่วนเรียนรู้เกี่ยวกับลับแลโรงเรียนที่จัดเป็นกิจกรรมนะ แต่ประวัติศาสตร์ลับแลตรง ๆ ยังไม่มี

(ครูคนที่ 3 รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2568)

...ครูบางคนย้ายมาจากต่างถิ่น ครูบางคนก็อายุน้อย ยังไม่เข้าใจการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองลับแลมากนัก ว่าไปแล้วคนที่รู้ประวัติของลับแลก็มีไม่มาก นักเรียนเลยไม่น่าจะได้เรียนในเรื่องนี้นัก

(ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 2 รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2568)

ภาพที่ 9 การสัมภาษณ์ครู คนที่ 1

1.2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีไม่มากเท่าที่ควร ส่วนหนึ่งมาจากการที่โรงเรียนขาดแคลนบุคลากรในการสอน อีกทั้งจำนวนครูที่น้อย แต่ภาระงานและการสอนจำนวนมาก รวมทั้งครูบางคนเป็นครูจากต่างจังหวัด ต่างถิ่น หากเป็นครูในพื้นที่แต่อายุน้อยขาดองค์ความรู้และประสบการณ์ในการสอนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จึงเป็นความยากที่จะจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งได้มาจากรายละเอียดการสัมภาษณ์ ดังนี้

...ครูสังกัดในช่วงก่อนมีจำนวน 3 คน แต่เมื่อมีครูได้ย้ายสถานศึกษา จำนวนครูเกินและไม่ได้รับจัดสรรคืน ตอนนี้มีครูสอนเพียงแค่ 2 คนเท่านั้นเอง จึงมีการแบ่งกันสอนประวัติศาสตร์เฉลี่ย ๆ กันไป

(ครูคนที่ 1 รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2568)

...ครูสังกัดในโรงเรียนมี 2 คนครับพี่ ส่วนประวัติศาสตร์ก็มีการแบ่งกันสอน ชั้น ม. ต้นบ้าง ม.ปลายบ้างครับ ส่วนเรื่องรายวิชาเพิ่มเติมเกี่ยวกับท้องถิ่นให้ครูประจำชั้นสอนแทนครับ ไม่ใช่มีแต่ครูสังกัดสอนเอง

(ครูคนที่ 2 รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2568)

...โรงเรียนนี้มีครูสังกัดคนเดียว คือ พี่นี่แหละ บางครั้งก็มีครูวิชาอื่นช่วยสอนบ้าง แต่ถ้าให้สอนประวัติศาสตร์ลับแลอีก 1 รายวิชาน่าจะลำบาก จัดเป็นกิจกรรมก็ได้อยู่แล้ว

(ครูคนที่ 3 รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2568)

ภาพที่ 10 การสัมภาษณ์ครู คนที่ 2

2. ด้านนักเรียน

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ และผู้เชี่ยวชาญ พบว่า นักเรียนขาดประสบการณ์ในการเรียนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหรือประวัติศาสตร์เมืองลับแล บทบาทการมีส่วนร่วมของนักเรียนมีน้อย ยังเน้นการจดและท่องจำเนื้อหา บางโรงเรียนไม่เคยมีการสอนมาก่อน และบางโรงเรียนสอนเพียงรายละเอียดในบางส่วนเท่านั้น รวมทั้งนักเรียนยังมองไม่เห็นความสำคัญของการเรียนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งได้มาจากรายละเอียดการสัมภาษณ์ ดังนี้

...ตั้งแต่ ม.ต้น ผมยังไม่เคยได้เรียนประวัติศาสตร์เกี่ยวกับลับแลเลยครับ มีแต่เรียนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สุโขทัย อยู่ยวนะครับ ที่ครูถามถึงประวัติลับแล ผมเลยตอบไม่ได้ เพราะไม่รู้เรื่องพวกนี้เลยครับ ที่ผ่านมาก็มีจดตามสไลด์หรือเปิดหนังสือเรียนตามไปด้วยครับ

(นักเรียนคนที่ 1 โรงเรียนดำนแม่คำมันพิทยาคม รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2568)

...หนูไม่เคยได้เรียนประวัติศาสตร์ลับแลเลยคะ เพราะว่าตั้งแต่ประถม หนูเรียนที่สุโขทัยก็บ้านอยู่แถวบ้านดงจันทร์ สุโขทัยคะ แต่พอมาเรียนมัธยมเลยย้ายมาเรียนที่โรงเรียนนี้ หนูเลยไม่รู้เรื่องพวกนี้

(นักเรียนคนที่ 2 โรงเรียนดำนแม่คำมันพิทยาคม รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2568)

...ผมได้เรียนเกี่ยวกับประวัติลับแลบ้างครับ แต่ไม่มาก ส่วนใหญ่ก็เรียนเนื้อหาตามหนังสือเรียน ถ้าถามว่าได้เรียนเกี่ยวกับลับแลจริง ๆ ไม่นานนี้เองครับ แต่เป็นการท่องเทียว”

(นักเรียนคนที่ 6 โรงเรียนลับแลพิทยาคม รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2568)

...ผมรู้เรื่องประวัติลับแลอยู่ครับ ครูสอนบ้างแต่พูดถึงไม่มาก ส่วนใหญ่จะเป็นเนื้อหาของน้อง ม.1 ครับ ส่วนพวกผมจะได้เรียนเกี่ยวกับการท่องเทียว ส่วนที่เรียนเยอะ ๆ น่าจะเป็นประวัติศาสตร์ไทยที่ครูสอนมากกว่าครับ

(นักเรียนคนที่ 8 โรงเรียนลับแลพิทยาคม รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2568)

...พอรู้เรื่องลับแลอยู่ครับ ไม่มากเท่าไร ครูที่โรงเรียนสอนอยู่บ้างครับเวลาสอน แต่ถ้าวิชาที่สอนเรื่องประวัติศาสตร์ลับแลตรง ๆ เลยไม่เคยได้เรียนนะครับ ถ้าจะให้ตอบว่าประวัติศาสตร์ลับแลเป็นอย่างไร สำคัญอย่างไร เกี่ยวกับอะไรบ้างผมก็ยังไม่รู้ งง ๆ อยู่ครับ

(นักเรียนคนที่ 12 โรงเรียนศรีลับแลวิทยา รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2568)

...ยังไม่เคยได้เรียนเกี่ยวกับลับแลจริงจิงครับ มีแต่ครูพูดถึงเวลาสอนเรื่องอื่น ๆ บ้าง และก็ได้รับรู้จากกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นครับ

(นักเรียนคนที่ 15 โรงเรียนศรีลับแลวิทยา รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2568)

ภาพที่ 11 การสัมภาษณ์นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

ภาพที่ 12 การสัมภาษณ์นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

3. ด้านเนื้อหา

เนื้อหาการสอนที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ลับแล ส่วนใหญ่ไม่ได้จัดให้มีการสอนโดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่มีการจัดเป็น รายวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลับแล หรือบูรณาการในรายวิชาพื้นฐาน มีการจัดสอนเป็นรายวิชาเพิ่มเติมหรือกิจกรรมอยู่บ้างแต่ไม่ได้มีเนื้อหาเกี่ยวข้องโดยตรง จึงส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ลับแลน้อยลงไปด้วย แต่จากการสัมภาษณ์นักเรียนและผู้เชี่ยวชาญให้ความสนใจและอยากให้มีการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแลอย่างจริงจัง ซึ่งได้มาจากรายละเอียดการสัมภาษณ์ ดังนี้

...ไม่มีเลยครับครู โรงเรียนเราไม่มีการสอนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ หรือเรื่องเกี่ยวกับลับแลนะครับ ตั้งแต่ที่ผมมาอยู่ที่นี่ แต่ก่อนหน้านี้ไม่ทราบครับ
(ครูคนที่ 1 รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2568)

...เนื้อหาที่จะเรียนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ลับแลตรง ๆ ก็จะมีแต่ชั้น ม.1 ครับ แต่ ม.อื่น ๆ จะเป็นการเรียนรู้ลับแลแต่ละด้าน เช่น การประกอบอาชีพ ประเพณี การท่องเที่ยวครับพี่ แต่หลักสูตรพี่มีมาไม่นานประมาณ 2 ปีครับ นักเรียนชั้น ม.4 เลยไม่เคยได้เรียน

(ครูคนที่ 2 รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2568)

...มีกิจกรรมเพิ่มเติมที่สอนเรื่องต่าง ๆ ของลัทธิของโรงเรียนที่เป็นกิจกรรมเสริมให้นักเรียนได้เรียนตามฐาน มีเรื่องประวัติศาสตร์ลัทธิบ้าง แต่ไม่ลงลึกมาก ส่วนใหญ่สอนเรื่องเกี่ยวกับพวกการประกอบอาชีพ ไม่กวาดตองงการทำหมีพันมากกว่า

(ครูคนที่ 3 รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2568)

...ตั้งแต่ที่ผมเข้ามาเรียนผมยังไม่เคยได้เรียนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ลัทธิเลยครับ ไม่ค่อยเข้าใจประวัติศาสตร์ลัทธิ เคยได้ยินแต่ตำนานเมืองลัทธิ แต่ก็รู้ไม่มาก แต่ถ้าถามว่าอยากเรียนไหม อยากเรียนนะครับ เพื่อจะได้เรียนรู้มากขึ้น ถ้าได้เที่ยวในลัทธิด้วยก็จะดีมากครับ

(นักเรียนคนที่ 1 โรงเรียนดำนแม่คำมันพิทยาคม รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2568)

...ควรมีเรียนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ลัทธินะ เพราะนักเรียนได้เรียนเกี่ยวกับท้องถิ่นของตัวเองน้อย พอทำวิจัยมาเลยรู้ว่าได้ค้นพบอะไรหลายอย่าง มีหลักฐานที่เชื่อถือได้มากขึ้น อยากให้โรงเรียนพานักเรียนมาเรียนนอกห้องตามที่ต่าง ๆ บ้าง เปิดหูเปิดตา

(ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 1 รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2568)

ภาพที่ 13 การสัมภาษณ์ครู คนที่ 3

4. ด้านสื่อการสอน

การใช้สื่อการสอนประกอบการเรียนรู้ไม่มีความหลากหลายเท่าที่ควร ส่วนใหญ่ยังสอนโดยใช้การบรรยายตามเนื้อหาในหนังสือ ใช้สื่อพาวเวอร์พอยต์ มีภาพประกอบการสอน หรือเปิดคลิปวิดีโอให้นักเรียนได้ชม ขาดการเรียนรู้จากสถานที่จริงหรือหลักฐานจริงทางประวัติศาสตร์ นักเรียนจึงไม่ได้เรียนรู้นอกห้องเรียนและเห็นสถานที่จริงทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นเท่าที่ควร ซึ่งได้จากรายละเอียดการสัมภาษณ์ ดังนี้

...เวลาสอนประวัติศาสตร์ครูก็ใช้สื่อการสอนพวกพาวเวอร์พอยต์เป็นส่วนใหญ่ กับเปิดคลิปวิดีโอการ์ตูนให้นักเรียนได้ดูบ้าง บางครั้งก็เรียน แล้วก็ทำแบบฝึกหัดในหนังสือเรียน บางห้องไม่มีโทรทัศน์หรือจอฉายสไลด์ จึงไม่สามารถใช้สื่อได้อย่างเต็มที่

(ครูคนที่ 1 รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2568)

...สื่อการสอนก็จะใช้พาวเวอร์พอยต์ในการสอนครับ บางทีก็มีภาพประกอบให้เห็นบ้างในบางเหตุการณ์ บางทีก็เปิดคลิปวิดีโอให้ดูครับ นักเรียนตั้งใจดูอยู่นะครับ ทำให้จับใจความสำคัญของเรื่องได้ แต่รายละเอียดอาจจะจำได้ไม่มากเท่าไรครับ มีไปเรียนนอกสถานที่บ้างบางครั้งครับ

(ครูคนที่ 2 รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2568)

...เปิดหนังสือ เปิดภาพยนตร์ประวัติศาสตร์ให้นักเรียนได้ดูบ้าง สื่อจากยูทูปก็มีเยอะแยะ ส่วนใหญ่ก็สอนตามหนังสือเรียน แต่มีพาวเวอร์พอยต์ประกอบเวลาสอน

(ครูคนที่ 3 รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2568)

...ส่วนใหญ่ครูก็จะเปิดพาวเวอร์พอยต์สอนแล้วจดตามครับ บางครั้งก็เรียนจากหนังสือ แล้วก็ทำแบบฝึกหัด บางทีก็มีวิดีโอให้ดูบ้างครับบางครั้ง (นักเรียนคนที่ 1 โรงเรียนด่านแม่คำมันพิทยาคม รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2568)

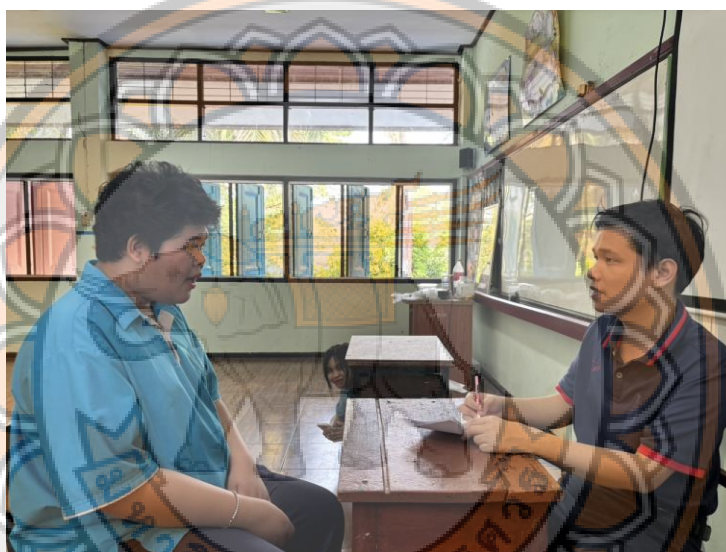
...ครูใช้จะเปิดพาวเวอร์พอยต์สอนในห้องครับ บางครั้งก็เปิดวิดีโอการ์ตูนประวัติศาสตร์ในยูทูปให้ดูสั้น ๆ แต่ถ้าเป็นไปได้อยากดูหลักฐานของจริงค่ะ (นักเรียนคนที่ 4 โรงเรียนด่านแม่คำมันพิทยาคม รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2568)

...การสอนของครูก็จะอธิบายจากพาวเวอร์พอยต์ค่ะ แต่ก็มีสื่ออื่นๆ ด้วย อย่างเช่น พวกคลิปวิดีโอ ภาพประกอบ หรือผังเครือญาติทำให้เรียนเข้าใจมากขึ้นค่ะ

(นักเรียนคนที่ 9 โรงเรียนลับแลพิทยาคม รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2568)

...ครูก็จะเอาสื่อคลิปวิดีโอมาเปิดในคาบเรียนบ้าง เปิดดูทบทบบ้าง ที่ก็เปิดพาวเวอร์พอยต์สอน ชอบที่ครูเล่าเป็นเรื่อง ๆ ให้ฟังสนุกดี

(นักเรียนคนที่ 15 โรงเรียนศรีลับแลวิทยา รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2568)

ภาพที่ 14 การสัมภาษณ์นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

ภาพที่ 15 การสัมภาษณ์นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

5. ด้านการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ยังคงเน้นเรื่องของการท่องจำเหตุการณ์ ท่องจำชื่อบุคคล ท่องวันและเวลา ไม่มีกระบวนการคิดวิเคราะห์ หรือการศึกษาข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์เพื่อนำมาเปรียบเทียบความน่าเชื่อถือตามกระบวนการทางประวัติศาสตร์เท่าที่ควร และควรมีการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้เห็นคุณค่าและความสำคัญของท้องถิ่นด้วย ซึ่งได้มาจากรายละเอียดการสัมภาษณ์ ดังนี้

...การสอนก็ยังให้นักเรียนท่องชื่อคนสำคัญกับเหตุการณ์ตามเนื้อหาในหนังสือเรียนอยู่ เพราะ เมื่อก่อนในการสอบก็จะเน้นเนื้อหาการจำเป็นหลัก
(ครูคนที่ 1 รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2568)

...ผมใช้ผังเครือญาติในการสรุปความเข้าใจลำดับญาติของพระมหากษัตริย์ครับ นักเรียนจะเข้าใจว่าใครเป็นใครในเวลาที่คุณสอน ในบางเรื่องก็จะใช้ผังความคิดหรือสรุปเป็นไทม์ไลน์เวลา บางครั้งนักเรียนอาจจำรายละเอียดได้ไม่มาก แต่พอสรุปเนื้อหาสำคัญได้ก็พอครับ
(ครูคนที่ 2 รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2568)

...การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหรือประวัติศาสตร์ลับแลต้องให้นักเรียนได้หาความรู้มาก ๆ นำข้อมูลต่าง ๆ มาเปรียบเทียบกันเพื่อหาข้อสรุปที่น่าเชื่อถือมากที่สุด หลังจากได้เรียนประวัติท้องถิ่นของตัวเองแล้วนักเรียนก็จะเข้าใจบ้านเกิดตัวเองมากขึ้น มองเห็นความเป็นท้องถิ่นชุมชนตัวเอง ไม่ให้ความรู้เหล่านี้นั้นหายไปเสียหมด

(ผู้เชี่ยวชาญคนที่ 2 รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2568)

6. ด้านการวัดและประเมินผล

จากการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลและสัมภาษณ์ครูผู้สอน การวัดและประเมินผลการเรียนมี 2 รูปแบบ คือ การจัดหลักสูตรเป็นรายวิชาเพิ่มเติมจะมีการตัดสินผลการเรียนระดับเกรด 1 – 4 มีการแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ และการจัดเป็นกิจกรรมจะมีการตัดสินผลการเรียนเป็นผ่านและไม่ผ่านการทำกิจกรรมนั้น ๆ ซึ่งได้จากรายละเอียดการสัมภาษณ์ ดังนี้

...การเรียนการสอน ในรายวิชาเพิ่มเติม ชั้น ม.1 – 6 จะมี การตัดเกรด 1 – 4 เหมือนรายวิชาพื้นฐานและเพิ่มเติมทั่วไปเลยครับพี่ โดยมาจากการที่นักเรียนส่งงานและสอบเก็บคะแนนครับ

(ครูคนที่ 2 รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2568)

...ในการจัดกิจกรรมโรงเรียนพี่จะให้นักเรียนที่เข้าร่วม ผ่านหรือไม่ผ่าน ตามการประเมินจากการสังเกตและการร่วมทำกิจกรรม ส่วนใหญ่นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมก็จะผ่านทั้งหมด

(ครูคนที่ 3 รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2568)

ภาพที่ 16 การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 1

ภาพที่ 17 การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ คนที่ 2

ดังนั้นจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ในประเด็นต่าง ๆ ทั้งหมด 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านครูผู้สอน ด้านนักเรียน ด้านเนื้อหา ด้านสื่อ การสอน ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล โดยสามารถสรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ 13 การสรุปสภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เมืองลับแล

ประเด็น	สภาพปัจจุบัน	ปัญหา
ด้านครูผู้สอน	- ครูใช้การสอนแบบดั้งเดิมโดยเน้นการบรรยายหน้าชั้นเรียน - ครูใช้ PowerPoint และตำราประกอบการสอน	- ครูมีภาระงานมาก แต่จำนวนครูมีน้อยลง - โรงเรียนไม่มีบุคลากรหรือผู้ช่วยสอน - ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ทำให้ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ลับแลได้อย่างทั่วถึง
ด้านนักเรียน	- นักเรียนบางคนมาจากต่างถิ่น จึงไม่มีพื้นฐานหรือความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ลับแลมาก่อน - นักเรียนขาดความสนใจในวิชาประวัติศาสตร์	- นักเรียนไม่สามารถทำความเข้าใจเนื้อหาได้อย่างลึกซึ้ง เนื่องจากเนื้อหามีความซับซ้อนและไม่มีโอกาสเรียนรู้จากประสบการณ์จริง - นักเรียนบางส่วนมองว่าไม่สำคัญต่อชีวิตตนเอง
ด้านเนื้อหา	- การจัดการเรียนรู้เป็นไปตามเนื้อหาของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน - การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่เป็นประวัติศาสตร์ชาติ	- โรงเรียนยังไม่มีจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ลับแลอย่างเป็นระบบ - เนื้อหาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไม่ได้ถูกรวบรวมอยู่ในหลักสูตรหรือแผนการสอนอย่างชัดเจน
ด้านสื่อการสอน	- สื่อการสอนที่ใช้มีการใช้งานอย่างจำกัด ไม่หลากหลายมากนัก - ครูยังไม่มียี่สิบเสริมที่ส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนอย่างเต็มที่	- โรงเรียนมีเครื่องมือและอุปกรณ์ด้านสื่อไม่เพียงพอ - อุปกรณ์ในโรงเรียนไม่ครบไม่สามารถใช้สื่อการสอนได้อย่างหลากหลายเท่าที่ควร
ด้านการจัดการเรียนรู้	- การเรียนส่วนใหญ่ยังเน้นการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง - การจัดกิจกรรมยังไม่มีการเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนหรือการลงมือปฏิบัติมากนัก	- การเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ลับแลมีจำนวนน้อยในแต่ละโรงเรียน - การจัดกิจกรรมยังไม่เน้นการเรียนรู้เชิงพื้นที่หรือจากประสบการณ์จริง
ด้านการวัดและประเมินผล	- การประเมินผลมี 2 รูปแบบ ได้แก่ รายวิชาเพิ่มเติม : ประเมินผลด้วยคะแนนเกรดระดับ 1 – 4 และเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ : ประเมินผลแบบผ่าน / ไม่ผ่าน	- การวัดและประเมินผลยังไม่หลากหลายและไม่มีการประเมินตามสภาพจริง

สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล คือ การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันเป็นไปตามเนื้อหาของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้รูปแบบการสอนที่เน้นครู ที่มีการบรรยายหน้าชั้นเรียน สอนตามพาวเวอร์พอยต์ หรือให้นักเรียนศึกษาเนื้อหาจากตำราที่ใช้ประกอบการสอน อย่างไรก็ตาม การใช้สื่อการสอนยังค่อนข้างจำกัด และขาดกิจกรรมเสริมที่ช่วยส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รายวิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่มีเนื้อหาสลับซับซ้อน จำเป็นต้องอาศัยเวลาในการทำความเข้าใจ การเปรียบเทียบข้อมูล และการเรียนรู้จากสภาพจริง นักเรียนบางคนที่มาเรียนในโรงเรียนด้านแม่คำมันพิทยาคมมาจากต่างถิ่นจึงไม่เคยได้เรียนประวัติศาสตร์ลับแลมาก่อน รวมทั้งมองว่าไม่สำคัญกับตนเองรวมทั้งการวัดและประเมินผลมี 2 รูปแบบ คือ รายวิชาเพิ่มเติมตัดสินผลการเรียน 1 – 4 และกิจกรรมการเรียนรู้ตัดสินผลการเรียนเป็นผ่านและไม่ผ่าน

ปัญหาของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล คือ จำนวนครูที่มีภาระงานมาก แต่จำนวนครูมีน้อยลง ไม่มีบุคลากรที่ช่วยสอน จึงทำให้การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ลับแลมีไม่มากนักในแต่ละโรงเรียน เครื่องมือในการใช้สื่อนี้ไม่เพียงพอทำให้ใช้สื่อนี้ได้ไม่หลากหลายเท่าที่ควร นักเรียนไม่เข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ลับแล เนื่องจากไม่มีสอน ส่งผลให้ขาดความสนใจและไม่สามารถทำความเข้าใจเนื้อหาได้อย่างลึกซึ้ง และนักเรียนบางคนยังมองไม่เห็นความสำคัญ การวัดและประเมินผลไม่หลากหลายขาดการประเมินตามสภาพจริง

จากการศึกษาข้อมูลพบว่า นักเรียนมีความสนใจในการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์อยู่บ้างหากมีการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบกิจกรรมนอกห้องเรียน เรียนรู้จากสถานที่จริง เพื่อเพิ่มประสบการณ์และความเข้าใจในเนื้อหาให้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งควรมีการส่งเสริมให้นักเรียนได้เห็นถึงความสำคัญและให้รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพและเกิดความรักและหวงแหนในความเป็นท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2) เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักท้องถิ่น ประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการศึกษาค้นคว้าจาก เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำกรอบแนวคิดจากการศึกษาค้นคว้ามากำหนดแนวทางในการใช้เครื่องมือ และนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลในวัตถุประสงค์ของงานวิจัยในข้อที่ 1) สภาพปัจจุบันและปัญหา มาวิเคราะห์ร่วมด้วยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมส่งเสริมสำนึกรักท้องถิ่น ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยข้อที่ 2) ซึ่งจากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ประวัติศาสตร์เมืองลับแล

สำหรับนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในชื่อว่า รักษ์ (รับ) แล โมเดล (Rak Rup Lae Learning Model) โดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ ขับเคลื่อนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรม ทุกคนจะได้รับแบบบันทึกความรู้ และสรุปความรู้ในรูปแบบของชิ้นงาน

ตาราง 14 การวิเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล

ลำดับที่	ประเด็นในการจัดการเรียนรู้															
	การปรับความคิดก่อนศึกษา	การบรรยาย	การกระตุ้นและเร้าความสนใจ	การมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติ	การใช้กระบวนการกลุ่มแลกเปลี่ยนความคิด	การบูรณาการและนำเนื้อหาไปใช้อย่าง	การใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย	การวิเคราะห์และวิพากษ์ข้อมูล	การเรียนรู้จากเส้นเวลา (Time line)	การลงพื้นที่จริง	การเรียนรู้จากวิทยากรผู้เชี่ยวชาญและผู้รู้ในท้องถิ่น	การสรุปความรู้	การสื่อสารและนำเสนอ	การสร้างชิ้นงาน	การเผยแพร่ความรู้	การประเมินผลตามความจริง
ครูคนที่ 1		✓	✓	✓	✓				✓	✓		✓		✓	✓	✓
ครูคนที่ 2	✓	✓		✓	✓		✓		✓	✓	✓		✓	✓		
ครูคนที่ 3			✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓		✓			
ผู้เชี่ยวชาญ	✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ญาติคนที่ 1																
ผู้เชี่ยวชาญ	✓			✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓
ญาติคนที่ 2																

จากตารางที่ 14 พบว่า การวิเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล จากการสัมภาษณ์ครูและผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแลที่มีความเหมาะสมจะต้องมีการปรับความคิดทั้งครูและนักเรียน การมีส่วนร่วมและได้ลงมือปฏิบัติของนักเรียน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเรียนรู้จาก เส้นเวลา การได้ลงพื้นที่จริง การเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญและผู้รู้ ฯลฯ ซึ่งนำไปปรับใช้เป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแลในชื่อ รักษ์ (รับ) แล โมเดล ต่อไป

ถึงแม้รูปแบบการจัดการเรียนเรียนรู้จะถูกเรียกว่า รักษ์ (รับ) แล โมเดล แต่ในการนำไปใช้ จะเรียงลำดับขั้นตอนตามการดำเนินการเรียนรู้ คือ รับ แล รักษ์ ตามลำดับ เพื่อให้เป็นไปตาม ความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 รับ หมายถึง การเปิดรับสิ่งใหม่ (Open) ในบริบทของการศึกษาเรียนรู้ ประวัติศาสตร์เมืองลับแล "รับ" หมายถึง กระบวนการที่ครูผู้สอนและผู้เรียนต้องเปิดรับความรู้ใหม่ และเปิดใจกับสิ่งที่ได้เรียนรู้ ผ่านประสบการณ์และมุมมองใหม่ ๆ โดยมีแนวคิดย่อยที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่

Open Eye คือ การเปิดตา ปรับความคิด พร้อมรับประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่จะฝึกฝนและ เรียนรู้ทักษะการสังเกต การตั้งคำถาม และการมองเห็นคุณค่าของแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ทั้งที่เป็น รูปธรรมและนามธรรม เช่น โบราณสถาน เอกสาร ประเพณี หรือเรื่องเล่าในท้องถิ่น โดยไม่ยึดติดกับ กรอบความคิดแบบเดิม ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงข้อมูลใหม่เข้ากับความรู้เดิมได้อย่างมี วิจารณญาณ

Open Mind คือ การเปิดใจ ปรับทัศนคติของตนใหม่ และยอมรับความหลากหลายทาง ความคิด ความเชื่อ และคุณค่าที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดี ต่อการเรียนรู้เรื่องราวจากอดีต พร้อมทั้งพัฒนาแนวคิดแบบมีส่วนร่วม และพร้อมเปิดใจแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นกับผู้อื่น

ดังนั้น สิ่งที่ควรดำเนินการเป็นอันดับแรก คือ การปรับทั้งความคิด มุมมอง และทัศนคติที่ พร้อมจะเปลี่ยนแปลงและตนเอง มองว่าทุกสามารถพัฒนาได้เสมอ ไม่ปิดกั้นตัวเอง และมองเห็นถึง ความสำคัญของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งจะนำไปสู่จุดเริ่มต้นของการจัดการเรียนรู้ที่มี ประสิทธิภาพตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เป็นอย่างดี

ขั้นตอนที่ 2 แล หมายถึง การแลเห็นอย่างลึกซึ้ง ไม่ใช่แค่การแลมอง แต่เป็นตระหนักถึง ความสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองลับแล โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสภาพ ปัจจุบันและปัญหา นำไปสู่แนวทางการจัดการเรียนรู้ ทั้งหมด 6 ด้าน คือ ด้านครูผู้สอน ด้านนักเรียน ด้านเนื้อหา ด้านสื่อการสอน ด้านการจัด การเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล โดยมี รายละเอียด ดังนี้

ด้านครูผู้สอน

- การปรับความคิดและทัศนคติ พร้อมในการจัดการเรียนรู้
- การบรรยายควบคู่กับการทำกิจกรรมอย่างหลากหลาย
- การกระตุ้นและเร้าความสนใจของนักเรียน

ด้านนักเรียน

- การปรับความคิดและทัศนคติ กล้าที่จะเรียนรู้และทำกิจกรรมต่าง ๆ
- การมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติตามกิจกรรม
- การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์

ด้านเนื้อหา

- การบูรณาการและนำเนื้อหาประวัติศาสตร์กลับมาใช้อย่างเหมาะสม

ด้านสื่อการสอน

- การใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย โดยเฉพาะการเรียนรู้จากพื้นที่และหลักฐานจริง

ด้านการจัดการเรียนรู้

- การวิเคราะห์ วิพากษ์ และเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้รับอย่างเหมาะสม
- การใช้เส้นเวลา (Timeline) ในการเรียนรู้และสรุปความรู้
- การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ในแหล่งเรียนรู้จริงทางประวัติศาสตร์
- การเสริมการเรียนรู้จากวิทยากร ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้รู้ในท้องถิ่น
- การนำเสนอผลการเรียนและการสร้างชิ้นงาน
- การเผยแพร่สิ่งที่ได้เรียนรู้สู่ชุมชนและสื่อต่าง ๆ

ด้านการวัดและประเมินผล

- การวัดและประเมินผลมีความหลากหลายตามสภาพความเป็นจริง

ผู้วิจัยได้นำแนวทางการจัดการเรียนรู้จากการสัมภาษณ์ครูและผู้เชี่ยวชาญทั้ง 6 ด้าน นำมาปรับใช้และพัฒนาการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองลี้แล ในกิจกรรมเมืองลี้แล ประวัติศาสตร์ที่ไม่แลลี้ ทั้งหมด 5 กิจกรรม ประกอบด้วย กิจกรรมที่ 1 เรียนรู้ลี้แลที่ไม่ใช่แค่ตำนาน กิจกรรมที่ 2 เหตุการณ์สำคัญ สร้างสรรค์ลี้แล กิจกรรมที่ 3 ย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองลี้แล กิจกรรมที่ 4 มองหลักฐานผ่านลี้แล และกิจกรรมที่ 5 สืบสานเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลี้แล เพื่อให้นักเรียนได้เกิดเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

ตาราง 15 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมเมืองลับแล ประวัติศาสตร์ที่ไม่ลับ

ลำดับ ที่	ชื่อกิจกรรม	เป้าหมาย	สิ่งที่ได้เรียนรู้
1	เรียนรู้ลับแลที่ไม่ใช่แค่ ตำนาน	- การกระตุ้นและเร้าความสนใจ - การกำหนดกรอบเนื้อหา - การตั้งคำถาม	- ตั้งคำถามสิ่งที่สงสัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองลับแล - กำหนดกรอบเนื้อหาประวัติศาสตร์เมืองลับแล
2	เหตุการณ์สำคัญ สร้างสรรค์ลับแล	- การบรรยาย - การมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติ - การใช้กระบวนการกลุ่มแลกเปลี่ยนความคิดเห็น - การใช้เนื้อหาอย่างเหมาะสม - การใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย	- ประวัติความเป็นมาของด่านแม่คำมัน และการเป็นส่วนหนึ่งของเมืองลับแล - เหตุการณ์สำคัญของเมืองลับแล ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์ - พระศรีพนมมาศ บุคคลสำคัญของลับแล
3	ย้อนรอยประวัติศาสตร์ เมืองลับแล	- การบรรยาย - การลงพื้นที่จริง - การเรียนรู้จากวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ และผู้รู้ในชุมชน - การมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติ - การใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย	- ประวัติความเป็นมาของลับแลจากแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในเมืองลับแล ดังนี้ 1. สวนสาธารณะม่อนจำศีล 2. ระบบชลประทานฝ่ายหลวง และอนุสาวรีย์เจ้าฟ้าอำมมาร 3. วัดม่อนพัฒนาราม (ม่อนอารักษ์) 4. วัดท้อลับแล 5. วัดดอนสัก 6. พิพิธภัณฑ์เมืองลับแล
4	มองหลักฐานผ่านลับแล	- การใช้กระบวนการกลุ่มแลกเปลี่ยนความคิดเห็น - การสรุปความรู้ - การวิเคราะห์และวิพากษ์ข้อมูล	- สรุปความรู้ วิเคราะห์ วิพากษ์ และเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้รับจากการเรียนรู้ในห้องเรียนและนอกห้องเรียน
5	สืบสานเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ เมือง ลับแล	- การสื่อสารและนำเสนอ - การสร้างชิ้นงาน - การเผยแพร่ความรู้ - การใช้เส้นเวลา (Time line)	- นำเสนอผลจากการศึกษาเรียนรู้ - สร้างชิ้นงาน เรื่อง เส้นเวลา (Timeline) ประวัติศาสตร์เมืองลับแล - นำชิ้นงานขึ้นไปเผยแพร่ในสื่อโซเชียลมีเดีย

จากตารางที่ 15 แสดงให้เห็นถึงขั้นตอนการจัดกิจกรรมเมืองลับแล ประวัติศาสตร์ที่ไม่แลลับ มีการระบุเป้าหมายและสิ่งที่ได้เรียนรู้ไว้อย่างครบถ้วน สอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา เพื่อให้แต่ละกิจกรรมนักเรียนได้พัฒนาทักษะที่พึงประสงค์อย่างครบถ้วนและหลากหลาย โดยมีรายละเอียดตามแต่ละกิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 เรียนรู้ลับแล ที่ไม่ใช่แค่ตำนาน

นักเรียนร่วมกันตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ ด้วยการกำหนดขอบข่ายของเนื้อหาที่จะศึกษา ทั้งนี้ได้กำหนดไว้ รวมทั้งกระตุ้นความสนใจด้วยการให้นักเรียนตอบคำถามว่า “นักเรียนรู้จักประวัติศาสตร์ลับแลมากแค่ไหน และหากพูดถึงลับแลจะนึกถึงอะไรบ้าง” พร้อมทั้งรับชมรายการ เทียวได้ไม่ลบลู่ ตอน ลับแล เมืองแม่หม้าย ผ่านทาง YouTube และได้ตั้งคำถามที่ตนเองสงสัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองลับแลก่อนลงมือศึกษา ซึ่งจะนำไปสู่การศึกษาค้นคว้าต่อไป

ภาพที่ 19 การตั้งคำถามและกำหนดขอบเขต

ภาพที่ 20 การตั้งคำถามและกำหนดขอบเขต

กิจกรรมที่ 2 เหตุการณ์สำคัญ สร้างสรรค์คลับ

นักเรียนแบ่งออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 4 – 5 คน โดยร่วมกันเรียนรู้ ด้วยการศึกษาค้นคว้า ข้อมูลจากหนังสือเมืองลับแล(ง) ตำนาน เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ และข้อค้นพบใหม่ สื่อออนไลน์และเอกสารอื่น ๆ โดยการเรียนรู้ 3 เรื่อง คือ

1. ประวัติความเป็นมาของด่านแม่คำมัน โดยที่นักเรียนแต่ละกลุ่มนำความรู้ที่ได้รับมาปั้นดินน้ำมัน โมเดลด่านแม่คำมันในอดีต และนำเสนอสิ่งที่ได้เรียนรู้ ซึ่งนำไปสู่การบ่งบอกถึงความสำคัญของด่านแม่คำมันในอดีตที่มีต่อเมืองลับแล

ภาพที่ 21 การปั้นดินน้ำมัน โมเดลด่านแม่คำมันในอดีต

ภาพที่ 22 การปั้นดินน้ำมัน โมเดลด่านแม่คำมันในอดีต

ภาพที่ 23 การปั้นดินน้ำมัน โมเดลด่านแม่คำมันในอดีต

ภาพที่ 24 การปั้นดินน้ำมัน โมเดลด่านแม่คำมันในอดีต

2. เหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องของประวัติศาสตร์ลับแล ตามช่วงเวลาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ อาณาจักรสุโขทัย อาณาจักรอยุธยา อาณาจักรธนบุรี และอาณาจักรรัตนโกสินทร์ โดยการสรุปความรู้ที่ได้ในแต่ละกลุ่ม ซึ่งสามารถอธิบายถึงความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงของเมืองลับแลในอดีตมาจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 25 การศึกษาเกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญประวัติศาสตร์ลับแล

ภาพที่ 26 การศึกษาเกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญประวัติศาสตร์ลับแล

3. ประวัติพระศรีพนมมาศ บุคคลสำคัญของเมืองลับแล โดยการแต่ละกลุ่มจะศึกษาประวัติของพระศรีพนมมาศและผลงานของท่าน ซึ่งจะนำไปสู่คำตอบที่ว่าพระศรีพนมมาศสำคัญอย่างไร และเพราะเหตุใด

ภาพที่ 27 การสรุปผังความคิดเกี่ยวกับประวัติพระศรีพนมมาศ

ภาพที่ 28 การนำเสนอผังความคิดเกี่ยวกับประวัติพระศรีพนมมาศ

ภาพที่ 29 การนำเสนอผังความคิดเกี่ยวกับประวัติพระศรีพนมมาศ

กิจกรรมที่ 3 ย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองลับแล

นักเรียนทำกิจกรรมเรียนรู้นอกห้องเรียน ลงพื้นที่จริง เป็นเวลา 1 วัน ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกับชุมชน ซึ่งประกอบด้วย แหล่งเรียนรู้ 6 สถานที่ คือ สวนสาธารณะม่อนจำศีล ระบบชลประทานฝายหลวง และอนุสาวรีย์เจ้าฟ้าอำมกุมาร วัดม่อนพัฒนาราม (ม่อนอารักษ์) วัดท้องลับแล วัดดอนสัก และพิพิธภัณฑสถานเมืองลับแล ซึ่งนักเรียนได้เรียนรู้จากวิทยากรและการสัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่น แล้วบันทึกความรู้ที่ได้ลงในสมุดบันทึก รวมทั้งทำคลิปสั้นสรุปกิจกรรมในครั้งนี้

1. สวนสาธารณะม่อนจำศีล นักเรียนรับฟังการบรรยายจากวิทยากรเกี่ยวกับ ประวัติความเป็นมา ตำนาน และความสำคัญของม่อนจำศีลตั้งแต่อดีต มาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 และมีการบรรยายเกี่ยวกับประวัติของหลักฐานที่พบ คือ พระเหลือ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ที่ประดิษฐานอยู่บนเนินม่อนจำศีลแห่งนี้ นอกจากนี้ยังได้มีผู้รู้ซึ่งเป็นชาวบ้านแถวนั้น ได้เล่าถึงความศักดิ์สิทธิ์และความลี้ลับของม่อนจำศีลด้วย ซึ่งภารกิจในสมุดจดบันทึกความรู้ คือ การนับบันไดของม่อนจำศีล

ภาพที่ 30 การเข้าศึกษาและเรียนรู้สวนสาธารณะม่อนจำศีล

ภาพที่ 31 การเข้าศึกษาและเรียนรู้สวนสาธารณะม่อนจำศีล

2. ระบบชลประทานฝายหลวง และอนุสาวรีย์เจ้าฟ้าอำมกุมาร นักเรียนรับฟังบรรยายจากวิทยากรเกี่ยวกับความเป็นมาของการทำระบบชลประทาน ซึ่งนับได้ว่าเป็นฝายกั้นน้ำที่มีความเก่าแก่ของสยาม และได้รับการขยายให้รองรับน้ำได้มากขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 รวมทั้งสังเกตเส้นทางไหลของน้ำจากต้นทางสู่ปลายทาง นอกจากฝายหลวงแล้วยังมีอนุสาวรีย์เจ้าฟ้าอำมกุมาร จึงได้มีเล่าถึงตำนานการเดินทางของเจ้าฟ้าอำมกุมาร สู่การมาเป็นปฐมกษัตริย์เมืองลับแล ซึ่งภารกิจในสมุดจดบันทึกความรู้ คือ การอธิบายถึงประโยชน์ของฝายหลวง

ภาพที่ 32 การเข้าศึกษาและเรียนรู้ระบบชลประทานฝายหลวง

ภาพที่ 33 การเข้าศึกษาและเรียนรู้ระบบชลประทานฝายหลวง

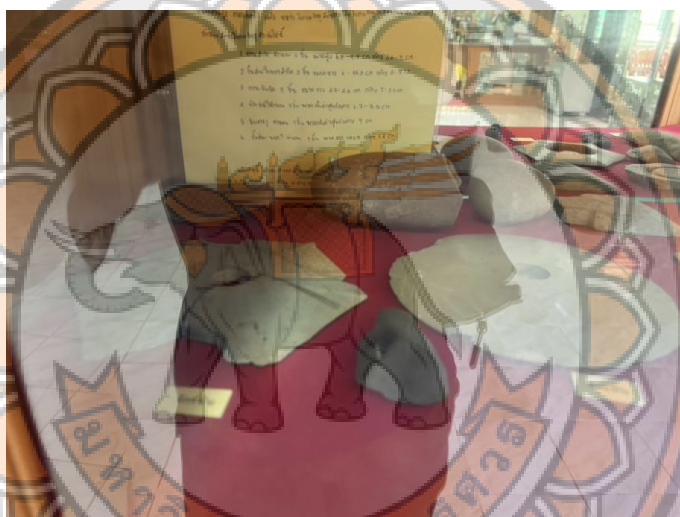
3. วัดม่อนพัฒนาราม (ม่อนอาร์กซ์) นักเรียนรับฟังบรรยายจากวิทยากรเกี่ยวกับความสำคัญของม่อนอาร์กซ์ ซึ่งนับเป็นภูเขาศักดิ์สิทธิ์ใช้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ตามความเชื่อของมนุษย์ยุคโบราณ และเข้าชมหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่พบบนยอดเขาสามลูกตรงปลายเนินม่อน พบเครื่องประดับ เครื่องมือหินกะเทาะ ภาชนะดินเผา กำไลหินขัดสีเขียว ขวานหินขัด อาวุธลักษณะคล้ายหอก กล้องสำหรับสูบบุหรี่ จึงแสดงให้เห็นว่าบริเวณนี้มีความสำคัญกับมนุษย์ยุคนั้นมาก ๆ ซึ่งภารกิจในสมุดจดบันทึกความรู้ คือ การตามหาขวานหินขัดโบราณและถ่ายภาพมาติดลงในสมุด

ภาพที่ 34 การเข้าศึกษาและเรียนรู้วัดม่อนพัฒนาราม (ม่อนอาร์กซ์)

ภาพที่ 35 หลักฐานก่อนประวัติศาสตร์ที่พบบนม่อนอาร์ักษ์

ภาพที่ 36 หลักฐานก่อนประวัติศาสตร์ที่พบบนม่อนอาร์ักษ์

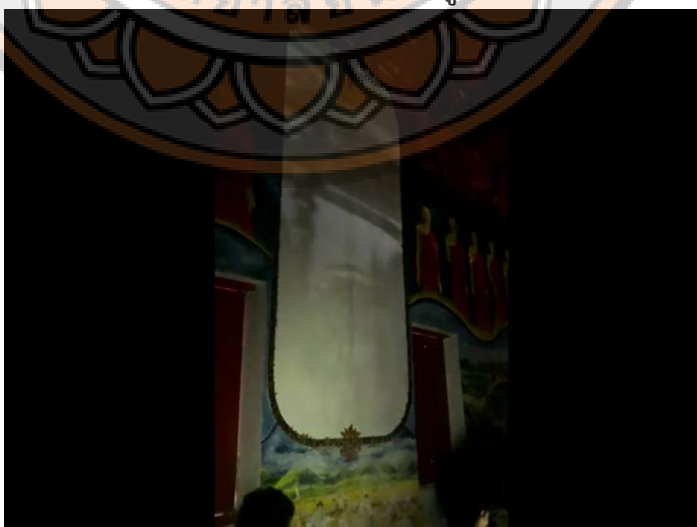

ภาพที่ 37 หลักฐานก่อนประวัติศาสตร์ที่พบบนม่อนอาร์ักษ์

4. วัดทองลับแล นักเรียนรับฟังบรรยายจากวิทยากรเกี่ยวกับประวัติและความสำคัญของวัดทองลับแล ซึ่งมีประวัติยาวนานตั้งแต่เป็นวัดลับแลหลวง รวมถึงเข้าสู่การะพระพุทธรูปที่เป็นประธานในพระอุโบสถและฟังตำนานพระเจ้ายอดคำทิพย์ที่มีความสอดคล้องกับตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ เล่าถึงในสมัยพระยาไสลือไทที่ได้มีการเชิญเจ้ายี่กุมกามแก้ววงเมือง เจ้าเมืองเชียงรายได้ถูกกลศึกจากพระเจ้าเชียงใหม่ พระยาไสลือไทจึงได้เชิญเจ้ายี่กุมกามอพยพชาวเมืองมายังดินแดนภายใต้การปกครองของสุโขทัย ชื่อ เมืองทราง หรือชาก ซึ่งตรงกับใบลานวัดทองลับแล ด้วยเหตุผลต่าง ๆ จึงสันนิษฐานว่า คือ เมืองลับแลนั่นเอง รวมทั้งชมความมหัศจรรย์ของภาพเจดีย์กลับหัวจากการหักเหของแสง ซึ่งภารกิจในสมุดจดบันทึกความรู้ คือ การตามหาเจดีย์กลับหัวและถ่ายภาพมาติดในสมุด

ภาพที่ 38 การเข้าศึกษาและเรียนรู้วัดทองลับแล

ภาพที่ 39 ภาพสะท้อนเจดีย์กลับหัว ในพระอุโบสถ

5. วัดดอนสัก นักเรียนรับฟังบรรยายจากวิทยากรเกี่ยวกับประวัติของวัดดอนสัก และความเชื่อว่าเป็นที่สถิตของวิญญาณบรรพบุรุษชาวลับแล และชมบานประตูไม้โบราณ สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย มีลวดลายศิลปะเชียงแสนปนสุโขทัย เป็นลายกนกใบเทศสลับลายกระหนกก้ามปู รูปลายกนกก้านขด มีรูปสัตว์หิมพานต์แทรกอยู่ในลวดลาย โดยบานประตูซ้ายและขวาไม่เหมือนกัน ซึ่งภารกิจในสมุดจดบันทึกความรู้ คือ การกลับไปค้นหาความรู้เกี่ยวกับประตูไม้โบราณสมัยอยุธยาในอุตรดิตถ์อีก 2 ที่ว่ามีอยู่ที่ไหนอีก และนับจำนวนนกบนประตูไม้แกะสลักว่ามีกี่ตัว ซึ่งตามความเชื่อที่ว่าหากนับนกถูกต้องจะประสบความสำเร็จและโชคดี

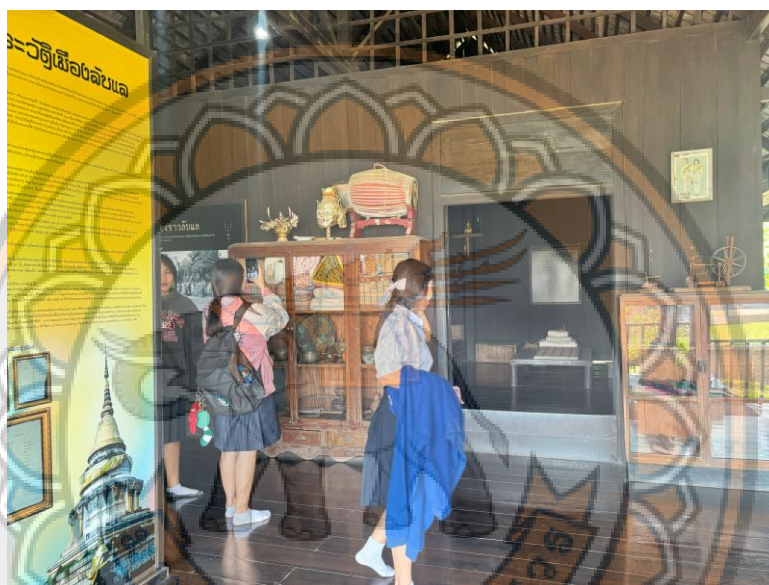

ภาพที่ 40 การเข้าศึกษาและเรียนรู้วัดดอนสัก

ภาพที่ 41 บานประตูไม้โบราณ สมัยอยุธยา วัดดอนสัก

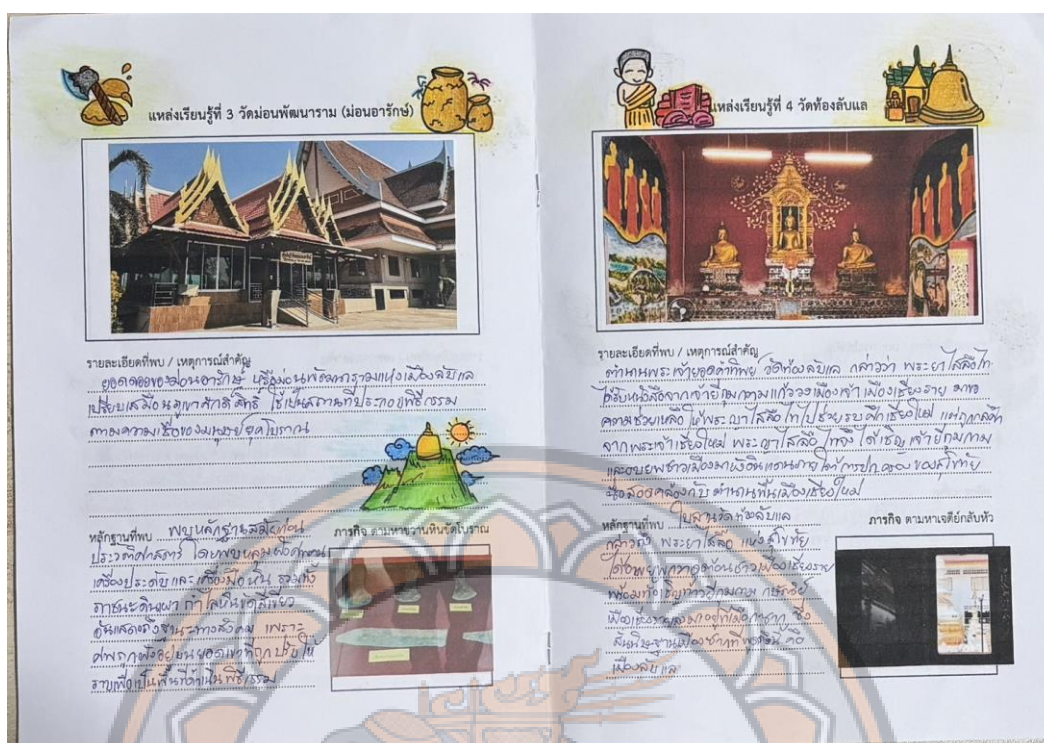
6. พิพิธภัณฑ์เมืองลับแล นักเรียนได้เข้ารับชมในหลายอาคาร เริ่มต้นจากถ้ำจำลองที่เล่าถึงตำนานเมืองลับแล และวิถีชีวิตของชาวลับแลในอดีต แสดงให้เห็นถึงความสลับซับซ้อนที่เข้าออกได้ยากสมชื่อ ลับแล ต่อมาได้เข้าชมบนเรือนพระศรีพนมมาศ รับฟังการบรรยายประวัติและผลงานของพระศรีพนมมาศ เช่น การก่อตั้งโรงเรียน การทำชลประทาน การทำไม้กวาดตองกง การทำกระดาษและอื่น ๆ และเข้าศึกษาตามอาคารต่าง ๆ เกี่ยวกับวิถีชีวิต การแต่งกาย ภาษา ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม อาชีพ บ้านเรือนที่อยู่อาศัย และศิลปะพื้นบ้าน ซึ่งภารกิจในสมุดจดบันทึกความรู้ คือ การตามหาภาพไม้แกะสลักของพระศรีพนมมาศแล้วนำมาติดไว้ในสมุด

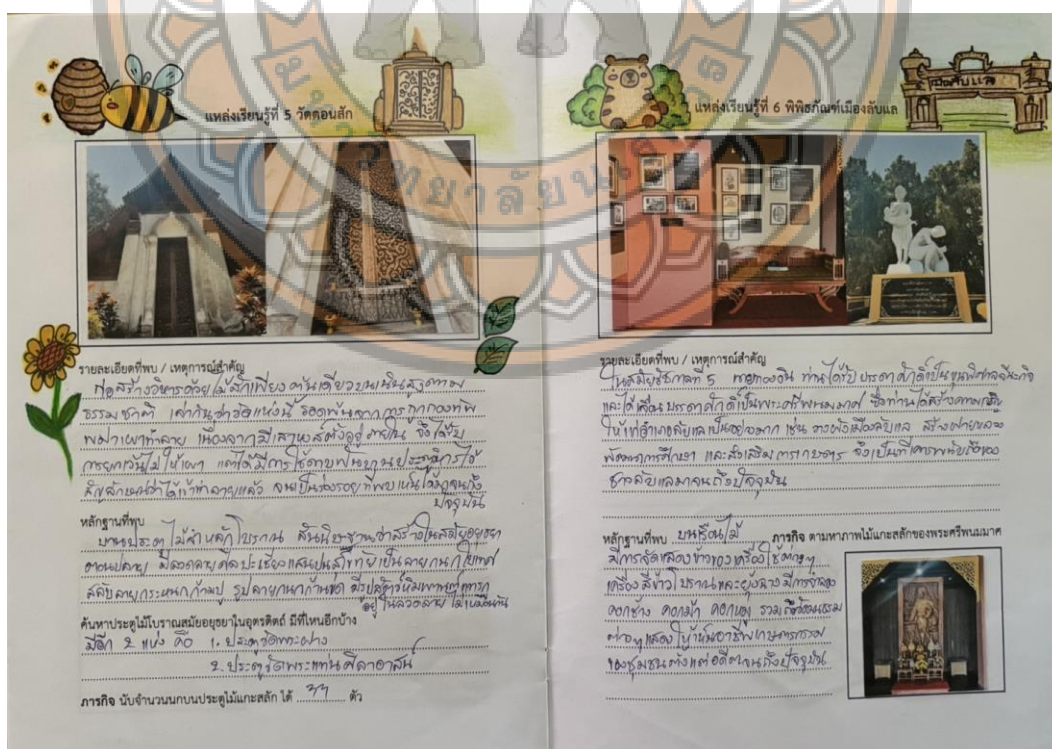
ภาพที่ 42 การเข้าศึกษาและเรียนรู้พิพิธภัณฑ์เมืองลับแล

ภาพที่ 43 การเข้าชมเรือนพระศรีพนมมาศ

ภาพที่ 44 สมุดบันทึกกิจกรรม จากการลงพื้นที่เรียนรู้

ภาพที่ 45 สมุดบันทึกกิจกรรม จากการลงพื้นที่เรียนรู้

ภาพที่ 46 ชื่นงานศิลปสรุปกิจกรรมย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองลับแล

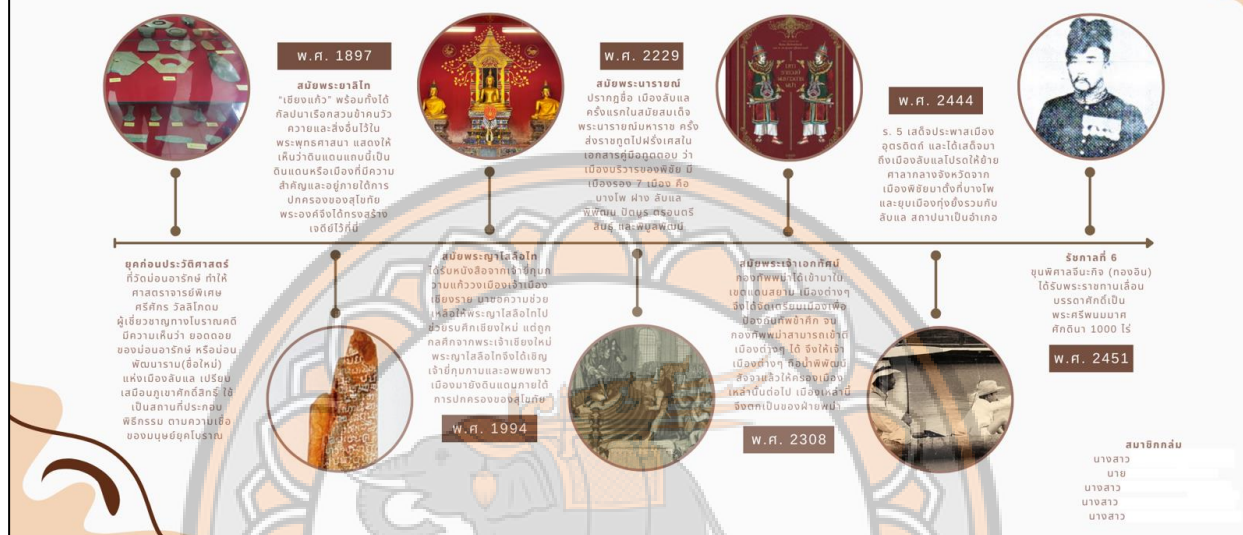
กิจกรรมที่ 4 มองหลักฐานผ่านลับแล

นักเรียนนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้า และจดบันทึกจากการลงพื้นที่มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ ตรวจสอบหรือพิจารณา ข้อเท็จจริง ร่วมกันสะท้อนคิดภายในกลุ่มสมาชิกของตนเอง แล้วนำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงและเขียนสรุปองค์ความรู้จากการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองลับแล โดยครูเป็นผู้แนะนำและให้คำปรึกษา

กิจกรรมที่ 5 สืบสานเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล

นักเรียนนำข้อสรุปเนื้อหาที่ได้ในแต่ละกลุ่ม ถูกต้อง และนำไปสร้างเป็นชิ้นงานการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ผ่านเส้นเวลา (Time Line) และแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอหน้าชั้นเรียน โดยมีครูและเพื่อนนักเรียนร่วมกันตรวจสอบความถูกต้อง และนำไปเผยแพร่ลงในสื่อทางออนไลน์ เพื่อให้ผู้ที่สนใจศึกษาเรียนรู้ต่อไป

เส้นเวลาประวัติศาสตร์เมืองลับแล

ภาพที่ 47 ชิ้นงานนักเรียนเส้นเวลาประวัติศาสตร์เมืองลี้แล

เล่นเวลาประวัติศาสตร์เมืองลพบุรี

ภาพที่ 48 ชิ้นงานนักเรียนเส้นเวลาประวัติศาสตร์เมืองลับล

ขั้นตอนที่ 3 รักษ์ หมายถึง ความรักและความภาคภูมิใจในรากเหง้าท้องถิ่นของตนเอง ผ่านการศึกษาทำกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมในขั้นตอนรับและขั้นตอนแล เพื่อให้เกิดสำนึกท้องถิ่นที่เรียนรู้การเกิดขึ้นของอดีต การจัดการ และการปรับตัวในฐานะส่วนหนึ่งของชุมชน จนนำไปสู่แนวทางในการเรียนรู้ที่จะปรับเปลี่ยนแก้ไขและปัญหาในอนาคต ในขณะเดียวกันกระบวนการเรียนรู้จะส่งเสริม การเป็นพลเมืองของชาติและพลเมืองโลก เพราะการเข้าใจท้องถิ่นที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ในเชิงบูรณาการเป็นพลังที่จะนำไปสู่การเป็นพลเมืองโลกและสร้างกระบวนการคิดเชิงสากลในอนาคต

รวมทั้งผู้วิจัยได้ทำการวัดและประเมินผลนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนดำนแม่คำมันพิทยาคม จำนวน 17 คน ภายหลังจากการทำกิจกรรมเมืองลับแล ประวัติศาสตร์ที่ไม่แลลับ โดยประเมินจากสรุปการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม และความคิดเห็นมีขอบเขตของเนื้อหา แบ่งออกเป็น 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านครูผู้สอน ด้านนักเรียน ด้านเนื้อหา ด้านสื่อการสอน ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล โดยสามารถสรุปได้ ดังนี้

ด้านครูผู้สอน

การวิจัยรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักท้องถิ่นประวัติศาสตร์เมืองลับแล ผ่านการจัดกิจกรรมย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองลับแล จากการสังเกตของครูผู้สอนและสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า ครูผู้สอนมีบทบาทสำคัญอย่างมาก โดยต้องมีการกระตุ้นความสนใจ ด้วยการตั้งคำถาม คั่นคว้า และเชื่อมโยงเหตุการณ์ในอดีตกับปัจจุบัน มีกระบวนการกลุ่มที่ส่งเสริมให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกล้าคิด กล้าแสดงออก ร่วมรับฟังและยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง มีกระบวนการฝึกฝนให้นักเรียนได้วิเคราะห์ วิพากษ์ จากการคั่นคว้าข้อเท็จจริง อ้างอิงกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างมีเหตุผล เชื่อมโยงความรู้ต่าง ๆ อย่างรอบด้าน จนเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ของตนเอง ซึ่งในแต่ละกิจกรรมต้องคำนึงถึงความถนัด ความสนใจ และความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย รวมไปถึงครูต้องส่งเสริมให้นักเรียนมองเห็นความสำคัญของท้องถิ่น ปรับความคิดและมุมมองของนักเรียน ว่าสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องใกล้ตัว และรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของท้องถิ่น จนเกิดเป็นความรักและหวงแหนในชุมชนและท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ซึ่งได้จากรายละเอียดการสัมภาษณ์ ดังนี้

...ผมชอบที่ครูให้คิดและตั้งคำถามครับ ไม่ใช่แค่สอนให้จำเนื้อหา ครูให้เราออกไปลงพื้นที่ คั่นคว้าข้อมูลด้วยตัวเอง อย่างตอนที่เรียนเรื่องวัดเก่าในลับแล ครูให้เราหาข้อมูลว่าทำไมวัดนี้ถึงสำคัญ ผมเลยได้ลองไปคุยกับพระที่วัดและชาวบ้าน ได้ข้อมูลที่ไม่เคยรู้มาก่อน ทำให้เข้าใจว่าไม่ได้เรียนแต่ในหนังสือ แต่ยังมีอย่างอื่นในชุมชนให้เรียน ทำให้เรียนประวัติศาสตร์ได้สนุกขึ้น

(นักเรียนกลุ่มที่ 1 โรงเรียนด่านแม่คำมันพิทยาคม รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2568)

...ครูสอนแบบให้มีส่วนร่วมตลอดค่ะ เวลาเรียนในห้อง ครูไม่ได้พูดคนเดียว แต่เปิดโอกาสให้เราถกเถียง แสดงความคิดเห็น แล้วพอลงพื้นที่ครูก็ให้แบ่งกลุ่มไปสัมภาษณ์คนในชุมชนและถามจากวิทยากร การเก็บรวบรวมภาพถ่ายเก่า ครูบอกว่าการเรียนประวัติศาสตร์ไม่ใช่แค่การจำปี พ.ศ. แต่เป็นการเข้าใจเรื่องราวของคนและชุมชน หนูรู้สึกว่าย่เรียนกับครูแล้วไม่ได้แค่รู้เรื่องอดีต แต่ยังได้พัฒนาทักษะการสื่อสารและการทำงานเป็นทีมด้วยค่ะ

(นักเรียนกลุ่มที่ 2 โรงเรียนด่านแม่คำมันพิทยาคม รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2568)

...หนูคิดว่าครูสอนดีมากแล้วค่ะ ครูไม่ได้แค่ให้อ่านหนังสือหรือจดตาม เลยทำให้ประวัติศาสตร์กลับเป็นเรื่องใกล้ตัวและน่าสนใจมากขึ้น ครูใช้ภาพเก่า ศึกษาจากหนังสือ และเรื่องเล่าจากคนในชุมชนมาอธิบาย ทำให้เราเข้าใจว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในแต่ก่อนกับปัจจุบันเป็นยังไง พอได้เห็นหลักฐานของจริง ได้ฟังเรื่องจากคนในพื้นที่ หนูรู้สึกเข้าใจมากขึ้น ไม่ใช่แค่เรียนในห้องเรียนค่ะ

(นักเรียนกลุ่มที่ 3 โรงเรียนด่านแม่คำมันพิทยาคม รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2568)

ด้านนักเรียน

นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนมากขึ้น โดยที่ปรับความคิดของแต่ละคนใหม่ ที่รู้จักเพียงแต่ตำนานของเมืองลับแล แต่ไม่เคยได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์อย่างแท้จริง มีความสนใจและชื่นชอบการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองลับแลในรูปแบบที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง และนักเรียนควรมีบทบาทมากกว่าการเรียนรู้ผ่านการบรรยายและการอ่านจากตำราเพียงอย่างเดียว นักเรียนหลายคนรู้สึกว่าการเรียนการสอนนี้ช่วยให้เข้าใจเนื้อหาได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น และกระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นให้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเอง

นอกจากนี้ การลงพื้นที่จริง เช่น วัดดอนสัก ม่อนจำศีล และสถานที่อื่น ๆ ทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง ทั้งจากการสังเกตสถานที่จริงและการซักถามข้อมูลจากวิทยากร รวมถึงประชาชนในพื้นที่ ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและพัฒนาทักษะการสื่อสาร นักเรียนบางคนยังนำภาพถ่ายและงานที่จัดทำขึ้นเผยแพร่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความภาคภูมิใจในสิ่งที่ได้เรียนรู้ และนักเรียนต่างให้ความเห็นว่าการเรียนรู้รูปแบบดังกล่าวช่วยเพิ่มความสนใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุกสนานมากยิ่งขึ้นด้วย ซึ่งได้จากรายละเอียดการสัมภาษณ์ ดังนี้

...หนูคิดว่าการเรียนอย่างนี้ได้ลงทำอะไรหลายอย่าง ไม่รู้สีกว่ามานั่งฟังครูสอนแล้วจดตาม หรือไม่ก็เปิดหนังสือเรียนอย่างเดียวคะ พอได้เรียนแล้วทำให้เข้าใจประวัติศาสตร์ลึบแลมากขึ้น รู้เรื่องต่าง ๆ เยอะขึ้นมาก คิดว่าพอเรียนไปแล้วอยากรู้อะไรอีกมากขึ้น อย่างที่ครูพาไปลงพื้นที่วัดดอนสัก ตอนเรียนครูบอกว่ามีประตูไม้สักทั้งหมด 3 บาน พอกลับมาสงสัย เลยไปหาข้อมูลเพิ่มเติม เลยคิดว่าตัวเองสนใจเรียนเรื่องนี้อยู่นะคะ

(นักเรียนกลุ่มที่ 1 โรงเรียนดำนแม่คำมันพิทยาคม รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2568)

...ผมคิดว่าการเรียนแบบนี้สนุกดีครับ รู้เรื่องเกี่ยวกับลัทธิของเรามากขึ้น ก็คิดว่าเข้าใจ คำว่า ประวัติศาสตร์ลึบแลมากขึ้น จากที่ครูถามตอนแรกก็ตอบไม่ได้ ตอนนี่คิดว่าตอบได้มากขึ้นแล้วครับ ตอนเรียนก็ได้พูดคุยกับเพื่อนดีมากเลยครับ ชอบตอนลงพื้นที่ได้จับบันทึกฟังจากวิทยากรและได้ถามคนแถวนั้น แต่ก่อนก็จะไม่ค่อยกล้าทำอะไรแบบนี้ครับ ส่วนจะเอาสิ่งที่เรียนไปใช้อย่างไร ผมชอบเอารูปสถานที่ไปลงในเฟซบุ๊ก คนที่มาดูรูปก็สนใจถามกันเยอะอยู่ครับ

(นักเรียนกลุ่มที่ 2 โรงเรียนดำนแม่คำมันพิทยาคม รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2568)

...ผมชอบการเรียนเรื่อง ประวัติลัทธิ นะครับ เพราะได้พูดคุยแลกเปลี่ยนกับเพื่อน ๆ แต่ที่ชอบมาก ๆ ก็น่าจะตอนที่ได้เที่ยวและได้ความรู้ด้วยอยากให้ปีหน้าพาไปดูที่อื่น ๆ อีกครับ ตรงม่อนจำศีลวิทยากรอธิบายเข้าใจ ส่วนคนแถวนั้นก็ตอบคำถาม แนะนำดีมากครับ พอเอางานกลุ่มที่ทำในแคนวาไปลงในเฟซบุ๊กก็ภูมิใจ อุดสาห์ตั้งใจทำครับ

(นักเรียนกลุ่มที่ 4 โรงเรียนดำนแม่คำมันพิทยาคม รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2568)

ด้านเนื้อหา

นักเรียนสนใจและชื่นชอบเนื้อหาการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลัทธิ เนื่องจากไม่จำกัดอยู่เพียงเรื่องราวของบุคคลสำคัญหรือเหตุการณ์ในระดับชาติ แต่ยังให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ของชุมชน ทำให้นักเรียนได้รับความรู้เกี่ยวกับบุคคลสำคัญในท้องถิ่น เช่น พระศรีพนมมาศ รวมถึงสถานที่สำคัญทางศาสนาและวัฒนธรรม เช่น ม่อนจำศีล วัดท้องถิ่น และวัดดอนสัก

นอกจากนี้ การเรียนรู้ผ่านการสัมภาษณ์ชาวบ้านและการศึกษาความเชื่อในท้องถิ่น ทำให้เข้าใจมุมมองและวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนมากขึ้น อีกทั้งมีการส่งเสริมให้นักเรียนค้นคว้าข้อมูล

เพิ่มเติมจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบในพื้นที่จริง ทำให้เห็นว่าประวัติศาสตร์ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในตำรา แต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จากแหล่งข้อมูลรอบตัว ส่งผลให้นักเรียนมองว่าเนื้อหาการเรียนรู้อันเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับรากเหง้าของตนเอง รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และทำให้การเรียนรู้มีความน่าสนใจและใกล้ชิดกับชีวิตจริงมากยิ่งขึ้น

...ผมชอบที่ครูสอนเนื้อหาไม่ได้ให้เรียนแค่เรื่องราวของคนสำคัญ หรือเหตุการณ์ในระดับชาติหรือประเทศ ที่ผ่านมามีแต่แบบนั้น แต่ยังสอนเรื่องราวของชุมชนเราเอง เช่น พระศรีพนมมาศ เป็นผู้ที่สำคัญและมีชื่อเสียง ซึ่งเป็นสิ่งที่เราไม่เคยรู้มาก่อน ตอนที่เรียนเกี่ยวกับม่อนจำศีล วัดทองลับแล วัดดอนสัก ผมได้รู้เรื่องทางศาสนาและวัฒนธรรม แล้วได้สัมภาษณ์ชาวบ้าน ความเชื่อ ทำให้ได้รู้ความคิดของคนแถวนี้ครับ

(นักเรียนกลุ่มที่ 1 โรงเรียนดำนแม่คำมันพิทยาคม รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2568)

...ผมคิดว่าเนื้อหาที่ครูสอนเกี่ยวกับลับแลมีความน่าสนใจมากครับ เพราะไม่ใช่แค่เรื่องราวที่อยู่ในหนังสือ แต่ยังมีข้อมูลที่ได้ถามคนในชุมชนและหลักฐานที่เจอในพื้นที่จริง ครูให้หาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับความเป็นมาและความสำคัญของวัด และรู้ว่าประวัติศาสตร์ก็เกี่ยวกับท้องถิ่นได้ด้วย

(นักเรียนกลุ่มที่ 4 โรงเรียนดำนแม่คำมันพิทยาคม รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2568)

ด้านสื่อการสอน

นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนการสอน เพราะ มีการใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยเฉพาะการนำเสนอภาพเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ลับแล การใช้สมุดบันทึกเพื่อจดบันทึกความรู้ รวมถึงการได้รับความรู้จากวิทยากรและผู้รู้ในท้องถิ่นที่สามารถอธิบายเนื้อหาได้อย่างชัดเจน และตอบข้อสงสัยได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ นักเรียนยังเห็นว่าการลงพื้นที่ศึกษานอกห้องเรียนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในเนื้อหาและทำให้การเรียนมีความสนุกสนานยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ นักเรียนยังกล่าวถึงการใช้โปรแกรมแคนวาเพื่อจัดทำเส้นเวลาประวัติศาสตร์ ซึ่งช่วยให้การเข้าใจเนื้อหาทำได้ง่ายขึ้น แม้จะไม่สามารถจดจำข้อมูลทั้งหมดได้ แต่สามารถเข้าใจและจดจำสาระสำคัญได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ นักเรียนมีความสนใจและชื่นชอบการศึกษานอกสถานที่ เนื่องจากเป็นโอกาสในการสัมผัสของจริงและสถานที่ที่ไม่เคยพบเห็นมาก่อน ทำให้เกิดความสุขและความกระตือรือร้นใน

การเรียนรู้ ทั้งยังมีความต้องการให้จัดกิจกรรมลักษณะนี้เพิ่มเติมในอนาคต ซึ่งได้จากรายละเอียดการสัมภาษณ์ ดังนี้

...ครูมีสื่อการสอนที่หลากหลายมากค่ะ มีภาพเหตุการณ์เก่า ๆ ให้ดูทำให้เข้าใจดีมากขึ้น ในระหว่างลงพื้นที่ก็ใช้สมุดบันทึกทำให้จดบันทึกความรู้ได้ดี ส่วนวิทยากรพูดเข้าใจง่ายตอบได้ทุกคำถามเลย พอมาเห็นของจริงไม่ใช่แค่เรียนในห้องอย่างเดียวทำให้สนุกมาก อยากให้พามาแบบนี้อีกค่ะ

(นักเรียนกลุ่มที่ 1 โรงเรียนดำนแม่คำมันพิทยาคม รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2568)

...ครูใช้สื่อการสอนหลายอย่าง เห็นภาพในอดีตไม่เคยเห็น จากที่ครูเอามาให้ดู มีทั้งสมุดบันทึกการสอบถามผู้รู้และความรู้จากวิทยากร แล้วทำงานจากโปรแกรมแคนวา ที่ทำเป็นเส้นเวลา เลยทำให้เข้าใจเนื้อหาง่ายขึ้น บางทีก็จำเนื้อหาไม่ได้หมดหรอกค่ะ แต่จำที่สำคัญ ๆ ได้ เหมือนเนื้อหาได้สรุปมาแล้ว

(นักเรียนกลุ่มที่ 2 โรงเรียนดำนแม่คำมันพิทยาคม รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2568)

...สิ่งที่ชอบมากที่สุดก็น่าจะเป็นการได้เห็นของจริงนี่แหละค่ะ เหมือนได้เห็นอะไรใหม่ ๆ ซึ่งไม่เคยเห็นมาก่อน บางทีก็ไม่เคยมาพอก่อนแล้วก็น่าสนใจมาก สนุกมาก อยากให้ครูพาไปเที่ยวที่อื่น ๆ อีกค่ะ

(นักเรียนกลุ่มที่ 3 โรงเรียนดำนแม่คำมันพิทยาคม รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2568)

ด้านการจัดการเรียนรู้

นักเรียนมีความสนใจและเข้าใจเนื้อหาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมากขึ้น เนื่องจากครูใช้วิธีการสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ โดยเน้นการตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้คิดวิเคราะห์ และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ไม่จำกัด นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการลงพื้นที่ศึกษาแหล่งประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น ที่ช่วยให้เข้าใจเนื้อหาได้ชัดเจนขึ้น การได้สัมผัสสถานที่จริงทำให้เกิดความตื่นตัวและสนใจในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ครูยังสอนให้นักเรียนสามารถแยกแยะระหว่างตำนานกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการประเมินข้อมูล

อีกทั้ง ครูยังจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวทางตามลำดับเวลาเพื่อช่วยให้นักเรียนเข้าใจพัฒนาการของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ และมุ่งเน้นเฉพาะเหตุการณ์สำคัญ ทำให้ไม่ต้องจดจำข้อมูลจำนวนมากเกินไป นักเรียนยังให้ความเห็นว่าการฟังวิทยากรบรรยายมีประโยชน์ เนื่องจากอธิบายเนื้อหาได้

ชัดเจนและน่าสนใจ บางคนยังใช้วิธีบันทึกเสียงหรือวิดีโอเพื่อทบทวนเนื้อหาในภายหลัง ซึ่งได้จาก รายละเอียดการสัมภาษณ์ ดังนี้

...ในช่วงที่เรียนครูมีการถามคำถามอยู่เสมอ ครูสอนให้กล้าตอบ ครับ ไม่มีผิด ไม่มีถูกบอกว่าครูแค่อยากรู้ความคิดเธอ การลงพื้นที่เหมือนได้เที่ยว มากกว่าครับ ทำให้สนุกกว่าเรียนในห้อง เข้าใจเรื่องที่เรียนได้มากขึ้น ชอบวัดห้อง ลับแลที่มีภาพกลับหัว รู้สึกตื่นเต้นที่คนสมัยก่อนคิดได้ ไม่เคยรู้มาก่อนว่าบ้านเรามี ด้วย

(นักเรียนกลุ่มที่ 1 โรงเรียนด่านแม่คำมันพิทยาคม รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2568)

...ครูสอนประวัติเข้าใจมากค่ะ ครูบอกว่าไม่ใช่แค่รับข้อมูลแค่จาก ครูฝ่ายเดียว ให้ฟังคนอื่นด้วยเวลาลงพื้นที่ด้วย ให้แยกแยะตำนานกับประวัติศาสตร์ ที่มีหลักฐานเอามาอ้างอิง ยากกว่าที่เคยเรียนก่อนหน้านี้ เพราะต้องคิดเยอะ ที่ชอบคือการไปวัดม่อนอารักษ์วิสุท และได้รับความรู้ดี วิทยากรพูดบรรยายได้สนุก เข้าใจที่ครู เค้าพูดอยู่นะคะ จดทันบ้างค่ะ เพื่อนบางคนก็ถ่ายคลิปไว้ฟังทีหลัง

(นักเรียนกลุ่มที่ 2 โรงเรียนด่านแม่คำมันพิทยาคม รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2568)

...ครูสอนให้เรียนตามเส้นเวลาจะได้รู้ว่าอะไรเกิดก่อน เกิดหลัง เรียนเฉพาะเหตุการณ์สำคัญ เลยไม่ต้องจำเยอะมากเกินไป ชอบตอนลงไปสัมภาษณ์ลง พื้นที่ วิทยากรตอบดีครับ พูดเข้าใจง่าย ทำให้เข้าใจลึบแลมากขึ้น ชอบวัดห้องลับแล ครับไม่เคยไป ครึ่งนี้ไปครั้งแรกเลย

(นักเรียนกลุ่มที่ 4 โรงเรียนด่านแม่คำมันพิทยาคม รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2568)

ด้านการวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลในการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไม่ได้เน้นเพียงแค่ท่องจำมาทำ การทดสอบ แต่เน้นการใช้กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ให้เห็น ความสำคัญกับการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกหัวข้อที่สนใจเพื่อศึกษาค้นคว้า ผ่านการใช้แหล่งข้อมูลจากหนังสือและการสัมภาษณ์วิทยากรและผู้รู้ในชุมชน จากนั้นให้นำเสนอ ข้อมูลที่ได้เรียนรู้ ซึ่งทำให้การเรียนมีความน่าสนใจและช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ การวัดและประเมินผลยังดำเนินการผ่านการเขียนบันทึกในสมุดความรู้ ขณะที่ลงพื้นที่ การอภิปรายในห้องเรียน โดยที่ครูตั้งคำถามให้นักเรียนคิดและตอบตามความเข้าใจของตนเอง ซึ่งไม่ได้พิจารณาเพียงแค่ความถูกต้องของคำตอบ แต่ยังคำนึงถึงกระบวนการคิดวิเคราะห์และความคิดเห็นของนักเรียน นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นกลุ่ม โดยประเมินจากความร่วมมือของแต่ละคน รวมถึงให้คะแนนจากผลงานที่นักเรียนทำร่วมกัน ซึ่งได้จากรายละเอียดการสัมภาษณ์ ดังนี้

...ครูไม่เน้นให้แค่สอบหรือท่องจำครับ แต่ครูให้ทำกิจกรรมที่ช่วยให้เข้าใจเนื้อหาและสามารถนำเสนอความคิดของตัวเองได้ อย่างเช่น ครูให้เราเลือกหัวข้อที่สนใจแล้วค้นคว้าข้อมูลจากทั้งหนังสือและการสัมภาษณ์คน มีการนำเสนอ ผมรู้สึกว่ายแบบนี้ทำให้เราเรียนได้สนุกขึ้น และได้ฝึกการคิดวิเคราะห์มากกว่าการจำไปสอบครับ

(นักเรียนกลุ่มที่ 3 โรงเรียนดำนแม่คำมันพิทยาคม รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2568)

...ครูให้เขียนบันทึกตอนลงพื้นที่ค่ะ แล้วก็ตอนพูดคุยกันในห้องเรียน เวลาเรียน ครูจะตั้งคำถามให้พวกหนูคิด แล้วให้เราตอบจากความเข้าใจของตัวเอง ไม่ได้วัดแค่ความถูกต้อง แต่ดูว่าคิดวิเคราะห์ได้มากน้อยแค่ไหน เวลาทำงานเป็นกลุ่ม ครูก็ให้คะแนนจากความร่วมมือของแต่ละคน และเก็บคะแนนจากงานกลุ่มที่ทำ

(นักเรียนกลุ่มที่ 4 โรงเรียนดำนแม่คำมันพิทยาคม รับการสัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2568)

ตารางที่ 16 สรุปผลลัพธ์ที่นักเรียนได้รับภายหลังการจัดการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์เมืองลับแล

ประเด็น	ผลลัพธ์ภายหลังการจัดการเรียนรู้
ด้านครูผู้สอน	- ครูมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นความสนใจของนักเรียน - ครูส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก และเปิดประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้นักเรียนมากขึ้น - ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย - ครูช่วยปรับมุมมองของนักเรียนต่อประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
ด้านนักเรียน	- นักเรียนมีความสนใจและชื่นชอบการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลับแล - นักเรียนปรับมุมมองใหม่ว่าเป็นเรื่องใกล้ตัว จากเดิมที่รู้จักเพียงตำนาน มาเป็นการเรียนรู้จากหลักฐาน และมีเหตุผลมากขึ้น - นักเรียนรู้สึกว่าการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ทำให้เข้าใจเนื้อหาได้ลึกซึ้งและมีความหมายมากขึ้น - นักเรียนมีบทบาทเชิงรุกในกระบวนการเรียนรู้ - นักเรียนเกิดความใฝ่รู้และอยากศึกษาข้อมูลเพิ่มเติม - นักเรียนรู้สึกว่าการเรียนรู้สนุกและมีชีวิตชีวา - นักเรียนต้องการให้มีการจัดกิจกรรมเรียนรู้นอกสถานที่เพิ่มเติม
ด้านเนื้อหา	- นักเรียนได้รับข้อมูลจากวิทยากรและผู้รู้ในท้องถิ่น ซึ่งช่วยอธิบายเนื้อหาอย่างชัดเจน ตอบคำถามได้ตรงประเด็น - เนื้อหาการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ระดับชาติ แต่ครอบคลุมเรื่องราวของชุมชนและบุคคลสำคัญในท้องถิ่น - เนื้อหาเชื่อมโยงกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่จริง
ด้านสื่อการสอน	- ครูมีการใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น ภาพเหตุการณ์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ลับแล คลิปวิดีโอเส้นทางทางประวัติศาสตร์ ทำให้นักเรียนเข้าใจอดีตได้ชัดเจนและน่าสนใจยิ่งขึ้น - นักเรียนได้ใช้สมุดบันทึกเป็นสื่อเสริมการเรียนรู้ โดยจดบันทึกข้อมูลจากการลงพื้นที่ เพื่อเก็บรวบรวมความรู้และสะท้อนความเข้าใจส่วนบุคคล - นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับสถานที่สำคัญในท้องถิ่น ทั้งด้านศาสนาและวัฒนธรรม - นักเรียนได้ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น โปรแกรม Canva เพื่อจัดทำเส้นเวลาประวัติศาสตร์ (Timeline) - นักเรียนได้ใช้สื่อเพื่อทบทวนเนื้อหา เช่น บันทึกเสียงหรือวิดีโอจากวิทยากร สามารถกลับมาทบทวนได้ในภายหลัง
ด้านการจัดการเรียนรู้	- นักเรียนได้เรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ทั้งการอภิปราย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการทำกิจกรรมกลุ่ม - นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงในพื้นที่จริง - นักเรียนได้คิดวิเคราะห์และแยกแยะข้อมูล จากหลักฐานที่เชื่อถือได้ - นักเรียนได้ใช้แนวคิดเส้นเวลา ช่วยให้เข้าใจพัฒนาการของเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ และไม่ต้องจดจำข้อมูลจำนวนมากโดยไม่จำเป็น
ด้านการวัดและประเมินผล	- นักเรียนได้รับการประเมินที่เน้นกระบวนการมากกว่าคำตอบที่ถูกต้อง - ครูใช้การประเมินผลตามสภาพจริง ผ่านการสังเกต ประเมินพฤติกรรม และการสนทนากลุ่ม

จากตารางที่ 16 สรุปผลลัพธ์ที่นักเรียนได้รับภายหลังการจัดการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์เมืองลับแล เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และมีพัฒนาการทางความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีขึ้นอย่างรอบด้าน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

สรุปผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2) ในการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักท้องถิ่น ประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ในรูปแบบ รักซ์ (รับ) แล โมเดล (RAK RUP LAE LEARNING MODEL) เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น เพื่อศึกษาและเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล ซึ่งแนวทางดังกล่าว ช่วยให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมากขึ้น ซึ่งผลที่เกิดต่อการเรียนรู้ของนักเรียน กระตุ้นการเรียนรู้เชิงรุกและพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง ไม่ใช่แค่การรับข้อมูลจากครูเพียงฝ่ายเดียว ได้รับโอกาสให้ศึกษาค้นคว้าและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลในชุมชน รวมถึงฝึกแยกแยะระหว่างตำนานและข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์และการตรวจสอบข้อมูลอย่างมีเหตุผลทำให้ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องใกล้ตัวและน่าสนใจ การเรียนรู้ที่บูรณาการข้อมูลจากเอกสาร และคำบอกเล่าจากผู้รู้ในท้องถิ่น ทำให้นักเรียนตระหนักว่าประวัติศาสตร์ไม่ใช่เพียงแค่เรื่องราวในตำราเรียน แต่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของตนเอง นักเรียนได้เข้าใจและเห็นคุณค่าของบุคคลสำคัญ และสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น รวมทั้งสร้างบรรยากาศ การเรียนรู้ที่สนุกสนานและกระตุ้นความอยากรู้อยากเห็น สิ่งสำคัญ คือ การได้ลงพื้นที่สำรวจสถานที่จริง การสัมภาษณ์บุคคลในชุมชน และการใช้เทคโนโลยีสร้างชิ้นงาน ทำให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้น นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง ซึ่งช่วยกระตุ้นให้เกิดการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ส่งเสริม การทำงานเป็นทีมและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

การส่งเสริมความรักและหวงแหนในท้องถิ่น สร้างความตระหนักในคุณค่าของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ รักซ์ (รับ) แล โมเดล (RAK RUP LAE LEARNING MODEL) ช่วยให้นักเรียนเห็นว่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีความสำคัญไม่แพ้ประวัติศาสตร์ในระดับชาติ หรือประวัติศาสตร์กระแสหลัก การศึกษาบุคคลสำคัญและสถานที่ทางประวัติศาสตร์ในชุมชนทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจและตระหนักในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมของตนเอง ทำให้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นเรื่องที่น่าสนใจและมีความหมาย การเรียนรู้ผ่านการลงพื้นที่และการสัมภาษณ์ชาวบ้านทำให้นักเรียนเชื่อมโยงเรื่องราวในอดีตเข้ากับปัจจุบัน ซึ่งช่วยให้เข้าใจว่าประวัติศาสตร์เป็นรากฐานของสังคมและมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และกระตุ้นให้หันมาสนใจและให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมากขึ้น เป็นผลให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ เผยแพร่และประยุกต์ใช้ความรู้ท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่น ประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ และ 2) เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่น ประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ผลการวิจัย พบว่า

1) ผลศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ในประเด็นต่าง ๆ ทั้งหมด 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านครูผู้สอน ด้านนักเรียน ด้านเนื้อหา ด้านสื่อการสอน ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล โดยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. **ด้านครูผู้สอน** ครูที่จัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่เน้นให้เรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื้อหาที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้เป็นประวัติศาสตร์กระแสหลัก ประวัติศาสตร์ชาติไทยที่ถูกกำหนดไว้ในหนังสือเรียน ส่งผลให้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งเป็นประวัติศาสตร์กระแสรองได้รับความสนใจน้อย ไม่ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญเท่าที่ควร รวมทั้งปัญหาการขาดแคลนครูผู้สอน จึงทำให้การสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองลับแลมีน้อยมาก

2. **ด้านนักเรียน** นักเรียนยังขาดประสบการณ์ในการเรียนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหรือประวัติศาสตร์เมืองลับแล บทบาทการมีส่วนร่วมของนักเรียนมีน้อย ยังเน้นการจดและท่องจำเนื้อหา บางโรงเรียนไม่เคยมีการสอนมาก่อน และบางโรงเรียนสอนเพียงรายละเอียดในบางส่วนเท่านั้น รวมทั้งนักเรียนยังมองไม่เห็นความสำคัญของการเรียนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

3. **ด้านเนื้อหา** เนื้อหาการสอนที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ลับแล ส่วนใหญ่ไม่ได้จัดให้มีการสอนโดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่มีการจัดเป็น รายวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลับแล หรือบูรณาการในรายวิชาพื้นฐาน มีการจัดสอนเป็นรายวิชาเพิ่มเติมหรือกิจกรรมอยู่บ้างแต่ไม่ได้มีเนื้อหาเกี่ยวข้องโดยตรงจึงส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ลับแลน้อยลงไปด้วย แต่จาก

การสัมภาษณ์นักเรียนและผู้เชี่ยวชาญให้ความสนใจและอยากให้มีการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแลอย่างจริงจัง

4. ด้านสื่อการสอน การใช้สื่อการสอนประกอบการเรียนรู้ไม่มีความหลากหลายเท่าที่ควร ส่วนใหญ่ยังสอนโดยใช้การบรรยายตามเนื้อหาในหนังสือ ใช้สื่อพาวเวอร์พอยต์ มีภาพประกอบการสอน หรือเปิดคลิปวิดีโอให้นักเรียนได้ชม ขาดการเรียนรู้จากสถานที่จริงหรือหลักฐานจริงทางประวัติศาสตร์ นักเรียนจึงไม่ได้เรียนรู้นอกห้องเรียนและเห็นสถานที่จริงทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นเท่าที่ควร

5. ด้านการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ยังคงเน้นเรื่องของการท่องจำ เหตุการณ์ ท่องจำชื่อบุคคล ท่องวันและเวลา ไม่มีกระบวนการคิดวิเคราะห์ หรือการศึกษาข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เพื่อนำมาเปรียบเทียบความน่าเชื่อถือตามกระบวนการทางประวัติศาสตร์เท่าที่ควร และควรมีการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้เห็นคุณค่าและความสำคัญของท้องถิ่นด้วย

6. ด้านการวัดและประเมินผล จากการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลและสัมภาษณ์ครูผู้สอน การวัดและประเมินผลการเรียนมี 2 รูปแบบ คือ การจัดหลักสูตรเป็นรายวิชาเพิ่มเติมจะมีการตัดสินผลการเรียนระดับเกรด 1 – 4 มีการแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ และการจัดเป็นกิจกรรมจะมีการตัดสินผลการเรียนเป็นผ่านและไม่ผ่านการทำกิจกรรมนั้น ๆ

สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล คือ การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันเป็นไปตามเนื้อหาของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้รูปแบบการสอนที่เน้นครู ที่มีการบรรยายหน้าชั้นเรียน สอนตามพาวเวอร์พอยต์ หรือให้นักเรียนศึกษาเนื้อหาจากตำราที่ใช้ประกอบการสอน อย่างไรก็ตาม การใช้สื่อการสอนยังค่อนข้างจำกัด และขาดกิจกรรมเสริมที่ช่วยส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รายวิชาประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่มีเนื้อหาสลับซับซ้อน จำเป็นต้องอาศัยเวลาในการทำความเข้าใจ การเปรียบเทียบข้อมูล และการเรียนรู้จากสภาพจริง นักเรียนบางคนที่มาเรียนในโรงเรียนด้านแม่คำมันพิทยาคมมาจากต่างถิ่นจึงไม่เคยได้เรียนประวัติศาสตร์ลับแลมาก่อน รวมทั้งมองว่าไม่สำคัญกับตนเองรวมทั้งการวัดและประเมินผลมี 2 รูปแบบ คือ รายวิชาเพิ่มเติมตัดสินผลการเรียน 1 – 4 และกิจกรรมการเรียนรู้ตัดสินผลการเรียนเป็นผ่านและไม่ผ่าน

ปัญหาของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล คือ จำนวนครูที่มีภาระงานมาก แต่จำนวนครูมีน้อยลง ไม่มีบุคลากรที่ช่วยสอน จึงทำให้การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ลับแลมีไม่มากนักในแต่ละโรงเรียน เครื่องมือในการใช้สื่อมีไม่เพียงพอทำให้ใช้สื่อได้ไม่หลากหลายเท่าที่ควร นักเรียนไม่เข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ลับแล เนื่องจากไม่มีสอน ส่งผลให้ขาดความสนใจและ

ไม่สามารถทำความเข้าใจเนื้อหาได้อย่างลึกซึ้ง และนักเรียนบางคนยังมองไม่เห็นความสำคัญ การวัดและประเมินผลไม่หลากหลายขาดการประเมินตามสภาพจริง

นอกจากนั้นยังพบว่า นักเรียนมีความสนใจในการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์อยู่บ้างหากมีการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบกิจกรรมนอกห้องเรียน เรียนรู้จากสถานที่จริง เพื่อเพิ่มประสบการณ์และความเข้าใจในเนื้อหาให้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งควรมีการส่งเสริมให้นักเรียนได้เห็นถึงความสำคัญและให้รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพและเกิดความรักและหวงแหนในความเป็นท้องถิ่นต่อไป

2) ผลการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่น ประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

จากการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่น ประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยรูปแบบ รักษ์ (รับ) แล โมเดล (RAK RUP LAE LEARNING MODEL) แต่ในการนำไปใช้จะเรียงลำดับขั้นตอนตามการดำเนินการเรียนรู้ คือ รับ แล รักษ์ ตามลำดับ เพื่อให้เป็นไปตามความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 รับ หมายถึง การเปิดรับสิ่งใหม่ (Open) ในบริบทของการศึกษาเรียนรู้ ประวัติศาสตร์เมืองลับแล "รับ" หมายถึง กระบวนการที่ครูผู้สอนและผู้เรียนต้องเปิดรับความรู้ใหม่ และเปิดใจกับสิ่งที่จะได้เรียนรู้ ผ่านประสบการณ์และมุมมองใหม่ ๆ โดยมีแนวคิดย่อยที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่

Open Eye คือ การเปิดตา ปรับความคิด พร้อมรับประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่จะฝึกฝนและเรียนรู้ทักษะการสังเกต การตั้งคำถาม และการมองเห็นคุณค่าของแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ทั้งที่เป็น รูปธรรมและนามธรรม เช่น โบราณสถาน เอกสาร ประเพณี หรือเรื่องเล่าในท้องถิ่น โดยไม่ยึดติดกับกรอบความคิดแบบเดิม ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงข้อมูลใหม่เข้ากับความรู้เดิมได้อย่างมี วิจารณญาณ

Open Mind คือ การเปิดใจ ปรับทัศนคติของตนใหม่ และยอมรับความหลากหลายทาง ความคิด ความเชื่อ และคุณค่าที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดี ต่อการเรียนรู้เรื่องราวจากอดีต พร้อมทั้งพัฒนาแนวคิดแบบมีส่วนร่วม และพร้อมเปิดใจแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นกับผู้อื่น

ดังนั้น สิ่งที่ควรดำเนินการเป็นอันดับแรก คือ การปรับทั้งความคิด มุมมอง และทัศนคติที่พร้อมจะเปลี่ยนแปลงและตนเอง มองว่าทุกสามารถพัฒนาได้เสมอ ไม่ปิดกั้นตัวเอง และมองเห็นถึงความสำคัญของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งจะนำไปสู่จุดเริ่มต้นของการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เป็นอย่างดี

ขั้นตอนที่ 2 แล หมายถึง การแลเห็นอย่างลึกซึ้ง ไม่ใช่แค่การแลมอง แต่เป็นการตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองลับแล โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา นำไปสู่แนวทางการจัดการเรียนรู้ ทั้งหมด 6 ด้าน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- ด้านครูผู้สอน ได้แก่ การปรับความคิดและทัศนคติ พร้อมในการจัดการเรียนรู้ การบรรยายควบคู่กับการทำกิจกรรมอย่างหลากหลาย และการกระตุ้นและเร้าความสนใจของนักเรียน

- ด้านนักเรียน ได้แก่ การปรับความคิดและทัศนคติ กล้าที่จะเรียนรู้และทำกิจกรรมต่าง ๆ การมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติตามกิจกรรม และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์

- ด้านเนื้อหา ได้แก่ การบูรณาการและนำเนื้อหาประวัติศาสตร์ลับแลมาใช้อย่างเหมาะสม

- ด้านสื่อการสอน ได้แก่ การใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย โดยเฉพาะการเรียนรู้จากพื้นที่และหลักฐานจริง

- ด้านการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การวิเคราะห์ วิพากษ์ และเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้รับอย่างเหมาะสมการใช้เส้นเวลา (Timeline) ในการเรียนรู้และสรุปความรู้ การเรียนรู้จากประสบการณ์จริงในแหล่งเรียนรู้จริงทางประวัติศาสตร์ การเสริมการเรียนรู้จากวิทยากร ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้รู้ในท้องถิ่น การนำเสนอผลการเรียนและการสร้างชิ้นงาน และการเผยแพร่สิ่งที่ได้เรียนรู้สู่ชุมชนและสื่อต่าง ๆ

- ด้านการวัดและประเมินผล ได้แก่ การวัดและประเมินผลมีความหลากหลายตามความเป็นจริง

ผู้วิจัยได้นำแนวทางการจัดการเรียนรู้จากการสัมภาษณ์ครูและผู้เชี่ยวชาญทั้ง 6 ด้าน นำมาปรับใช้และพัฒนาการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองลับแล ในกิจกรรมเมืองลับแลประวัติศาสตร์ที่ไม่แลลับ ทั้งหมด 5 กิจกรรม ประกอบด้วย กิจกรรมที่ 1 เรียนรู้ลับแลที่ไม่ใช่แค่ตำนาน กิจกรรมที่ 2 เหตุการณ์สำคัญ สร้างสรรค์ลับแล กิจกรรมที่ 3 ย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองลับแล กิจกรรมที่ 4 มองหลักฐานผ่านลับแล และกิจกรรมที่ 5 สืบสานเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล เพื่อ นักเรียนได้เกิดเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยมีรายละเอียด ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 เรียนรู้ลับแล ที่ไม่ใช่แค่ตำนาน

นักเรียนร่วมกันตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ ด้วยการกำหนดขอบข่ายของเนื้อหาที่จะศึกษา ทั้งนี้ได้กำหนดไว้ รวมทั้งกระตุ้นความสนใจด้วยการให้นักเรียนตอบคำถามว่า “นักเรียนรู้จักประวัติศาสตร์ลับแลมากแค่ไหน และหากพูดถึงลับแลจะนึกถึงอะไรบ้าง” พร้อมทั้งรับชมรายการ เทียวได้ไม่ลบลู่ ตอน ลับแล เมืองแม่หม้าย ผ่านทาง YouTube และได้ตั้งคำถามที่ตนเองสงสัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองลับแลก่อนลงมือศึกษา ซึ่งจะนำไปสู่การศึกษาค้นคว้าต่อไป

กิจกรรมที่ 2 เหตุการณ์สำคัญ สร้างสรรค์ลับแล

นักเรียนแบ่งออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 4 – 5 คน โดยร่วมกันเรียนรู้ ด้วยการศึกษาค้นคว้า ข้อมูลจากหนังสือเมืองลับแล(ง) ตำนาน เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ และข้อค้นพบใหม่ สื่อออนไลน์และเอกสารอื่น ๆ โดยการเรียนรู้ 3 เรื่อง คือ

1. ประวัติความเป็นมาของด่านแม่คำมัน
2. เหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องประวัติศาสตร์ลับแล
3. ประวัติพระศรีพนมมาศ บุคคลสำคัญของเมืองลับแล

กิจกรรมที่ 3 ย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองลับแล

นักเรียนทำกิจกรรมเรียนรู้นอกห้องเรียน ลงพื้นที่จริง เป็นเวลา 1 วัน ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกับชุมชน ซึ่งประกอบด้วย แหล่งเรียนรู้ 6 สถานที่ คือ ม่อนจำศีล ฝายหลวงลับแล วัดม่อนพัฒนาราม (ม่อนอารักษ์) วัดทองลับแล วัดดอนสัก และพิพิธภัณฑสถานเมืองลับแล ซึ่งนักเรียนได้เรียนรู้จากวิทยากรและการสัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่น แล้วบันทึกความรู้ที่ได้ลงในสมุดบันทึก พร้อมทั้งทำคลิปสั้นสรุปกิจกรรมในครั้งนี้

กิจกรรมที่ 4 มองหลักฐานผ่านลับแล

นักเรียนนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้า และจดบันทึกจากการลงพื้นที่มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ ตรวจสอบหรือพิจารณา ข้อเท็จจริง ร่วมกันสะท้อนคิดภายในกลุ่มสมาชิกของตนเอง แล้วนำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงและเขียนสรุปองค์ความรู้จากการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองลับแล โดยครูเป็นผู้แนะนำและให้คำปรึกษา

กิจกรรมที่ 5 สืบสานเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล

นักเรียนนำข้อสรุปเนื้อหาที่ได้ในแต่ละกลุ่ม ถูกต้อง และนำไปสร้างเป็นชิ้นงานการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ผ่านเส้นเวลา (Time Line) และแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอหน้าชั้นเรียน โดยมีครูและเพื่อนนักเรียนร่วมกันตรวจสอบความถูกต้อง และนำไปเผยแพร่ลงในสื่อทางออนไลน์ เพื่อให้ผู้ที่สนใจศึกษาเรียนรู้ต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 รัก หมายถึง ความรักและความภาคภูมิใจในรากเหง้าท้องถิ่นของตนเอง ผ่านการศึกษาทำกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมในขั้นตอนรับและขั้นตอนแล เพื่อให้เกิดสำนึกท้องถิ่นที่เรียนรู้การเกิดขึ้นของอดีต การจัดการ และการปรับตัวในฐานะส่วนหนึ่งของชุมชน จนนำไปสู่แนวทางในการเรียนรู้ที่จะปรับเปลี่ยนแก้ไขและปัญหาในอนาคต ในขณะเดียวกันกระบวนการเรียนรู้จะส่งเสริม การเป็นพลเมืองของชาติและพลเมืองโลก เพราะการเข้าใจท้องถิ่นที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ ในเชิงบูรณาการเป็นพลังที่จะนำไปสู่การเป็นพลเมืองโลกและสร้างกระบวนการคิดเชิงสากลในอนาคต

ซึ่งภายหลังการจัดการเรียนรู้ ตามรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสม ส่งผลให้นักเรียนมีความรักและหวงแหนในท้องถิ่น มีความตระหนักในคุณค่าในฐานะส่วนหนึ่งของชุมชนมากขึ้น มีความสนใจใคร่รู้ กระตุ้นการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ครั้งต่อไป และกิจกรรมอื่น ๆ ของท้องถิ่น ซึ่งจะนำไปสู่การอนุรักษ์ เผยแพร่ และประยุกต์ใช้ความรู้ของท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ทำสรุปการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม และความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนด่านแม่คำมันพิทยาคม จำนวน 17 คน ภายหลังจากการทำกิจกรรม โดยมีขอบเขตของเนื้อหา แบ่งออกเป็น 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านครูผู้สอน ด้านนักเรียน ด้านเนื้อหา ด้านสื่อการสอน ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล โดยสามารถสรุปได้ ดังนี้

ด้านครูผู้สอน จะเห็นได้ว่าครูผู้สอนมีบทบาทสำคัญอย่างมาก โดยต้องมีการกระตุ้นความสนใจ ด้วยการตั้งคำถาม ค้นคว้า และเชื่อมโยงเหตุการณ์ในอดีตกับปัจจุบัน มีกระบวนการกลุ่มที่ส่งเสริมให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกล้าคิด กล้าแสดงออก ร่วมรับฟังและยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง มีกระบวนการฝึกฝนให้นักเรียนได้วิเคราะห์ วิพากษ์ จากการค้นคว้าข้อเท็จจริง อ้างอิงกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างมีเหตุผล เชื่อมโยงความรู้ต่าง ๆ อย่างรอบด้าน จนเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ของตนเอง ซึ่งในแต่ละกิจกรรมต้องคำนึงถึงความถนัด ความสนใจ และความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย รวมไปถึงครูต้องส่งเสริมให้นักเรียนมองเห็นความสำคัญของท้องถิ่น ปรับความคิดและมุมมองของนักเรียน ว่าสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องใกล้ตัว และรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของท้องถิ่น จนเกิดเป็นความรักและหวงแหนในชุมชนและท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

ด้านนักเรียน นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนมากขึ้น โดยที่ปรับความคิดของแต่ละคนใหม่ ที่รู้จักเพียงแต่ตำนานของเมืองลับแล แต่ไม่เคยได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์อย่างแท้จริง มีความสนใจและชื่นชอบการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองลับแลในรูปแบบที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง และนักเรียนควรหมั่นหาบทมากกว่าการเรียนรู้ผ่านการบรรยายและการอ่านจากตำราเพียงอย่างเดียว นักเรียนหลายคนรู้สึกว่าการเรียนการสอนนี้ช่วยให้เข้าใจเนื้อหาได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น และกระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นให้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมด้วยตนเอง นอกจากนี้ การลง

พื้นที่จริง ทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง ทั้งจากการสังเกตสถานที่จริงและการซักถามข้อมูลจากวิทยากร รวมถึงประชาชนในพื้นที่ ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและพัฒนาทักษะการสื่อสาร นักเรียนบางคนยังนำภาพถ่ายและงานที่จัดทำขึ้นเผยแพร่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความภาคภูมิใจในสิ่งที่ได้เรียนรู้ และนักเรียนต่างให้ความเห็นว่าการเรียนรู้รูปแบบดังกล่าวช่วยเพิ่มความสนใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุกสนานมากยิ่งขึ้น

ด้านเนื้อหา นักเรียนสนใจและชื่นชอบเนื้อหาการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นลับแล เนื่องจากไม่จำกัดอยู่เพียงเรื่องราวของบุคคลสำคัญหรือเหตุการณ์ในระดับชาติ แต่ยังให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ของชุมชน ทำให้นักเรียนได้รับความรู้เกี่ยวกับบุคคลสำคัญในท้องถิ่น เช่น พระศรีพนมมาศ รวมถึงสถานที่สำคัญทางศาสนาและวัฒนธรรม การเรียนรู้ผ่านการสัมภาษณ์ชาวบ้านและการศึกษาความเชื่อในท้องถิ่น ทำให้เข้าใจมุมมองและวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนมากขึ้น อีกทั้งมีการส่งเสริมให้นักเรียนค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบในพื้นที่จริง ทำให้เห็นว่าประวัติศาสตร์ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในตำรา แต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและสามารถศึกษาเพิ่มเติมได้จากแหล่งข้อมูลรอบตัว ส่งผลให้นักเรียนมองว่าเนื้อหาการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นสิ่งที่มีความค่า ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับรากเหง้าของตนเอง รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และทำให้การเรียนรู้มีความน่าสนใจและใกล้ชิดกับชีวิตจริงมากยิ่งขึ้น

ด้านสื่อการสอน นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนการสอน เพราะ มีการใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยเฉพาะการนำเสนอภาพเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ลับแล การใช้สมุดบันทึกเพื่อจดบันทึกความรู้ รวมถึงการได้รับความรู้จากวิทยากรและผู้รู้ในท้องถิ่นที่สามารถอธิบายเนื้อหาได้อย่างชัดเจน และ ตอบข้อสงสัยได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ นักเรียนยังเห็นว่าการลงพื้นที่ศึกษานอกห้องเรียนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในเนื้อหาและทำให้การเรียนรู้มีความสนุกสนานยิ่งขึ้น นักเรียนยังกล่าวถึงการใช้โปรแกรมแคนวาเพื่อจัดทำเส้นเวลาประวัติศาสตร์ ซึ่งช่วยให้การเข้าใจเนื้อหาทำได้ง่ายขึ้น แม้จะไม่สามารถจดจำข้อมูลทั้งหมดได้ แต่สามารถเข้าใจและจดจำสาระสำคัญได้อย่างมีประสิทธิภาพ ชื่นชอบการลงพื้นที่จริง เนื่องจากเป็นโอกาสในการสัมผัสของจริงและสถานที่ที่ไม่เคยพบเห็นมาก่อน ทำให้เกิดความสนุกและความกระตือรือร้นในการเรียนรู้

ด้านการจัดการเรียนรู้ นักเรียนมีความสนใจและเข้าใจเนื้อหาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมากขึ้น เนื่องจากครูใช้วิธีการสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ โดยเน้นการตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้คิดวิเคราะห์ และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ไม่จำกัด นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการลงพื้นที่ศึกษาแหล่งประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น ที่ช่วยให้เข้าใจเนื้อหาได้ชัดเจนขึ้น การได้สัมผัสสถานที่จริงทำให้เกิดความตื่นเต้นและสนใจในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ครูยังสอนให้นักเรียนสามารถแยกแยะระหว่างตำนานกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการประเมิน

ข้อมูล ใช้แนวทางตามลำดับเวลาเพื่อช่วยให้นักเรียนเข้าใจพัฒนาการของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ และมุ่งเน้นเฉพาะเหตุการณ์สำคัญ ทำให้ไม่ต้องจดจำข้อมูลจำนวนมากเกินไป นักเรียนยังให้ความเห็นว่าการฟังวิทยากรบรรยายมีประโยชน์ เนื่องจากอธิบายเนื้อหาได้ชัดเจนและน่าสนใจ

ด้านการวัดและประเมินผล การวัดและประเมินผลในการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไม่ได้เน้นเพียงแค่ท่องจำมาทำ การทดสอบ แต่นั่นการใช้กิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกหัวข้อที่สนใจเพื่อศึกษาค้นคว้า ผ่านการใช้แหล่งข้อมูลจากหนังสือและการสัมภาษณ์วิทยากรและผู้รู้ในชุมชน จากนั้นให้นำเสนอข้อมูลที่ได้เรียนรู้ ซึ่งทำให้การเรียนรู้มีความน่าสนใจและช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ยิ่งขึ้น การวัดและประเมินผลยังดำเนินการผ่านการเขียนบันทึกภาคสนาม เมื่อลงพื้นที่การอภิปรายในห้องเรียน โดยที่ครูตั้งคำถามให้นักเรียนคิดและตอบตามความเข้าใจของตนเอง ซึ่งไม่ได้พิจารณาเพียงแค่ความถูกต้องของคำตอบ แต่ยังคำนึงถึงกระบวนการคิดวิเคราะห์และความคิดเห็น ให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นกลุ่ม โดยประเมินจากความร่วมมือรวมถึงให้คะแนนจากผลงานที่นักเรียนทำร่วมกัน

ดังนั้นแล้วรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักท้องถิ่นประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ นอกจากจะเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ กระตุ้นให้เกิดความสนใจและพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงได้ศึกษาค้นคว้าและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลในชุมชน รวมถึงฝึกแยกแยะข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ทำให้นักเรียนตระหนักและเห็นคุณค่าของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมากขึ้น รวมทั้งสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุกสนานและกระตุ้นความอยากรู้ ได้รับประสบการณ์ตรง รวมไปถึงกระตุ้นให้เกิดการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น นำไปสู่ความรัก ความหวงแหน และความตระหนักในคุณค่าของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ซึ่งเป็นรากฐานของสังคมและกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเผยแพร่ความรู้ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และหันมาสนใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมากขึ้น

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล พบว่า การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันยังคงยึดเนื้อหาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเน้นรูปแบบการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง ผ่านการบรรยาย การใช้สื่อ PowerPoint และการให้

นักเรียนศึกษาเนื้อหาจากหนังสือเรียนเป็นหลัก ขาดการจัดกิจกรรมเสริมที่ส่งเสริมศักยภาพผู้เรียนอย่างรอบด้าน อีกทั้งเนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์ซึ่งมีความซับซ้อน ต้องอาศัยเวลาในการทำความเข้าใจ และการเชื่อมโยงจากประสบการณ์จริงนั้น ยังไม่ได้รับการจัดการเรียนรู้อย่างสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

นอกจากนี้ ยังพบข้อจำกัดด้านทรัพยากรบุคคล โดยครูผู้สอนมีจำนวนจำกัดและมีภาระงานมาก ขาดบุคลากรสนับสนุนการจัดกิจกรรมเรียนรู้เชิงพื้นที่ ประกอบกับโรงเรียนบางแห่งมีข้อจำกัดด้านเครื่องมือและสื่อการสอนที่หลากหลาย ส่งผลให้ไม่สามารถจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนบางส่วน โดยเฉพาะนักเรียนที่มาจากต่างถิ่น ยังขาดความเข้าใจและมองไม่เห็นความสำคัญของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง การวัดและประเมินผลในปัจจุบันยังคงจำกัดอยู่ในรูปแบบรายวิชาเพิ่มเติมที่ตัดสินผลการเรียนในระดับคะแนน 1 – 4 และกิจกรรมที่ประเมินผลแบบผ่าน/ไม่ผ่าน ขาดการวัดผลที่สะท้อนกระบวนการคิด การลงมือปฏิบัติ และความเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างแท้จริง ซึ่งสรุปออกมาได้ 6 ด้าน ประกอบด้วย ด้านครูผู้สอน ด้านนักเรียน ด้านเนื้อหา ด้านสื่อการสอน ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชุตินา มั่นเหมาะ (2562) ที่ศึกษาการจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน พบว่าการจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับบริบทชุมชน ผ่านกิจกรรม “นักสืบน้อยย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตร” สามารถพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ โดยใช้แนวทาง Active Learning และเกมเป็นเครื่องมือกระตุ้นการเรียนรู้ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการตื่นรู้ทางประวัติศาสตร์ และต่อยอดเป็นโครงการที่นำไปสู่ความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อาทิตย์ บุญสินธุ์ (2564) ได้พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในพื้นที่อำเภอเก่าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ พบว่าปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ได้แก่ ภาระงานของครูที่มากเกินไป ความไม่พร้อมของผู้เรียน การขาดแคลนสื่อ และการใช้วิธีการสอนแบบเดิม ในขณะที่กิจกรรม “ย้อนรอยเมืองโบราณ สู่ตำนานที่มีชีวิต” ที่พัฒนาขึ้น โดยใช้ฐานการเรียนรู้ 5 ฐาน สามารถพัฒนาผู้เรียนได้ทั้งด้านความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร ถ่ายทอด และการมีเจตคติที่ดีต่อท้องถิ่น

เมื่อพิจารณาผลการวิจัยในครั้งนี้ ร่วมกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น หากได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน การใช้แหล่งเรียนรู้จริง การวัดผลตามสภาพจริง และการเชื่อมโยงความรู้เข้ากับชีวิตของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้ง ความรักและหวงแหนในท้องถิ่น และพัฒนาทักษะชีวิตอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2) เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึก
รักท้องถิ่น ประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนระดับ
มัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

ผลการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมสำนึกรักท้องถิ่น
ประวัติศาสตร์เมืองลับแล ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่ารูปแบบ “รักซ์ (รับ) แล โมเดล”
(RAK RUP LAE Learning Model) มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนอย่าง
ครอบคลุม ทั้งในด้านความรู้ เจตคติ และทักษะชีวิต โดยมีการดำเนินการ 3 ขั้นตอน คือ “รับ” (เปิด
ใจและเปิดตาเรียนรู้), “แล” (แลเห็นและตระหนักผ่านการปฏิบัติจริง) และ “รักซ์” (เกิดสำนึกความ
รักและภาคภูมิใจในท้องถิ่น) นอกจากจะเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ
กระตุ้นให้เกิดความสนใจและพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ ส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ
จริง ได้ศึกษาค้นคว้าและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลในชุมชน รวมถึงฝึกแยกแยะข้อเท็จจริง
ทางประวัติศาสตร์ ทำให้นักเรียนตระหนักและเห็นคุณค่าของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมากขึ้น รวมทั้ง
สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุกสนานและกระตุ้นความอยากรู้ ได้รับประสบการณ์ตรง รวมไปถึง
กระตุ้นให้เกิดการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
นำไปสู่ความรัก ความหวงแหน และความตระหนักในคุณค่าของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เกิดความ
ภาคภูมิใจในท้องถิ่น ซึ่งเป็นรากฐานของสังคมและกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และ
เผยแพร่ความรู้ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และหันมาสนใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมากขึ้น
สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชุตินา มั่นเหมาะ (2562) ที่ชี้ว่าการจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้
บนฐานชุมชนช่วยให้ผู้เรียนเกิดการตื่นรู้ในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และสามารถพัฒนาเป็นโครงการที่
นำไปสู่การเรียนรู้แบบยั่งยืน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อาทิตย์ บุญสินธุ์ (2564) พบว่า
การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ฐานชุมชนต้องมีการบูรณาการองค์ความรู้กับบริบทชุมชนจริง
โดยใช้กิจกรรมแบบ Active Learning เป็นเครื่องมือหลัก ส่งผลให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทั้งด้านความรู้
เจตคติ และทักษะเชิงปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่า ครูผู้สอนมี
บทบาทสำคัญ ในการกระตุ้นความสนใจของนักเรียน ด้วยการตั้งคำถาม เปิดโอกาสให้วิเคราะห์ แสดง
ความเห็น และเชื่อมโยงประวัติศาสตร์กับชีวิตจริง เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ ตูลย์ จันทร์อุดม
(2564) ที่เสนอว่าครูควรมีบทบาทเป็นผู้ดำเนินการอภิปราย สร้างเวทีสนทนาแบบโต้เถียง และใช้
คำถามเชิงวิพากษ์ เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียนและกระตุ้นการคิดขั้นสูง ซึ่งผลวิจัยนี้
สะท้อนให้เห็นว่า นักเรียนมีความสนใจในเนื้อหา เข้าใจรากเหง้าและบริบทของชุมชนของตนเองมาก
ขึ้น โดยเฉพาะการเรียนรู้จากพื้นที่จริงและการสัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่น ช่วยเสริมสร้างความภาคภูมิใจ
ในถิ่นฐานของตนเอง เกิดแรงจูงใจใฝ่เรียนรู้ และสามารถนำเสนอความรู้ในรูปแบบสร้างสรรค์ เช่น
การจัดทำเส้นเวลาการเผยแพร่สื่อในโลกออนไลน์ ทั้งยังมีทักษะการคิดวิเคราะห์และการทำงาน

ร่วมกันในกลุ่มเพิ่มขึ้นสิ่งเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดของ สุนทรชัย ขอบยศ (2562) ที่เสนอว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นคือเรื่องราวที่มีความเฉพาะตัว เป็นรากฐานของอัตลักษณ์ชุมชน การสร้างสำนึก รักถิ่นจึงต้องเริ่มต้นจากการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่ใกล้ตัว ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างพลเมืองที่มี จิตสาธารณะและพร้อมพัฒนาสังคมท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัยในครั้งนี้ ยังพบข้อมูลที่แตกต่างออกไป คือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ รักษ์ (รับ) แล โมเดล (RAK RUP LAE Learning Model) ให้สำคัญกับกระบวนการในการจัดการเรียนรู้ และ เห็นถึงความสำคัญของการปรับความคิดและทัศนคติก่อนการเรียนรู้ การใช้เส้นเวลา (Timeline) และการเรียนรู้จากสถานที่จริงประกอบการเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจประวัติศาสตร์ได้ดีและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากการเรียนรู้ในครั้งนี้ จะทำให้เกิดความรักและภาคภูมิใจในฐานะส่วน หนึ่งของท้องถิ่นแล้ว ยังนำไปสู่การเป็นพลเมืองโลกและการคิดเชิงสากลในอนาคตอีกด้วย

กล่าวโดยสรุป คือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ รักษ์ (รับ) แล โมเดล (RAK RUP LAE Learning Model) มีศักยภาพในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น พัฒนา นักเรียนอย่างรอบด้าน และตอบโจทย์แนวทางการศึกษาสมัยใหม่ที่เน้นการมีส่วนร่วม บูรณาการ และ ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งยังส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรัก ห่วงแหน และภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

1.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1.1 ครูผู้สอนควรทำความเข้าใจรูปแบบการจัดการเรียนรู้ รักษ์ (รับ) แล (Rak Rup Lae Learning Model) อย่างถ่องแท้และปรับใช้อย่างเหมาะสม เพื่อนำไปพัฒนาการเรียนรู้ของ นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.1.2 ครูผู้สอนควรปรับรูปแบบของกิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละโรงเรียน และความเหมาะสมตามวัย ความถนัด และสนใจของนักเรียน

1.1.3 ครูผู้สอนควรมีการเพิ่มเติมสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้นักเรียนได้รับ ประสบการณ์และความรู้อย่างเต็มที่

1.1.4 ครูผู้สอนควรศึกษาบริบทของพื้นที่และแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์อำเภอ ลับแลให้ครอบคลุม เพื่อให้นักเรียนเข้าใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนเองอย่างลึกซึ้ง โดยใช้หลักฐาน ทางประวัติศาสตร์ที่มีอยู่เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญ

1.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1.2.1 ครูผู้สอนควรศึกษาแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ ในท้องถิ่นอย่างหลากหลาย เพื่อการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.2.2 ครูผู้สอนควรปรับประยุกต์หรือพัฒนาเป็นนวัตกรรมในรูปแบบของสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยมากขึ้น เช่น การใช้ AI สร้างโลกเสมือนจริงเมืองลับแลในอดีต ประกอบกับการใช้แว่น VR การสร้างแอปพลิเคชันหรือเกมที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ลับแล เป็นต้น

1.2.3 ครูผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถบูรณาการหลากหลายกลุ่มสาระ วิชาการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงและสามารถประเมินผลการเรียนรู้ในหลากหลายมิติ

1.2.4 ครูผู้สอนควรทำการศึกษาและส่งเสริมทักษะ กระบวนการคิด และเจตคติในด้านอื่น ๆ ของนักเรียนด้วย เพื่อให้นักเรียนมีทักษะและคุณลักษณะที่ครบถ้วน เหมาะสมอย่างรอบด้าน

1.2.5 ครูผู้สอนอาจมีการนำศาสตร์อื่น ๆ มาใช้ประกอบการศึกษาประวัติศาสตร์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย ถูกต้อง และแม่นยำมากยิ่งขึ้น เช่น ดาราศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ภาษาศาสตร์ เป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กัญญาณัฐ สิมสวัสดิ์. (2565). การจัดการเรียนรู้โดยชุมชนเป็นฐาน : กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด – 19.
เลย : มหาวิทยาลัยมหาสารคามวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
- กันยา สุวรรณแสง. (2536). จิตวิทยาทั่วไป *General psychology*. กรุงเทพฯ : บริษัท รวมสาส์น (1977) จำกัด.
- คณะกรรมการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองลับแล. (2565). เมืองลับแล(ง) ตำนาน เรื่องเล่าประวัติศาสตร์ และข้อค้นพบใหม่. (ม.ป.ท.)
- ศิกฤทธิ พันธุ์ไธ. (2527). บทสรุปจากอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- จกกลณี ภัทรกังวาน. (2561). การศึกษาพฤติกรรมการวางแผน เรื่อง การจัดการสิ่งแวดล้อมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชนภัทร อิทวารี. (2558). การศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดโบสถ์ จังหวัดสิงห์บุรี. ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ชุติมา มั่นเหมาะ. (2562). การจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิชิตบนฐานชุมชน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ชูวิทย์ ไชยบัว. (2559). พุทธวิธีการสอน ศาสตร์การสอนเพื่อพัฒนาลูกศิษย์ที่สมบูรณ์. ม.ป.ท.: ม.ป.พ
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2558). 80 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. นนทบุรี : พี บาลานซ์ไซด์แอนพริ้นติ้ง
- ฐาปณีย์ รักภูบาล. (2565). ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อความสามารถในการวิเคราะห์สาเหตุและผลสืบเนื่องทางประวัติศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ดรรชนี เมตตาริกานนท์. (2548). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ตุลย์ จันทร์อุดม. (2564). รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเชิงบูรณาการกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม บนถนนราชดำเนินจังหวัดนครราชสีมา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- ทรงพล ศิวานนท์. (2543). *สวดลายการทอผ้าขึ้นต้นจกอำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ทศนา แคมมณี. (2548). *ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ : บริษัท ด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.
- ทีฆกุล คำงาม. (2560). *ผลของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR ที่มีต่อการเรียนรู้โน้ตทัศน์ทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธงชัย วินิจจะกุล. (2562). *ออกนอกขนบประวัติศาสตร์ไทย : ว่าด้วยประวัติศาสตร์นอกขนบและวิธีวิทยาทางเลือก*. นนทบุรี : ฟาเดียวก้น.
- ธิดา สารยา. (2529). *ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น: ประวัติศาสตร์สัมพันธ์กับสังคมมนุษย์*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ
- ธีระวีร์ บัวหลวง ศุภพิชญพงษ์. (2564). *การพัฒนาความสามารถในการอ่านวิเคราะห์และจิตสำนึกรักท้องถิ่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้แนวคิดละครสร้างสรรค์ร่วมกับนิทานพื้นบ้าน*. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นันทนา ราชเฉลิม. *ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในการจัดการเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- นิพัทธ์พงศ์ พุมมา. (2562). *สืบเค้าที่มาตำนานเมืองลับแล*. วารสารเมืองโบราณ.
<https://www.muangboranjournall.com/post/%20Legend-Muang-Lap-Lae>
- พระครูปลัดณัฐกร ปฏิภาณเมธี และคณะ. (2563). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการสอนภาษาไทยของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาภาษาไทย ชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตลานนา ปการศึกษา 1/2562*. นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- บัวสวรรค์ นามบุญลา. (2559). *ประโยชน์ของการศึกษาประวัติศาสตร์*. สืบค้นวันที่ 2 ตุลาคม 2567, จาก <http://www.gotoknow.org/posts/279374>
- บุญเลี้ยง ทุมทอง. (2559). *ทฤษฎีและการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ : ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.
- ปณิตตา ไชโย. (2565). *การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมื่องน่าน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต)*. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- ภาณุรังษี เดือนโธ้ง และ ชยพล อินทรวงศ์. (2561). เมืองลับแล...เมืองต้องห้าม (พลาต) : อัตลักษณ์
ทางการท่องเที่ยวในบริบททางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมชุมชน กรณีศึกษาอำเภอ
ลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์,
20(2). สืบค้นวันที่ 9 พฤศจิกายน 2567, จาก [https://so03.tci-thaijo.org/index.php/
jhssrru/article/view/152246/111151](https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jhssrru/article/view/152246/111151).
- มณเฑียร ดีแท้. (2523). มรดกทางวัฒนธรรมของชาวอุตรดิตถ์. อุตรดิตถ์ : วิทยาลัยครูอุตรดิตถ์
- ยงยุทธ ชูแว่น. (2551). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไทยว่าด้วยความเป็นมาสถานภาพ แนวคิด วิธีการศึกษา
และบทบาทในสังคมปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เรวดี จันทเปรมจิตต์ และคณะ. (2559). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อ
ส่งเสริมการเป็นผู้สูงอายุที่ยังคุณประโยชน์. วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
44(3). สืบค้นวันที่ 11 ตุลาคม 2567, จาก [https://digital.car.chula.ac.th/cgi/view
content.cgi?article=3401&context=educujournal](https://digital.car.chula.ac.th/cgi/viewcontent.cgi?article=3401&context=educujournal).
- วลิตา อุ่นเรือน. (2563). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยการ
ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมความสามารถใน
การจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลสำหรับนักศึกษาครู. พิษณุโลก :
มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วสิน ปัญญาอุตรตระกูล. (2562). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น วิธีการศึกษาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม.
พิษณุโลก : รัตนสุวรรณการพิมพ์ 3.
- วิทยาลัยช่างศิลปสุพรรณบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. (2556). เทคนิคการเรียนการสอนที่ใช้ชุมชน
เป็นฐาน. สืบค้นวันที่ 1 ตุลาคม 2567, จาก [https://cfasp.bpi.ac.th/ข้อมูลทำ%
20web%2056/Km/front-km1_56.1.pdf](https://cfasp.bpi.ac.th/ข้อมูลทำ%20web%2056/Km/front-km1_56.1.pdf)
- วิไลภรณ์ ฤทธิคุปต์. (2561). การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ที่มี
ประสิทธิภาพของครูในศตวรรษที่ 21. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
11(3). สืบค้นวันที่ 9 พฤศจิกายน 2567 จาก [https://so01.tci-thaijo.org/index.php/
crrugds_ejournal/article/view/169135/121675](https://so01.tci-thaijo.org/index.php/crrugds_ejournal/article/view/169135/121675).
- วีณา ประชากุล และประสาธ เนืองเฉลิม. (2554). รูปแบบการเรียนการสอน. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
มหาสารคาม : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศศิพัชร จำปา. (2559). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้แหล่งเรียนรู้
ทางประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎี
บัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- สัทัญญา ตีลิ่งจิตฺต. (2563). *การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นคลองกระแซงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ SSAS*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สกวเดือน พิมพิศาล (2558). การศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารวิชาการแพรวากาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์*, 2(3). สืบค้นวันที่ 14 พฤศจิกายน 2567, จาก <http://lll.edu.ku.ac.th/kueduv/wp-content/uploads/2021/07/ACT1046.pdf>
- สุชา จันทน์เอม. (2536). *จิตวิทยาทั่วไป*. กรุงเทพฯ : บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- สุนทรชัย ขอบยศ. (2562). ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อการพัฒนารากฐานท้องถิ่นที่เข้มแข็งและยั่งยืน. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 17(2). สืบค้นวันที่ 11 พฤศจิกายน 2567, จาก https://so06.tci-thaijo.org/index.php/kpi_journal/article/view/244053
- สาวิตรี โชตก. (2564). *การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตามแนวคิดประวัติศาสตร์บอกเล่าเพื่อส่งเสริมการรับรู้ความรู้สึทางประวัติศาสตร์ร่วมกัน สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา (ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต)*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุเทพ สุนทรเภสัช. (2548). มานุษยวิทยากับประวัติศาสตร์. *วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 3(1). สืบค้นวันที่ 11 พฤศจิกายน 2567, จาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jasu/article/view/251224/170819>
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2567). *แนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในสังคมร่วมสมัยเรื่องของฉัน เรื่องของเรา Local History Our Story*. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน : กระทรวงศึกษาธิการ.
- หวน พิณรุฬห์. (2521). *อุตรดิตถ์บ้านเรา*. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อังคณา อ่อนธานี. (2552). *การพัฒนาแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้โดยอิงแนวคิดการจัดการความรู้ สำหรับนิสิตครู (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชดึบัณฑิต)*. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อัจฉรา ศรีพันธ์. (2561). *การจัดการศึกษาบนฐานชีวิตและการจัดการศึกษาบนฐานชุมชน*. กรุงเทพฯ : แดเน็กซ์อินเตอร์คอร์เปอร์เรชั่น.
- อาทิตย์ บุญสินธุ์. (2564). *กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ เรื่อง เมืองร้าง ดงแม่นางเมือง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในอำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์*. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- Anderson, T. P. (1997). *Using models of instruction*. In C. R. Dills, & A. J. Romiszowski (Eds), *Instructional development paradigms*. Englewood Cliffs, NJ: Educational Technology Publications.

Flecky, K. (2011). *Foundations of service learning*. Jones and Bartlett. Retrieved on October 7, 2024, from http://samples.jbpub.com/9780763759582/59582_CH01_FINAL.pdf

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับครูผู้สอน
2. แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับผู้เชี่ยวชาญ
3. แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับนักเรียน
4. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม
5. แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม สำหรับนักเรียน

แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับครูผู้สอน
เรื่อง สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ลับแล

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....ตำแหน่ง.....

โรงเรียน.....วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์.....เวลา.....

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการเรียนรู้
ประวัติศาสตร์เมืองลับแล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

1. โรงเรียนของท่านมีการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ลับแลในลักษณะใด

.....

.....

.....

.....

2. เนื้อหาที่ท่านใช้ในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ลับแล แต่ละระดับชั้นเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

3. ท่านพบอุปสรรคหรือปัญหาในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ลับแลหรือไม่ และเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

4. สื่อการสอนที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ลับแลของท่านมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

5. สื่อการเรียนรู้ที่ท่านนำมาใช้ แล้วนักเรียนเกิดความสนใจมีอะไรบ้าง

.....

.....

.....

6. ท่านมีวิธีการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์อย่างไรที่น่าสนใจสำหรับนักเรียน

.....

.....

.....

7. การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแลในปัจจุบันเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

8. การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแลที่ดีและเหมาะสมควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

หมายเหตุ : คำถามอาจมีการปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม

แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับผู้เชี่ยวชาญ
เรื่อง สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ลับแล

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....ระดับชั้น.....

โรงเรียน.....วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์.....เวลา.....

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการเรียนรู้
ประวัติศาสตร์เมืองลับแล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

1. ท่านศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองลับแลในเรื่องใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

2. ท่านพบอุปสรรคหรือปัญหาในการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองลับแลบ้างหรือไม่ เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

3. ท่านคิดว่าการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแลมีความสำคัญอย่างไร

.....

.....

.....

.....

4. ตอนท่านศึกษาอยู่ในโรงเรียนเคยมีประสบการณ์ในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นบ้างหรือไม่
เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

5. ท่านคิดว่านักเรียนควรได้เรียนรู้อะไรบ้างเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองลับล

.....

.....

.....

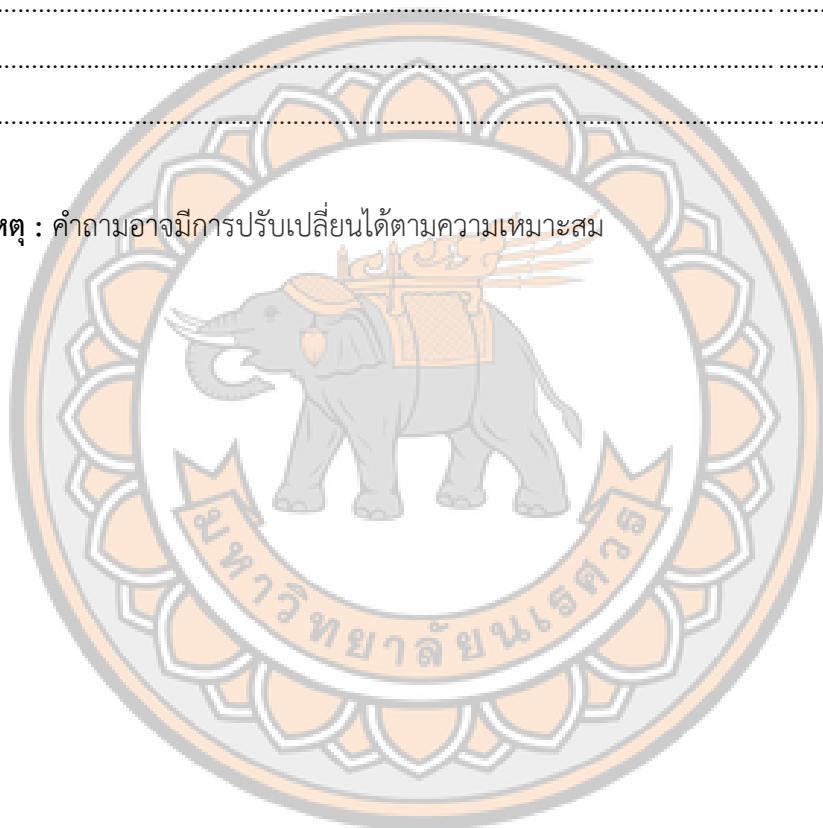
6. การเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับลที่เหมาะสมควรมีลักษณะอย่างไร

.....

.....

.....

หมายเหตุ : คำถามอาจมีการปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม

แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับนักเรียน
เรื่อง สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ลับแล

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....ระดับชั้น.....

โรงเรียน.....วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์.....เวลา.....

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการเรียนรู้
ประวัติศาสตร์เมืองลับแล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

1. นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองลับแลในเรื่องใดบ้าง

.....

.....

.....

.....

2. นักเรียนเคยมีประสบการณ์ในการเรียนประวัติศาสตร์เมืองลับแลหรือไม่ เรียนรู้จากที่ไหน และ
เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

3. นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการเรียน เรื่อง ประวัติศาสตร์เมืองลับแล

.....

.....

.....

.....

4. นักเรียนมีบทบาทหรือเคยทำกิจกรรมเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองลับแลอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

5. นักเรียนเคยได้เรียนรู้จากสื่อการสอนประวัติศาสตร์อะไรบ้าง

.....

.....

.....

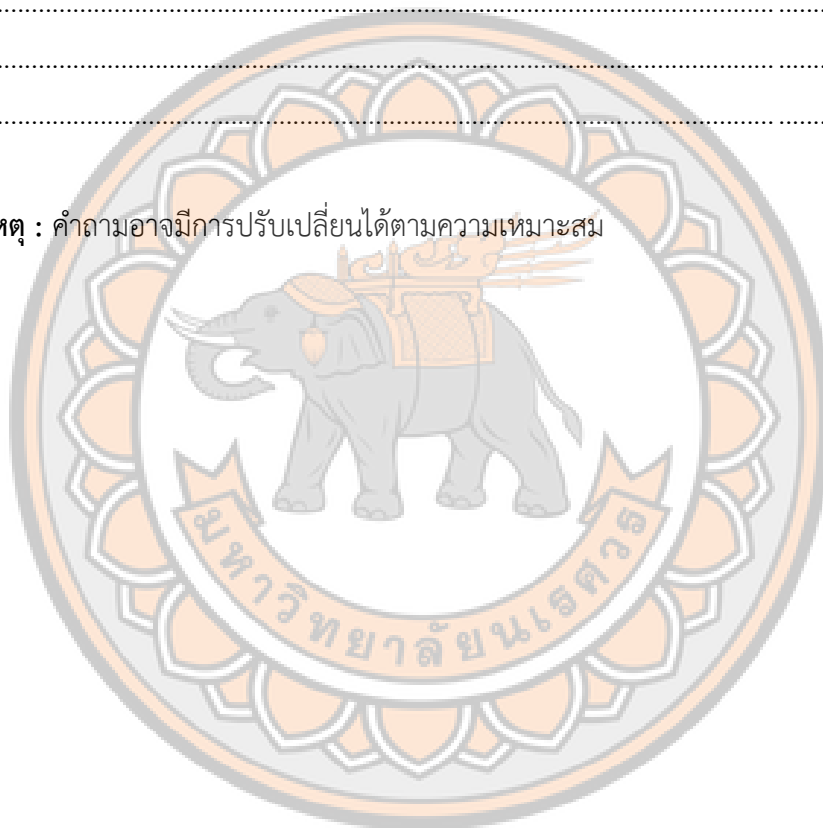
6. นักเรียนมีความสนใจหรือชื่นชอบอะไรในการเรียนประวัติศาสตร์บ้าง

.....

.....

.....

หมายเหตุ : คำถามอาจมีการปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม

การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

หัวข้อ	ประเด็นการสังเกต	ผลการสังเกต
1. การทำกิจกรรมและงานที่ได้รับมอบหมาย	- การปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียนในแต่ละครั้ง - การประเมินการทำงาน จากชิ้นงานที่ได้รับมอบหมาย	
2. กระบวนการในการทำงาน	- ความถูกต้องและเหมาะสมของกระบวนการหรือวิธีการได้มาซึ่งข้อมูลของนักเรียน - ความถูกต้องของข้อมูลและเนื้อหาที่ได้จากการค้นคว้า	
4. การมีส่วนร่วมของนักเรียน	- การให้ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม - การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น - ความร่วมมือในการทำกิจกรรม - ความกล้าแสดงออกในการนำเสนอ - ความกระตือรือร้นและความสนใจใฝ่เรียนรู้ - ความมุ่งมั่นในการทำงาน	
4. บรรยากาศในระหว่างการจัดการเรียนรู้	- สภาพโดยทั่วไปในระหว่างการจัดการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง - การปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับวิทยากรและผู้รู้ในชุมชน	
5. อารมณ์และความรู้สึกของนักเรียน	- อารมณ์ ความรู้สึกที่แสดงออกมาผ่านสีหน้าและท่าทางของนักเรียนระหว่างเรียนและหลังเรียน	

แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม สำหรับนักเรียน
เรื่อง การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ลับแล
(ภายหลังจากการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ลับแล)

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

กลุ่มที่.....

รายชื่อสมาชิก ประกอบด้วย

.....

.....

.....

โรงเรียน.....วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์.....เวลา.....

ตอนที่ 2 ประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการเรียนรู้
ประวัติศาสตร์เมืองลับแล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

1. นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรต่อการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล

.....

.....

.....

2. นักเรียนรู้สึกสนใจหรือประทับใจอะไรบ้าง ในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล

.....

.....

.....

3. นักเรียนคิดว่าการเรียนการสอนของครู เรื่อง ประวัติศาสตร์เมืองลับแล เป็นอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

4. นักเรียนคิดว่าก่อนและหลังเรียนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองลับลัเป็นอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

5. นักเรียนมีความสนใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองลับลัในเรื่องอะไรอีกบ้าง

.....

.....

.....

6. นักเรียนจะนำความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

หมายเหตุ : คำถามอาจมีการปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม

ภาคผนวก ข รายชื่อผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล ผ่านวิธีการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลสภาพปัจจุบันและปัญหา รวมไปถึงแนวทางในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล ประกอบด้วย

กลุ่มครูผู้สอน รายวิชาประวัติศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

1. นายศุภกิตติ มาประกอบ ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง ครู วิทยฐานะ ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนด่านแม่คำมันพิทยาคม
2. นายณรงค์ชัย ชาชง ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง ครูอัตราจ้าง โรงเรียนลับแลพิทยาคม
3. นางเฉลิมเนตร จันนกร ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง ครู วิทยฐานะ ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนลับแลศรีวิทยา

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองลับแล

1. นายฉัตรชัย แว่นตา ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง ครูผู้ช่วย โรงเรียนวัดทองสัมฤทธิ์ เป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองลับแล และคณะกรรมการการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองลับแล ที่ได้ศึกษาข้อมูลและจัดทำหนังสือ เมืองลับแล(ง) ตำนาน เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ และข้อค้นพบใหม่
2. นายวัชรพงษ์ ปลงใจ ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง ครู โรงเรียนบ้านห้วยน้ำไซ (สาขาร่องกล้าวิทยา) เป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เมืองลับแล และคณะกรรมการการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองลับแล ที่ได้ศึกษาข้อมูลและจัดทำหนังสือ เมืองลับแล(ง) ตำนาน เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ และข้อค้นพบใหม่

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๐๑๖๑

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๑๖ มกราคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ

เรียน คุณศุภกิตติ มาประกอบ

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน.....ฉบับ

ด้วย นายทรงธรรม บุญอยู่ รหัสประจำตัว ๖๖๐๗๐๖๕๖ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักท้องถิ่น ประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.วศิน ปัญญาวัชรภู เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

ในการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการศึกษาค้นคว้าอิสระซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.พงศ์พันธ์ คิจสนาโยธิน)
รองคณบดีฝ่ายบริหาร ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๕๕๕๖-๘๘๔๐

โทรสาร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๖

๒. นายทรงธรรม บุญอยู่

โทร.

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๐๑๖๑

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๑๖ มกราคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ

เรียน คุณณรงค์ชัย ช่าง

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน.....ฉบับ

ด้วย นายทรงธรรม บุญอยู่ รหัสประจำตัว ๖๖๐๗๐๖๕๖ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักษ์ท้องถิ่น ประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.วศิน ปัญญาสุทธิกุล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

ในการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการศึกษาค้นคว้าอิสระซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.พงศ์พันธ์ กิจสนาโยธิน)

รองคณบดีฝ่ายบริหาร ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๕๕๙๖-๘๘๔๐

โทรสาร ๐-๕๕๙๖-๘๘๒๖

๒. นายทรงธรรม บุญอยู่

โทร.

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๐๑๖๑

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๑๖ มกราคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ

เรียน คุณเฉลิมเนตร จันนคร

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน.....ฉบับ

ด้วย นายทรงธรรม บุญอยู่ รหัสประจำตัว ๖๖๐๗๐๖๕๖ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนักวิจัยท้องถิ่น ประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.วศิน ปัญญาวิสุทธิกุล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

ในการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการศึกษาค้นคว้าอิสระซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.พงศ์พันธ์ กิจสนาโยธิน)

รองคณบดีฝ่ายบริหาร ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๕๕๔๖-๘๘๔๐

โทรสาร ๐-๕๕๔๖-๘๘๒๖

๒. นายทรงธรรม บุญอยู่

โทร.

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๐๑๖๑

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๑๖ มกราคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ

เรียน คุณฉัตรชัย แวนตา

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน.....ฉบับ

ด้วย นายทรงธรรม บุญอยู่ รหัสประจำตัว ๖๖๐๗๐๖๕๖ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้ทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักท้องถิ่น ประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.วศิน ปัญญาวสุระกุล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

ในการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่าน โปรดอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการศึกษาค้นคว้าอิสระซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร. พงศ์พันธ์ กิจสนาโยธิน)
รองคณบดีฝ่ายบริหาร ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐-๕๕๙๖-๘๘๔๐

โทรสาร ๐-๕๕๙๖-๘๘๒๖

๒. นายทรงธรรม บุญอยู่

โทร.

ภาคผนวก ค ภาพประกอบการจัดการเรียนรู้

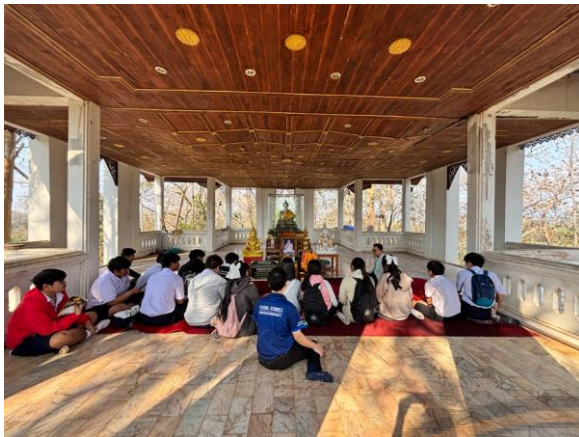
ภาพการทำกิจกรรมในห้องเรียน

ภาพการทำกิจกรรมในห้องเรียน

ภาพการทำกิจกรรมในห้องเรียน

ภาพกิจกรรมย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองลพบุรี

ภาพกิจกรรมย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองลพบุรี

ภาพกิจกรรมย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองลับล

ภาคผนวก ง ตัวอย่างสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับล

1.หนังสือเมืองลับล(ง) ตำนาน เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ และข้อค้นพบใหม่

2. สมุดบันทึกกิจกรรม ย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองลับแล

สมุดบันทึก
กิจกรรมย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองลับแล

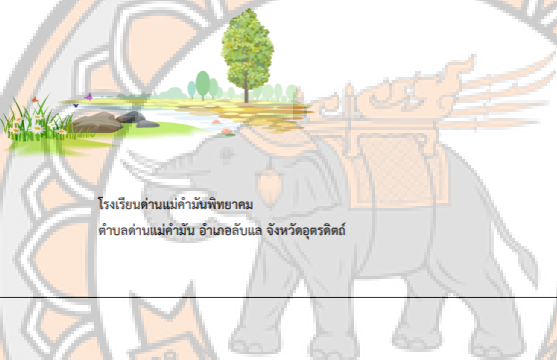

โรงเรียนดำนแม่คำมันพิทยาคม
ตำบลดำนแม่คำมัน อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

ชื่อ.....
ชั้น.....เลขที่.....

ณ แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์
อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์

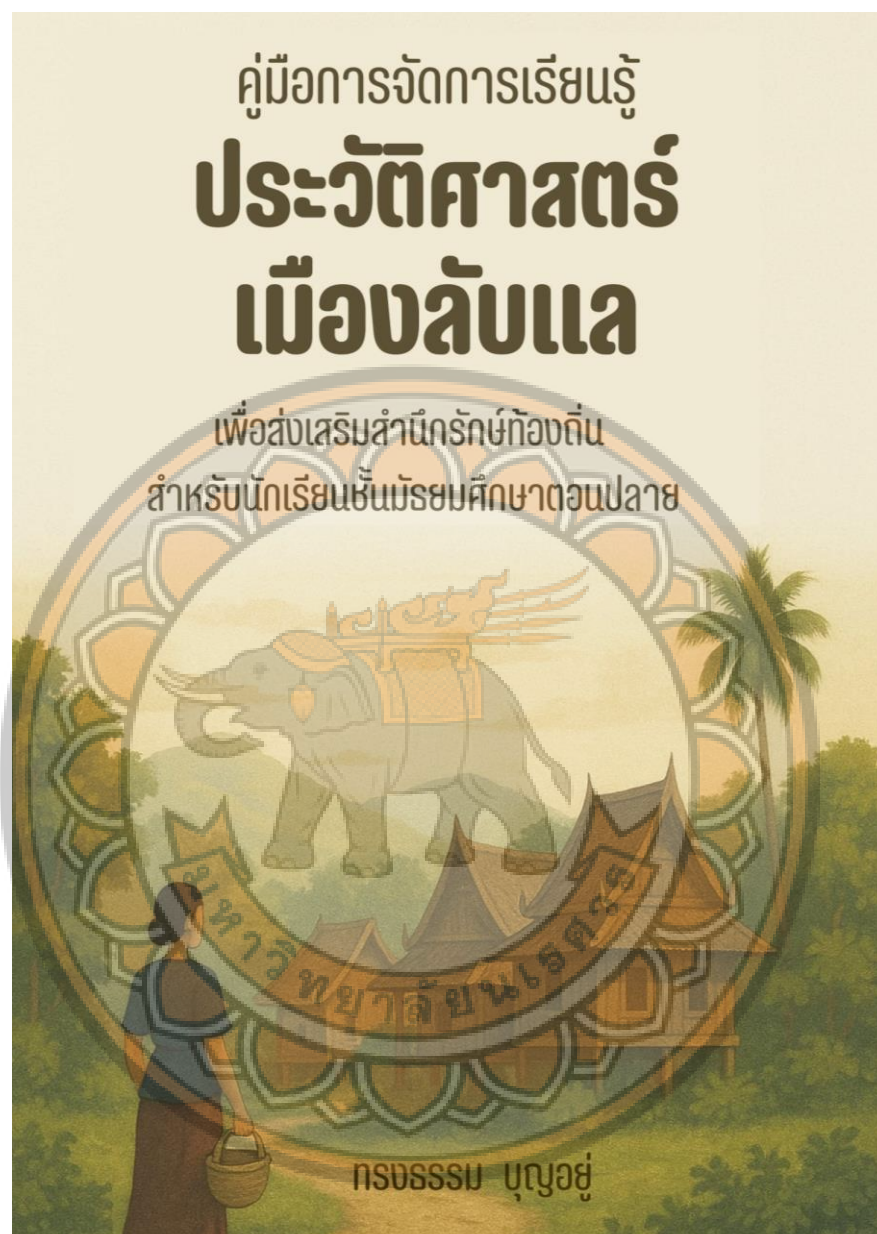

3. คลิปวิดีโอสั้นสรุปกิจกรรมย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองลพบุรี

4. คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์เมืองลับแล

ตัวอย่างคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์เมืองลับแล

คำนำ

ประวัติศาสตร์เมืองลับแล

คู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นนวัตกรรมที่ถูกพัฒนาขึ้น เพื่อประกอบการเรียนการสอน เรื่อง ประวัติศาสตร์เมืองลับแล โดยยึด หลักการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมสำนึกรักท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในกิจกรรมเมืองลับแล

ประวัติศาสตร์ที่เมืองลับแล 5 กิจกรรมประกอบด้วย

กิจกรรมที่ 1 เรียนรู้ลัทธิที่มิใช่แค่ตำนาน

กิจกรรมที่ 2 เหตุการณ์สำคัญ สร้างสรรค์ลัทธิ

กิจกรรมที่ 3 ชื่นชมประวัติศาสตร์เมืองลับแล

กิจกรรมที่ 4 มองหลักฐานผ่านลัทธิ

กิจกรรมที่ 5 สืบสานเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล

ทั้งนี้ผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคู่มือการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล จะเป็นประโยชน์ครูผู้สอนนักเรียน และผู้ที่สนใจในการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมต่อไป

ทรงธรรม บุญอยู่
ผู้จัดทำ

กิจกรรมเมืองลับแล ประวัติศาสตร์ที่ไม่แลลับ

กิจกรรมที่ 1

เรียนรู้ลับแลที่ไม่ใช่แค่ตำนาน

กิจกรรมที่ 2

เหตุการณ์สำคัญ สร้างสรรค์ลับแล

กิจกรรมที่ 3

ย้อนรอยประวัติศาสตร์เมืองลับแล

กิจกรรมที่ 4

มองหลักฐานผ่านลับแล

กิจกรรมที่ 5

สืบสานเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองลับแล

ประวัติศาสตร์เมืองลพแล ในแต่ละยุคสมัย

1 ยุคก่อนประวัติศาสตร์

- การค้นพบหลักฐานของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์บนแอ่งอารักษ์ เช่น ขวานหินขัด อาวุธลักษณะคล้ายหอก ค้อนหินขัด ภาชนะดินเผา ก่อสร้างสำหรับสุบบุหรี เป็นต้น

2 สมัยสุโขทัย

- ท้าวสุทนต์ กษัตริย์เมืองเชียงราย ได้อพยพผู้คนมาอยู่เมืองทรากร หรือ ซาก ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นเมืองลพแล

3 สมัยอยุธยา

- เริ่มมีการกล่าวถึง ชื่อ เมืองลพแล ในหลาย ๆ ยุคสมัยจากเอกสารสำหรับทูตตอบและแผนที่ของชาวต่างชาติ

4 สมัยธนบุรี

- ปรากฏเหตุการณ์เกี่ยวกับเมืองลพแลมีไม่มากนัก มีเพียงเหตุการณ์ช่วงที่พม่าบุกโจมตีมาถึงเมืองลพแลเท่านั้น

5 สมัยรัตนโกสินทร์

- เกิดการเปลี่ยนแปลงมากมายตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 โดยเฉพาะสมัยรัชกาลที่ 5 ที่มีการพัฒนาในหลาย ๆ ด้าน

ผลงานของ พระศรีพนมมาศ

1 ด้านการคมนาคม

สร้างถนนจากลัับแล
มาตลาดบางโพ คือ
ถนนอินทไฉน และวางผังเมือง

3 ด้านชลประทาน (ฝายหลวง)

มีการขยายฝายกั้นน้ำ เฝ้าแก่งของสยาม ในสมัย ร.5
สามารถกั้นน้ำได้มากขึ้น เพื่อใช้อุปโภคและบริโภคได้นาน

2 ด้านการปกครอง

ดำเนินการปกครอง
แบบมีตาปกครองบุตร

สร้างที่ว่าการอำเภอ คือ ที่ตำบลทุ่งยั้ง และย้ายไป
อยู่ที่ม่อนจำศีล ในเวลาต่อมา

4 ด้านการเกษตร

ด้วยความที่เป็นพ่อค้าเก่า

ส่งเสริมการเลี้ยงไก่และสุกร และนำไปปลูกมะพร้าว
หมาก สะหุง และทำลูกตาลหรือลูกชิด

5 ด้านการศึกษา

ตั้งโรงเรียนขึ้นใหม่ได้รับพระราชทาน
นามจาก ร.5 ว่า พนมมาศพิทยากร

6 ด้านการอุตสาหกรรม

การทำไม้กวาดต้นตองกง
อันมีชื่อเสียงเป็นสินค้าส่งขาย
และกุลเกล้าถวายเข้าในวัง

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - นามสกุล	ทรงธรรม บุญอยู่
วัน เดือน ปีเกิด	15 สิงหาคม พ.ศ. 2537
ที่อยู่ปัจจุบัน	559 ถนนราษฎร์อุทิศ ตำบลศรีพนมมาศ อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ 53130
ที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนดำนแม่คำม้นพิทยาคม
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน	ครู วิทยฐานะ ครูชำนาญการ
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2561 ครุศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์

